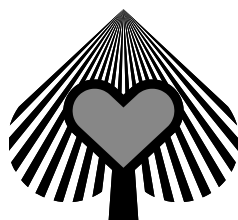

Natura 2000 a lesy

„Problémy a příležitosti“

Interpretační příručka

Evropská komise
Generální ředitelství pro životní prostředí
Jednotka pro přírodu a biodiverzitu

Předmluva k českému vydání

Krátce před přijetím nových členských států EU Evropská komise přikročila k vydání příručky o vztahu mezi Naturou 2000 a lesním hospodářstvím. Jak je v této příručce zdůrazněno, týká se výlučně původních 15 členských států EU a nezahrnuje ani jediný příklad z nových členských států.

Ministerstvo životního prostředí se v uplynulých čtyřech letech snaží alespoň zčásti uspokojit poptávku po informacích o soustavě Natura 2000 tím, že vydává české překlady metodických příruček a návodů Evropské komise k různým aspektům této problematiky. V případě příručky o lesích stálo před otázkou, zda českému čtenáři zpřístupnit dílo, které se jej geograficky netýká a v okamžiku publikace již v mnoha aspektech nebude aktuální. Z řady konzultací však vždy vyplynul stejný závěr: vzhledem k citlivosti problematiky lesního hospodářství v České republice, nedostatku informací o Naturě 2000 v této oblasti i šíření nepodložených zpráv o situaci v okolních státech bude mít pro lesnickou veřejnost dílo význam bez ohledu na to, zda zkušenosti a poznatky v něm uvedené nebudou přímo využitelné na našem území. Rozhodli jsme se proto pro vydání českého překladu, a to i s vědomím toho, že v mnoha případech by zkušenosti našich lesníků a ochranářů mohly v mnohém předčit příklady, uváděné v dokumentu.

Překlad se nevyhnul obecným problémům, které vždy nastávají při přebírání textů z jiné jazykové a svým způsobem i kulturní oblasti. Některé formulace budou jistě čtenáři připadat příliš šroubované a nevhodné pro běžnou praxi. Bylo však nutné dodržet pravidla licenčního ujednání mezi MŽP a Úřadem pro oficiální publikace Evropských společenství. Aby se co nejvíce předešlo terminologickým problémům, byl rukopis pečlivě pročten a upraven pracovníky oddělení ekologie lesa Agentury ochrany přírody a krajiny ČR v Brně. Jmenovitý dík patří zejména ing. Tomáši Vrškovi, Dr.

Věřím, že v dohledné budoucnosti budeme moci nahradit toto dílo novým dokumentem, zohledňujícím jak politický, tak i vědecký vývoj v rozšířené Evropské unii. Do té doby by předkládaná publikace měla sloužit pro inspiraci jak pracovníkům ochrany přírody, tak i lesnické veřejnosti.

RNDr. Petr Roth, CSc.
ředitel odboru mezinárodní ochrany biodiverzity
Ministerstva životního prostředí v Praze

edice PLANETA 2004

Odborný časopis pro životní prostředí
Ročník XII, číslo 10/2004

Natura 2000 a lesy – Problémy a příležitosti

First published in English as „Natura 2000 and Forests: Challenges and Opportunities“ on the European Union's official web site Europa

© European Communities, 2003

Czech translation © Ministry of Environment of the Czech Republic 2004

Responsibility for the translation lies entirely with the Ministry of Environment of the Czech Republic

ISSN 1213-3393

MK ČR E 8063

Vydává © Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10, tel. 267 122 549, fax: 267 126 549

Titul PLANETA má registrováno Ministerstvo životního prostředí a časopis vychází 6 až 12x ročně jako monotematická čísla věnovaná problematice životního prostředí.

Obsah

1	Souhrn	6
2	Úvod	8
2.1	Účel tohoto dokumentu	8
2.2	Proč komplexní dílo o Naturě 2000 a lesích?	8
2.3	Význam zapojení klíčových partnerů	10
3	Natura 2000	10
3.1	Vysvětlení pojmů	10
3.2	Odborná implementace	11
4	Fakta o lesích, lesnictví a životním prostředí EU	13
5	Integrace environmentální politiky do dalších politik EU	16
5.1	Maastrichtská smlouva	16
5.2	Křížová shoda	16
5.3	Lesnická strategie EU	16
6	Péče o lesní lokality Natury 2000	17
6.1	Lesnictví a ochrana přírody	17
6.2	Všeobecné požadavky na péči o lesy na lokalitách Natury 2000	19
6.3	Provozní pokyny pro trvale udržitelné hospodaření v lesích na lokalitách Natury 2000	20
6.4	Význam formálního přijetí principů hospodaření	22
6.5	Doporučení pro lesnictví, beroucí ohled na biodiverzitu, v chráněných územích a mimo ně	23
7	Finanční nástroje	24
7.1	Existující systémy podpory	25
7.1.1	Smluvní ochrana	25
7.1.2	Lesnická opatření v rámci politiky ochrany životního prostředí EU: LIFE	25
7.1.3	Nová generace fondů Společenství 2000 – 2006	27
7.2	Pracovní skupina pro článek 8 směrnice o stanovištích	27
7.3	Závěry pracovní skupiny pro článek 8 HD	28
8	Nejlepší praktické poznatky, příklady a zkušenosti	30
8.1	Příklady, poskytnuté členskými státy	30
8.1.1	Belgie	30
8.1.2	Dánsko	32
8.1.3	Německo	34
8.1.4	Řecko	37
8.1.5	Finsko	38
8.1.6	Francie	40
8.1.7	Irsko	43
8.1.8	Itálie	44
8.1.9	Nizozemsko	45
8.1.10	Španělsko	47
8.1.11	Švédsko	48
8.1.12	Velká Británie	49
8.2	Příklady vybraných projektů LIFE Nature a LIFE Environment	51
8.3	Příklady programů Leader + a Interreg III	55
8.4	Plány rozvoje venkova a lesnictví	55
8.5	Pro Silva: praktické přírodě blízké lesnictví	56

8.6 Služebnost z titulu ochrany přírody: americká cesta	57
8.7 Pohled k protinožcům: ochrana přírody na soukromých pozemcích v Tasmanii.....	57
9 Obecné závěry o lesnictví na lokalitách Natury 2000	58
10 Bibliografie	58
11 Užitečné internetové odkazy	60
 Příloha I: Všeobecné informace o lesích a o lesnictví.....	61
I. Globální stav světových lesů	61
II. Lesy v Evropské unii	62
 Příloha II: Rámec pro ochranu biodiverzity v Evropě.....	65
1. Směrnice o ptácích	65
2. Bernská úmluva.....	65
3. Směrnice o stanovištích	65
4. Rozšíření EU a soustava Emerald	65
5. Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD).....	66
6. Akční plány EU na ochranu biodiverzity.....	66
7. Národní lesnické programy	67
8. Ministerská konference o ochraně lesů v Evropě (MCPFE)	67
9. Přehled diskusí o ochraně biodiverzity a o lesnických problémech, 1992 – 2002.....	68

Předmluva

Na našich lesích jsme velice závislí. Poskytují nám dřevo a další produkty, ale jsou významné i pro rekreaci. Plní také životně důležité environmentální funkce při ochraně biodiverzity; podporují roli krajiny a regulují podnebí, vodstvo a půdu.

Lesy jsou tak zřejmě nejvýznamnějším evropským přírodním zdrojem. To, že chrání biodiverzitu, je zřejmé ze skutečnosti, že – ve srovnání s ostatními typy ekosystémů – jsou na našem kontinentu domovem nejvyššího počtu savců, ptáků, plazů a obojživelníků. Naše lesy jsou však neustále ve velkém ohrožení a existuje riziko, že mnoho druhů by z určitých evropských zemí mohlo zcela vymizet, zejména takových, které stojí na vrcholu potravních řetězců, jako jsou velké šelmy nebo draví ptáci.

Evropské veřejné mínění však trvale demonstruje svůj zájem na dlouhodobém udržování nejceněnějších a nejohroženějších druhů a stanovišť Evropy. Z tohoto důvodu v 90. letech 20. století vytvořilo Společenství **Naturu 2000** a poté na summitu v Göteborgu v roce 2001 rozhodlo o zastavení ubývání biodiverzity do roku 2010. Tato rozhodnutí jsou rozhodující pro dodržování závazků Společenství k zachování jeho přírodního dědictví.

Protože vytváření **Natury 2000** je nyní zjevně ukončeno schválením seznamů vyhlášených lokalit, ministerská deklarace z El Teide ozřejmila závazek na zapojení klíčových partnerů, řízenou péči o celou soustavu a cílené vynakládání finančních prostředků. To je obzvláště důležité pro lesy, neboť lesní stanoviště a lesní druhy se nacházejí na více než polovině všech lokalit. To také znamená, že integrování ochrannářských cílů do hospodaření v lesích bude muset být věnována větší pozornost.

Tento dokument vznikl po obšírných konzultacích s klíčovými partnery a je určen k tomu, aby umožnil občanům Společenství snazší pochopení legislativy ES, věnované ochraně našich lesů. Je z něj naprosto jasné, že **Natura 2000** nestojí v protikladu k ekonomickým aktivitám v lesnickém sektoru. Vysvětluje, jak jsou navrhovány její lokality, a popisuje praktické důsledky vyhlásování. Jako další příklad otevřené a transparentní politiky Evropské komise doporučuje stanovit opatření, vyžadovaná pro uchování biodiverzity, cestou diskusí s klíčovými partnery s tím, že výstupem tohoto procesu jsou formální cíle řízené péče (tzv. managementu). Samostatná kapitola podává četné příklady realizace **Natury 2000** v lesích i úspěšného kombinování lesnictví s cíli ochrany přírody. Tyto příklady byly poskytnuty členskými státy a klíčovými partnery. Pocházejí nejen ze specifických ochrannářských programů, jako jsou například projekty LIFE, ale i z integrovaných projektů, kde ochrana přírody je pouze jedním z mnoha cílů, jakými jsou např. programy rozvoje venkova.

Věřím, že tato publikace pro vás bude přínosná a že obrátí vaši pozornost k problémům i příležitostem, které jsou v ní popsány. My sice závisíme na našich lesích – ale i ony závisejí na nás!

Margot Wallströmová
komisařka pro životní prostředí

1 Souhrn

Cílem tohoto dokumentu je objasnit úlohu lesů a lesnictví v soustavě Natura 2000, aby se tak usnadnilo porozumění Natuře 2000 mezi lesníky.

Dokument podává přehled pojetí Natuře 2000, právního rámce pro ochranu biodiverzity a specifických požadavků směrnic o stanovištích; popisuje význam evropských lesů v globálním kontextu ochrany přírody.

Dokument poté uvádí rámcový návod pro hospodaření v lesích na lokalitách Natuře 2000. Ty jsou založeny na existujících interpretacích evropského *acquis* v oblasti ochrany přírody, na iniciativách na podporu udržitelné a multifunkční péče o lesy (SFM – Ministerská konference o ochraně lesů v Evropě) a na odpovídající literatuře.

Premisou tohoto dokumentu je to, že evropské přírodní dědictví se během staletí využívání člověkem přetvořilo a že uchování a udržitelné využívání tohoto dědictví uvnitř lokalit Natuře 2000 vyžaduje celé spektrum opatření, pohybujících se od nulové či minimální aktivity člověka po různé režimy udržitelného využívání. To předpokládá, že klíčoví partneři mohou dosáhnout kompromisu mezi cíli ochrany přírody a ekonomickou produkcí. Natura 2000 není myšlena tak, aby blokovala veškeré ekonomické aktivity na vyhlášených lokalitách, avšak vyžaduje, aby řízená péče (management) o každou lokalitu byla na míru přizpůsobena místním okolnostem a brala v úvahu jak požadavky ochrany přírody, tak i ekonomickou produkci.

Tento text doporučuje, aby vhodné cíle managementu každé lokality a příslušná opatření byly nalezeny cestou smysluplných konzultací s klíčovými partnery a aby výstupy z takových konzultací byly zveřejňovány formou transparentních, dlouhodobých plánů péče.

Aby ještě dále usnadnil pochopení lesníky, tento dokument přináší:

- přehled existujících i potenciálních dotačních mechanismů Společenství včetně informací o jejich úspěšné aplikaci při ochraně přírody a ekosystémové péči na lesních lokalitách soustavy Natura 2000;
- příklady úspěšných kombinací ekonomicky životaschopného lesnictví s cíli ochrany přírody na lokalitách Natuře 2000 z různých členských států i odjinud;
- bibliografii a užitečné internetové odkazy.

Zkratky a akronymy

ASCI	území speciálního zájmu ochrany přírody (Area of Special Conservation Interest) (v síti Emerald, česky překládané jako Smaragd)
BD	směrnice o ptácích (Birds Directive)
CAP	Společná zemědělská politika EU (Common Agricultural Policy of the European Union)
CBD	Úmluva o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity) (UNCED, Rio de Janeiro 1992)
CEPF	Confederation Européenne des Propriétaires Forestiers (Evropská konfederace vlastníků lesů)
COP	konference smluvních stran (Conference of the Parties)
COPA	Comité des Organisations Professionnelles Agricoles de L'Union Européenne
DG	Generální ředitelství Evropské komise (Directorate-General of the European Commission)
EAGGF	Evropský zemědělský záruční a rozvojový fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)
EEA	Evropská agentura pro životní prostředí (European Environment Agency)
EFI	Evropský lesní institut (European Forest Institute)
EHS	Evropské hospodářské společenství (European Economic Community)
EIA	hodnocení vlivů na životní prostředí (Environmental Impact Assessment)
ES	Evropské společenství (European Community)
ESF	Evropský sociální fond (European Social Fund)
EU	Evropská unie (European Union)
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství OSN (Food and Agriculture Organization of the United Nations)
HD	směrnice o stanovištích (Habitats Directive)
IFF	Mezivládní forum o lesích (Intergovernmental Forum on Forests)
IPF	Mezivládní panel o lesích (Intergovernmental Panel on Forests)
IUCN	Mezinárodní svaz ochrany přírody (International Union for the Conservation of Nature)
MCPFE	Ministerská konference o ochraně lesů v Evropě (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe)
NLP	Národní lesnický program
NGO	nevládní organizace

pSCI	navržená lokalita významná pro Společenství (proposed Site of Community Importance) (pro Naturu 2000)
ERDF	Evropský regionální rozvojový fond (European Regional Development Fund)
RDR	nařízení o rozvoji venkova (Rural Development Regulation)
SAC	zvláštní oblast ochrany přírody (Special Area of Conservation) (pro Naturu 2000)
SFM	trvale udržitelné hospodaření lesích (Sustainable Forest Management) (jak bylo definováno MCPFE)
SPA	oblast zvláštní ochrany (Special Protection Area) (pro Naturu 2000, vycházející ze směrnice o ptácích)
UNCED	Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (United Nations Conference on Environment and Development)
UNECE	Ekonomická komise OSN pro Evropu (United Nations Economic Commission for Europe)
UNEP	Program OSN pro životní prostředí (United Nations Environmental Programme)
WWF	Světový fond ochrany přírody (World Wide Fund for Nature)

Poděkování

Základní průzkum a editorskou koordinaci prvního konceptu tohoto dokumentu provedl Tim Christophersen během stáže v oddělení B2 „Nature and Biodiversity” v Generálním ředitelství pro životní prostředí (DG Environment).

Jsme mimořádně vděční příspěvkům Generálního ředitelství pro zemědělství, Evropské agentury pro životní prostředí (EEA), detašované jednotky Ministerské konference na ochranu lesů v Evropě (MCPFE) ve Vídni, regionálnímu úřadu UNEP pro Evropu v Ženevě, Evropské konfederaci vlastníků lesů (CEPF), úřadu pro evropskou politiku WWF (World Wide Fund for Nature), úřadovně IUCN v Bruselu a Skupině evropských specialistů IUCN pro udržitelné využívání, Svazu pěstitelů lesů jižní Evropy (Union des Sylviculteurs du Sud de l'Europe, USSE), Konfederaci evropského papírenského průmyslu (Confederation of European Paper Industries, CEPI), organizací English Nature, Birdlife International, European Landowners Organisation a Société royale forestière de Belgique (SRFB). Rádi bychom také poděkovali správním úřadům členských států EU za připomínky i příklady, které poskytly.

Povaha a limity tohoto dokumentu

Tento dokument byl zpracován pracovníky Generálního ředitelství pro životní prostředí Evropské komise; poté následovala odpovídající neformální diskuse, vedoucí ke konstruktivním doplněním i z ostatních útvarů Komise, od klíčových partnerů a od úřadů členských států. Dokument odráží pouze názory DG Environment a svou povahou není závazný.

Interpretace, vytvořená útvary Komise, nemůže jít nad rámec směrnic. To platí zejména pro směrnici o stanovištích, která má v sobě zakotven princip subsidiarity a jako taková poskytuje členským státům velký manévrovací prostor pro praktické naplňování specifických opatření na konkrétních lokalitách v rámci soustavy Natura 2000. V každém případě se členské státy mohou svobodně rozhodnout, jakým způsobem budou realizovat praktická opatření, za předpokladu, že tato opatření budou sloužit k dosažení všeobecného cíle směrnice.

Tento dokument nebyl zamýšlen tak, aby poskytl definitivní odpovědi na otázky, specifické pro jednotlivé lokality. Každá lokalita by měla být posuzována na základě individuálního přístupu s odkazem na tuto příručku.

V budoucnosti předpokládáme revize tohoto dokumentu tak, jak se budou v členských státech hromadit zkušenosti o lesnictví a Natuře 2000 i veškerá budoucí relevantní judikatura. Generální ředitelství pro životní prostředí bude také později moci zpracovat zjednodušenou verzi tohoto dokumentu pro jeho širší distribuci.

Rozsah tohoto dokumentu je omezen na 15 stávajících členských států a nebere v úvahu specifickou situaci v kandidátských zemích. Je tomu tak proto, že Komise nemá žádné pravomoci ve vztahu k záležitostem ochrany přírody mimo EU, i proto, že do přípravných konzultací nebyly kandidátské země zahrnuty.

2 Úvod

2.1 Účel tohoto dokumentu

Cílem tohoto dokumentu je objasnit úlohu lesů a lesnictví při zachování evropského přírodního dědictví v rámci soustavy Natura 2000. Doufáme, že usnadní porozumění mechanismům směrnice o stanovištích mezi různými klíčovými partnery a že bude doplňován specifitějšími pokyny, vytvářenými jednotlivými členskými státy.

Běra v úvahu velkou různorodost lesních stanovišť v celé Evropě a velice rozdílnou socioekonomickou situaci na regionální a místní úrovni, tento dokument navrhuje všeobecné směrnice a doporučení pro to, jak zacházet s lesními územími v rámci Natury 2000. Tento text byl psán s plným vědomím článku 5 Smlouvy o založení Evropského společenství, který institucionalizuje princip subsidiarity, jeden z hlavních pilířů architektury celé Evropské unie. Podle tohoto principu a postupů naplňování směrnice o stanovištích by každé rozhodnutí, týkající se určité lokality, mělo vždy být učiněno na nejvhodnější administrativní úrovni, berouc v úvahu specifické místní okolnosti.

Specifické cíle této příručky jsou:

- informovat vlastníky soukromých i veřejných (tzn. obecních a státních) lesů, lesníky, úřady ochrany přírody, NGO a další klíčové partnery o existujících zkušenostech na téma Natury 2000 a lesnictví v celé Evropě;
- podnítit a usnadnit komunikaci mezi různými klíčovými partnery;
- poskytnout rámec pro nezávazné pokyny pro péči o lesní lokality Natury 2000 a zveřejnit případové studie o tom, jak dosahovat cílů směrnice o stanovištích;
- informovat klíčové partnery o existujících a nadcházejících příležitostech pro financování v lesích a lesnictví, vyplývajících z vytvoření Natury 2000.

2.2 Proč komplexní dílo o Natuře 2000 a lesích?

Protože více než polovina lokalit soustavy Natura 2000, nacházející se v celé EU, bude zahrnovat i lesnatá území, jsou zapotřebí specifická doporučení pro lesy. Pokračující vytváření soustavy Natura 2000, nejambicióznější iniciativy v oblasti ochrany přírody v historii Evropy, nemůže být dokončeno bez pochopení i pomoci lesnického sektoru EU. Tato publikace je kompilací existujících informací o lesích, péči o chráněná území a péči o lesy v kontextu Natury 2000. Je určena ústředním správním úřadům, vlastníkům lesů, lesníkům, ochránářským NGO a občanům, pracujícím v lesích nebo se zabývajícím problematikou lesa. Je součástí série publikací Generálního ředitelství pro životní prostředí Evropské komise, pojednávajících o technických a právních záležitostech, týkajících se Natury 2000¹.

V průběhu vytváření Natury 2000 vzniklo v celé Evropě mnoho nedorozumění (viz tabulku 1). Ta byla částečně způsobena skutečností, že různé členské státy zcela poprávu interpretovaly různým způsobem to, co by podle nich mělo být jejich příspěvkem k Natuře 2000. Nejrozšířenějším mylným výkladem je to, že záměrem Natury 2000 je vytvoření systému přísných přírodních rezervací, v nichž nemají místo ekonomické aktivity. I když je nepochybné, že mnohé z nejhroženějších druhů a stanovišť, uvedených v přílohách směrnice o stanovištích, budou muset být v budoucnu lépe chráněny, většina lokalit významných pro Společenství (SCI) a oblastí zvláštní ochrany (SPA – viz 3.1) byla po staletí ovlivňována lidskou kulturou. V mnoha případech to byl právě tento vliv člověka, který přispěl ke vzniku ekologicky cenných stanovišť. Natura 2000 se proto snaží o umožnění vhodných ekonomických aktivit na uchování nebo zlepšení stavu konkrétních lokalit z hlediska jejich ochrany.

Všeobecný princip, podle něhož ochrana flóry a fauny má mít při využívání přírodních zdrojů prioritu, je základem péče o oblasti Natury 2000. Kdekoli je možné udržovat nebo obnovit příznivý stav z hlediska ochrany v kombinaci s komerčním využíváním lesů, které se očekává na většině lesních lokalit, mohou tyto ekonomické aktivity pokračovat bez podstatných změn. V některých případech může být nutné takové ekonomické aktivity omezit nebo naopak ke splnění ochránářských potřeb může pomoci ekonomicky výnosnější péče. Rozhodnout o tom lze jedině případ od případu v závislosti na stavu každé lokality z hlediska ochrany a, pokud je to považováno za nutné, v mezích plánu péče o lokalitu nebo cílů ochrany, specifických pro dané území.

Natura 2000 nabízí příležitosti pro rozvoj venkova a přeorientování péče o lesy, zejména prostřednictvím možnosti kompenzací za omezení vlastnických práv. Tyto záležitosti musí být řešeny jednotlivými členskými státy, pokud možno s pomocí kofinancování prostřednictvím rozpočtu Společenství (viz kap. 7).

Rezoluce Rady z 15. prosince 1998 o Lesnické strategii pro Evropskou unii² hovoří o potřebě ochrany a zachování oblastí reprezentativních pro všechny typy lesních ekosystémů a se specifickými ekologickými zájmy. Rezoluce stanoví, že při

¹ Pro další informace o Natuře 2000 i o oficiálních textech směrnice o stanovištích a pro další potřebné údaje odkazujeme čtenáře na domovskou stránku „Nature Conservation“ na serveru EU: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm>

² http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/fore/index_en.htm

vytváření Natury 2000 by měly být brány v úvahu ekonomické, sociální a kulturní požadavky, regionální a místní charakteristiky a zapojení vlastníků lesa. V důsledku toho formuluje tato zpráva doporučení pro participativní přístup, zahrnující všechny vhodné klíčové partnery, do managementových opatření nebo plánů péče pro lokality soustavy Natura 2000.

Tabulka 1: Rozptýlení některých pověr o Natuře 2000

Populární „pověry“ o Natuře 2000	Právní a správní fakta
„Směrnice o stanovištích je iniciativou Společenství, která byla „upečena“ tajně bruselskými technokraty“	Ministři členských států jednomyslně přijali směrnici o stanovištích v roce 1992 po pěti letech diskusí v Radě a v Evropském parlamentu. Mnoho zájmových skupin sdělovalo během tohoto období svá stanoviska členským zemím i Bruselu a jejich připomínky byly vzaty v úvahu.
„O lokalitách, které mají být zařazeny do Natury 2000, rozhoduje Evropská komise“	Zodpovědnost za navrhování lokalit v rámci Natury 2000 leží v první řadě a především na členských státech: 1. členské státy navrhnou seznam lokalit na svém území; 2. z těchto národních seznamů sestaví Komise v dohodě s každým členským státem evropský seznam lokalit významných pro Společenství (SCI); 3. členské státy vyhlásí tyto lokality jako zvláštní oblasti ochrany přírody (SAC). Podle směrnice o ptácích vyhlásují členské státy lokality přímo jako oblasti zvláštní ochrany (SPA).
„Lokality Natury 2000 se všechny stanou přírodními rezervacemi“	Členské státy mohou volit mezi mechanismy, využívanými k péči o lokality. Může jít o opatření: • právní (např. vytvoření přírodní rezervace) • smluvní (např. podepsání smlouvy o péči s vlastníkem pozemku) • správní (poskytnutí nezbytných prostředků).
„Brusel nám bude diktovat, co lze a co nelze dělat na každé lokalitě“	Směrnice o stanovištích a tedy i Natura 2000 jsou založeny na principu subsidiarity. Je na členském státu, aby rozhodnul, jakým nejlepším způsobem bude možné chránit lokality ve shodě s cíli směrnice. I když nejsou povinné, jsou jako užitečný nástroj zmíněny plány péče.
„Budeme muset zastavit veškeré naše aktivity na lokalitě, abychom zde chránili přírodu“	Ochrana druhů nebo stanovišť může být plně slučitelná s dobře organizovanými lidskými aktivitami, jako je turistika, myslivost, lesnictví... Mnohé přírodní oblasti jsou na lidských aktivitách (např. zemědělství) vysoce závislé. Ochrana přírody poskytuje také dodatečné příležitosti pro aktivity člověka (environmentální turistika, provádění rekreačních aktivit, označování přírodních výrobků apod.). Jakákoli omezení nebo zastavení určitých aktivit, které mohou být významným ohrožením pro druhy nebo stanoviště, mohou být aplikována jedině na základě individuálního posouzení případ od případu.
„Budou to obyvatelé lokalit Natury 2000, kdo se bude muset podílet na nákladech na jejich ochranu“	Členské státy i Komise ujišťují, že náklady soustavy Natura 2000 jsou sdíleny všemi. Členské státy se žádají, aby v době zaslání svých národních seznamů lokalit vyhodnotily náklady na péči o ty z nich, na nichž se vyskytují prioritní druhy nebo typy stanovišť, a sdělily je Komisi. Po Komisi se potom požaduje, aby vytvořila program na kofinancování těchto nákladů. Existuje řada fondů Společenství, které lze pro tento proces využít (např. agroenvironmentální programy, strukturální fondy, LIFE apod.).
„Natura 2000 všeobecně chybí transparentnost“	K zajištění toho, aby veškeré aktivity Evropské komise, týkající se vytváření soustavy Natura 2000, byly transparentní, se vynakládá veškeré úsilí. Tříkrát ročně je vydáván newsletter, který je k dispozici všem, které celý proces zajímá.
„Jakmile je jednou lokalita začleněna do Natury 2000, stává se nedotknutelnou, pokud jde o budoucí rozvoj“	Směrnice o stanovištích a priori nebrání jakýmkoli novým aktivitám či investičnímu rozvoji uvnitř lokalit Natury 2000. Jakékoli nové plány nebo programy, u nichž je pravděpodobné, že by mohly mít významný účinek na vyhlášené lokality, podléhají před realizací hodnocení vlivů na životní prostředí. Pokud je pravděpodobné, že navrhovaná aktivita může způsobit významné poškození lokality, přičemž byly vyčerpány všechny možné alternativy, může přesto pokračovat, ovšem jedině pokud existuje převažující veřejný zájem a pokud se plánují kompenzace.

2.3 Význam zapojení klíčových partnerů

Právo veřejnosti na přístup k informacím o životním prostředí a environmentální legislativě se v průběhu posledních let zlepšilo a Komise se trvale snaží zvýšit transparentnost svých akcí v oblastech všech politik. Komisařka pro životní prostředí Margot Wallströmová vyjádřila tento názor zcela zřetelně v předmluvě k publikaci „Péče o lokality soustavy Natura 2000 – ustanovení článku 6 směrnice o stanovištích“³: „Aby byla [Natura 2000] úspěšná, vyžaduje v první řadě aktivní zapojení lidí, kteří žijí v těchto oblastech a jsou na nich závislí.“

Široce rozšířené obavy o právo veřejnosti na přístup k informacím o environmentální legislativě vedly k přijetí UN/ECE Úmluvy o přístupu k informacím, zapojení veřejnosti do rozhodování a o přístupu k právním údajům o environmentálních záležitostech z 25. června 1998 v dánském městě Aarhusu. Všechny členské státy EU a Evropské společenství tuto úmluvu podepsaly. Po přijetí tří směrnic – o veřejném přístupu k informacím, účasti na konzultačních postupech a přístupu k soudnictví – se Evropská unie stane plnoprávnou smluvní stranou úmluvy.

„Aarhuská úmluva“⁴ je novým typem environmentální dohody s dalekosáhlými důsledky pro občany Evropy. Propojuje environmentální a lidská práva a je založena na skutečnosti, že trvale udržitelného rozvoje lze dosáhnout jedině prostřednictvím zapojení všech klíčových partnerů. Zaměřuje se na interakce mezi veřejností a úřady v demokratickém kontextu a propracovává nový proces zapojování veřejnosti do vyjednávání a naplňování mezinárodních dohod.

Protože směrnice o stanovištích vstoupila v platnost již v roce 1992, všechny členské státy vyvinuly v různém stupni úsilí o informování klíčových partnerů a veřejnosti všeobecně o vytváření Natury 2000. Některé členské státy zvolily při vyhlášovacím procesu velmi participativní a transparentní postup, v němž měly místo konzultace a kde bylo možné odvolání ke správním soudům. Jiné členské státy daly přednost více centralizovanému procesu. V mnohých oblastech byl a stále přetrvává nedostatek informací o Naturě 2000 v praktické rovině. To ukazuje, že je zapotřebí vyvinout další úsilí pro efektivní komunikaci s veřejností i se všemi ostatními o důležité úloze, kterou bude Natura 2000 hrát v budoucnosti v evropském přírodním dědictví. I když informování zainteresovaných klíčových partnerů a veřejnosti o Naturě 2000 je principiálně úkolem členských států, Generální ředitelství pro životní prostředí se snaží napomáhat těmto informačním kampaním všude, kde je to možné.

V případě lesnictví je zapojení všech zainteresovaných stran (včetně vlastníků lesů, venkovských komunit a pracovníků v lese, jako jsou smluvní pracovníci, dřevozpracující průmyslové podniky a ochránářské NGO) do péče o oblasti Natury 2000 mimořádně významné, protože ochrana biodiverzity často závisí na zachování lidských aktivit, zejména tam, kde mají být udrženy jiné než klimaxové vegetační formace.

3 Natura 2000

3.1 Vysvětlení pojmů

Směrnice 92/43/EHS („směrnice o stanovištích“) z roku 1992 stanoví jako svůj cíl vytvoření evropské soustavy pro ochranu přírody, nazvané Natura 2000 a sestávající z „oblastí zvláštní ochrany“ (SPA) podle směrnice o ptácích 79/409/EHS a dále ze „zvláštních oblastí ochrany přírody“ (SAC) podle směrnice o stanovištích. Vůdčí myšlenka Natury 2000 je prostá: příroda se nezastavuje na administrativních hranicích, takže chceme-li zachovat vitalitu a rozmanitost našeho přírodního prostředí, musíme uvažovat a jednat v mezinárodním měřítku. Úspěšné ochrany přírodních zdrojů a jejich rozmanitosti na evropském kontinentu lze tedy dosáhnout jedině na celoevropské úrovni. Přístup, zvolený ve směrnici o stanovištích, je integrovaný – kromě zajištění ochrany biodiverzity je jeho cílem též podpora trvale udržitelných aktivit, podporujících cíle ochrany území Natury 2000. Může být proto využit jako příležitost pro podporování nových modelů rozvoje venkova, zejména v některých z nejvíce marginálních regionů EU. Směrnice o stanovištích má také velký politický význam, neboť její ustanovení jsou pro členské státy EU právně závazná.

Předpokládá se, že soustava bude v závěru pokrývat kolem 450.000 km², což v průměru⁵ znamená 10 – 15 % rozlohy EU. Natura 2000 představuje významné společné úsilí členských států EU, které je ve shodě s mezinárodními úmluvami a dohodami v oblasti ochrany biodiverzity, jako je Úmluva o biologické rozmanitosti, přijatá UNCED v roce 1992.

³ Tuto publikaci lze i v české verzi stáhnout z Internetu nebo si ji vyžádat u Evropské komise, Generálního ředitelství pro životní prostředí, Unit B.2, Rue de la Loi 200, B-1049 Brussels. Informace o evropské legislativě na ochranu přírody lze nalézt na <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm>

⁴ Pro další informace lze navštívit domovskou stránku této úmluvy na: <http://www.unece.org/env/pp/>

⁵ Tato čísla nemají být považována za cíl, neboť jde o průměrné hodnoty, od nichž existují velké odchylky díky specifické situaci v členských státech i rozdílům mezi jednotlivými regiony uvnitř členských států.

Evropský parlament prohlásil ve své rezoluci⁶ ke strategii ochrany biodiverzity Evropského společenství COM(98)0042, že “v protikladu k řadě jiných environmentálních problémů je nemožné nahradit ztráty diverzity druhů, ekosystémů a přírodních genových bank”. Podle informací, sestavených Evropskou agenturou pro životní prostředí v Kodani, je biodiverzita v Evropě na ústupu, mnohé druhy čelí vážnému ohrožení nebo jsou blízce vyhynulé (EEA – „Europe’s Environment: The Second Assessment”, 1998 a „The Environment at the Turn of the Century”, 1999). Ubývající druhy jsou většinou autochtonní, vázané na přirozená stanoviště, čistou vodu a ovzduší a malou míru vyrušování člověkem. Vytváření Natury 2000 bude mít velký význam pro zastavení průběžného ubývání stanovišť a druhů a pokud možno i pro zvrácení trendu oslabování našeho přírodního dědictví a venkovských přírodních zdrojů.

Koherentní soustava, jako je Natura 2000, bude krokem vpřed směrem k úspěšné ochraně našich původních stanovišť a druhů. I při odhadovaných průměrných 15 procentech rozlohy EU, které bude nakonec Natura 2000 zaujímat, bude i zbývajících území stále důležité pro obecný cíl udržitelného rozvoje a aktivní péče o biodiverzitu, a to i v lesnictví. To ukazuje potřebu mnohem širší integrace zájmů ochrany biodiverzity do národních lesnických programů a iniciativ a do všeobecných lesnických postupů, pro něž Natura 2000 plní pilotní funkce.

3.2 Odborná implementace

Pro vytvoření Natury 2000 bylo nutné vypracovat vědecký základ pro proces navrhování a vyhlásování lokalit. Typy stanovišť, uvedené v příloze I směrnice o stanovištích, byly původně seskupeny do pěti biogeografických oblastí na základě identifikačního systému CORINE land cover. Jde o alpinskou, atlantskou, kontinentální, makaronéskou a středomořskou oblast. V roce 1995, když se k EU připojily Rakousko, Finsko a Švédsko, byla do tohoto seznamu přidána rozhodnutím Rady i oblast boreální. Tyto biogeografické oblasti umožňují provádět hodnocení, které je objektivní a není založeno na hranicích států, ale na existujícím přírodním dědictví a na stanovištích a druzích z příloh směrnice o stanovištích.

Tabulka 2: Biogeografické oblasti (viz mapu na str.14)

Biogeografická oblast	Země, jejichž území spadá do dané oblasti
alpínská oblast	Německo, Španělsko, Rakousko, Švédsko, Itálie, Finsko
atlantská oblast	Portugalsko, Španělsko, Francie, Velká Británie, Irsko, Nizozemsko, Belgie, Německo, Dánsko, Švédsko
boreální oblast	Švédsko, Finsko
kontinentální oblast	Dánsko, Německo, Francie, Belgie, Lucembursko, Rakousko, Švédsko, Itálie
makaronéská oblast	Španělsko, Portugalsko
středomořská oblast	Itálie, Řecko, Španělsko, Francie, Portugalsko

V příloze I směrnice o stanovištích je uvedeno 51 typů lesních stanovišť, které jsou vzácné nebo reziduální a/nebo hostí druhy v zájmu Společenství; ty jsou seskupeny do následujících šesti kategorií lesních stanovišť, zajímavých z hlediska evropských zájmů ochrany přírody:

- západní tajga
- doubravy a bučiny
- opadavé středozemní lesy
- jehličnaté středozemní lesy
- horské jehličnaté lesy mírného pásma
- středozemní a makaronéské horské lesy.

Kromě stanovišť je ve směrnici o stanovištích uvedeno kolem 200 živočišných a více než 500 rostlinných druhů, jež jsou v zájmu Společenství. Z toho vyplývá, že pro zajištění jejich stavu z hlediska ochrany musí být podniknuto několik typů opatření, jako je vyhlášení lokalit (druhy z přílohy II), všeobecná ochranná opatření (druhy z přílohy IV) a regulace využívání (druhy z přílohy V).

Směrnice o ptácích uvádí ve své příloze I přes 180 druhů ptáků, pro něž musí být vyhlášeny tzv. oblasti zvláštní ochrany (Special Protection Areas, SPA) postupem přímého oznámení (notifikace) členskými státy Komisi. Mnohé z těchto druhů jsou vázány na lesní stanoviště, buď přímo (datlovití, tetřívkovití, pěnkavovití a pěvci), nebo ve spojení s proměnlivými krajinnými prvky, jako jsou malé mokřady (brodiví ptáci) a lesní okraje (sovy a jiní dravci).

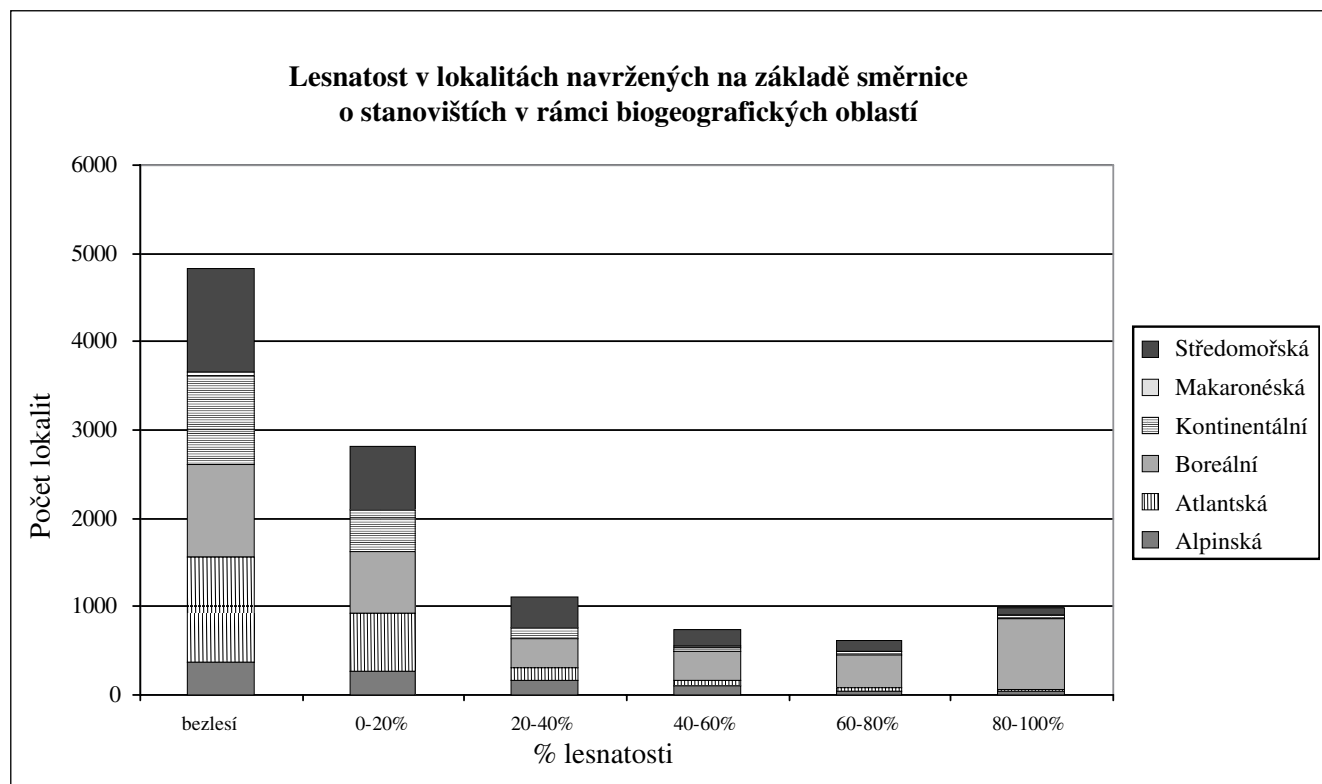
Podle článku 4 směrnice o stanovištích se žádá po členských státech, aby navrhly lokality významné pro Společenství, vztahující se k uvedeným lesním typům stanovišť, pro každou ze šesti biogeografických oblastí. Explicitním cílem Evropské

⁶ Úř. věst. č. C 341/12 z 9. 11. 1998

komise je zajistit, aby Natura 2000 zahrnovala koherentní síť lesních oblastí. Akční plán na ochranu biodiverzity pro ochranu přírodních zdrojů⁷ stanoví ambiciózní cíl, podle něhož by všechny lesní typy z přílohy I směrnice o stanovištích měly být vyhodnoceny a měly by mít do roku 2002 dostatečné zastoupení. To zvýrazňuje význam lesních stanovišť pro Naturu 2000 a pro obecnou ochranu biologické rozmanitosti.

Od roku 1992 postupovalo vytváření Natury 2000 v různých členských státech různou rychlostí. V soustavě je evidováno kolem 14.000 území v šesti biogeografických oblastech ve všech 15 členských státech EU jako navrhované lokality (pSCI – *proposed Sites of Community Importance, navrhované lokality v zájmu Společenství*). Tyto navržené seznamy jsou následně projednávány mezi členskými státy, Generálním ředitelstvím pro životní prostředí a pozorovatelskými NGO, jako jsou asociace vlastníků pozemků a ochránářské organizace. Revidované seznamy tzv. zvláštních oblastí ochrany přírody (Special Areas of Conservation, SAC) měly být poté členskými státy vyhlášeny nejpozději do června 2004 (pozn. red.: toto datum vypukává z původního časového harmonogramu ve směrnici).

Orientační mapa EU se znázorněním rozložení biogeografických oblastí je umístěna na zadní straně obálky.

Výše uvedený diagram podává přehled o důležitosti lesního krytu (stanovišť přílohy I) uvnitř lokalit Natury 2000 v různých biogeografických oblastech podle aktuálního stavu navrhování pSCI⁸.

⁷ Akční plán (COM/2001/0162 f) je nástrojem pro naplňování článku 8 CBD.

⁸ Všechna čísla, uváděná v této zprávě, se vztahují k údajům, jež byly k dispozici v únoru 2002.

4 Fakta o lesích, lesnictví a životním prostředí EU

Lesy EU pokrývají přibližně 113 milionů hektarů (36 % rozlohy Unie); z toho 87 milionů je považováno za lesy produkční. 65 % lesů EU je v soukromém vlastnictví.

Přistoupením Rakouska, Finska a Švédska se EU stalo druhým největším producentem papíru a řeziva na světě. Je předním dovozcem a třetím největším vývozcem lesních produktů. Lesy mají také velký význam ve středomořské oblasti díky jejich ochranným funkcím a významu pro biologickou rozmanitost. Dohromady celková produkce EU, založená na dřevařských podnicích, dosahuje téměř 300 miliard € a odvětví zaměstnává kolem 2,2 milionu lidí.

Rozdíly v typech lesa, lesním krytu a vlastnické struktuře uvnitř EU

- Rakousko, Finsko a Švédsko jsou silně zalesněny a mají významný dřevozpracující průmysl, založený převážně na jehličnatých lesích;
- Francie, Řecko, Itálie, Španělsko a Portugalsko mají středomořské lesy, využívané v první řadě pro ochranu a tam, kde jsou potenciálním vážným nebezpečím požáry. Francie a Itálie mají dále velká území s lesy mírného pásma a horskými lesy včetně oblastí výmladkových lesů, lesů na zemědělské půdě a obecních lesů;
- Belgie/Lucembursko, Francie a Německo mají smíšenou strukturu vlastnictví a celou škálu lesních typů, v nichž produkce je významná, avšak normálně není ve všech lesích primárním cílem;
- Dánsko, Irsko, Nizozemsko a Spojené království mají převážně umělé lesy, založené na umělých výsadbách, ačkoli předmět hospodaření se v posledním desetiletí rozšířil tak, že zahrnuje i hodnoty služeb;
- JZ Francie, S Španělsko a části Portugalska mají velké oblasti s průmyslovými lesními plantážemi, určenými převážně pro výrobu celulózy.

Stav lesů EU z hlediska životního prostředí

(Zdroje: „Europe's Environment, the Second Assessment”, EEA 1998/„Environment in the EU at the turn of the Century”, EEA, 1999)

- Lesnatost se během posledního tisíciletí velmi změnila; v mnoha zemích je slabá až velmi nízká.
- Současná lesnatost je výsledkem neustálého nárůstu v posledních desetiletích, většinou díky plánovanému zalesňování a přirozené sukcesi v polopřírodních oblastech po ukončení obdělávání nebo pasení. Porostní plocha lesů neustále roste a tento trend bude pokračovat jako důsledek rozvoje společné zemědělské politiky (CAP), kdy se očekává uvolňování dalších pozemků.
- Lesní stanoviště se díky intenzifikaci hospodaření v lesích mění, vzrůstá jejich uniformita, roste fragmentace, používání exotických druhů dřevin, zavádění nebo udržování druhů zvěře pro lov, odvodňování a znečišťování ovzduší.
- Produktivita a celková produkce v mnoha oblastech vzrůstá navzdory zhoršujícímu se zdravotnímu stavu lesů a vážnému napadení škůdci. Tento nárůst je pravděpodobně způsoben kombinací používání vysoce výnosných odrůd, hospodaření, zahrnujícího hnojení a regulaci výskytu škůdců, vysokými hladinami vzdušného CO₂ a eutrofizací.
- Jen velmi malý podíl přírodních lesů, které kdysi pokrývaly většinu Evropy, zůstává v nedotčených, většinou v izolovaných polohách a ubývání starých přírodních a polopřírodních listnatých i jehličnatých lesů pokračuje. V západní Evropě je méně než třetina všech lesů polopřírodních a nezůstávají zde téměř žádné skutečně přírodní staré lesy.
- Vytvářejí se některé nové typy lesních stanovišť, např. takových, která jsou spojena s rychlou rotací vánočních stromků, energetickými lesy nebo s využíváním exotických druhů, jako je blahovičník; biodiverzita těchto stanovišť je všeobecně nízká.
- Shrme-li výše uvedené, lze říci, že ačkoli absolutní rozloha lesů EU se zvyšuje, environmentální kvalita lesních ekosystémů se všeobecně zhoršuje.

Biologický význam evropských lesů

Lesy můžeme stále považovat za nejvýznamnější složky evropské přírody. Jedním z indikátorů jejich vitality je to, že lesní biotopy jsou domovem největšího počtu druhů obratlovců (savců, ptáků, plazů a obojživelníků) na celém kontinentu.

Často se zapomíná na jedinečnost evropských ekosystémů. I dominantní lesní druhy jsou ve skutečnosti omezeny jen na Evropu. Stromy jako buk a dub cesmínový se již nenacházejí východně od Černého moře nebo od Kavkazu. Běžný dub zimní nepřežívá východně od pohoří Ural za hranicemi Evropy. Evropskému habru se ještě dobře daří na Kavkaze, ne však již ve vlastní Asii. Na lesní stanoviště, tvořená těmito stromy, jsou vázány tisíce druhů hmyzu a bezobratlých.

Mnohá stanoviště a rostlinné asociace jsou skutečně čistě evropské a je proto výlučnou odpovědností evropských zemí zajistit jejich budoucnost. Kromě toho je Evropa domovem i řady endemických druhů s omezeným areálem rozšíření.

Změny, kterými prošly lesy v několika posledních staletích (viz příloha I), přivedly velké množství druhů na okraj vyhynutí. Mnohé druhy z některých evropských zemí a možná z celého kontinentu vymizely. To platí obzvláště pro organismy na vrcholu potravních řetězců, jako jsou velké šelmy a dravci.

Jako součást nového celosvětového hodnocení UN/ECE/FAO lesů mírného pásma a lesů boreálních (TBFRA 2000) byly shromážděny nové údaje o ušedlých lesních druzích, které ukazují, že počet ohrožených taxonů je varovně vysoký. Je typické, že 20 – 50 % savců a 25 – 40 % ptáků, patřících mezi druhy, obývající lesy, bylo zařazeno do kategorie druhů ohrožených. V každém typickém evropském státě se nachází několik ohrožených druhů savců a ptáků. V mnoha zemích je podíl ohrožených druhů savců a ptáků větší než 40 %. Téměř stejně špatná je situace u lišejníků, mechů i cévnatých rostlin – v některých zemích je téměř polovina druhů lišejníků, vázaných na lesy, považována za ohrožené.

Trvale udržitelná péče o lesy (Sustainable Forest Management – SFM)

Článek 10 Úmluvy o biologické rozmanitosti vyzývá k trvale udržitelnému využívání složek biologické rozmanitosti. V případě lesů by takové využívání mělo být zajištěno ve formě trvale udržitelného hospodaření v lesích.

Box 1: První princip z Ria

„Lidské bytosti jsou středem zájmu trvale udržitelného rozvoje. Jsou oprávněny ke zdravému a produktivnímu životu v harmonii s přírodou.“

(Princip 1 Deklarace z Ria, Konference Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji, 1992)

Definice „trvale udržitelného hospodaření v lesích“ se vyvinula v průběhu času na základě měnících se potřeb lidské společnosti. Ačkoli ucelenou regulaci pro udržování rovnováhy mezi přírůstem dřeva a těžbou můžeme vystopovat již v dokumentu „Ordonnance“ Colberta za vlády Ludvíka XIV. v roce 1667, první doložená zmínka o termínu „trvalá udržitelnost“ se ve skutečnosti ve spojení s lesnictvím objevila na počátku 18. století. V roce 1713 v německém hornickém městě Freibergu vyzvaly místní báňské úřady lesníky, aby dbali na trvale udržitelné přírůsty lesa. Toto historické pojetí trvalé udržitelnosti, jak se vyvinulo v sektoru lesnictví před téměř třemi sty lety, většinou uvažovalo s trvale udržitelnými přírůsty dřevní biomasy, které by si poradily s historicky podmíněným nedostatkem dřeva a energetických zdrojů. Moderní definice trvalé udržitelnosti však zahrnují také důležité sociální a ekologické aspekty.

Zpráva Brundtlandové⁹, klíčový dokument pro Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v Riu de Janeiru v roce 1992, definovala trvale udržitelný rozvoj následujícím způsobem:

„Trvale udržitelný rozvoj je rozvoj, který naplňuje potřeby současnosti, aniž by ohrožoval schopnost budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.“

Na základě tohoto pojetí trvalé udržitelnosti UNCED vytvořila Ministerská konference o ochraně lesů v Evropě (MCPFE)¹⁰ společnou definici trvale udržitelného hospodaření v lesích, která byla přijata na helsinské konferenci v roce 1993 („Rezoluce H1”):

„Správa a využívání lesů a lesní půdy takovým způsobem a v takové míře, které udržují jejich biodiverzitu, produktivitu, schopnost regenerace, vitalitu a jejich potenciál k plnění – nyní i v budoucnost – relevantních ekologických a ekonomických funkcí na místní, národní i globální úrovni a jež nezpůsobuje poškozování jiných ekosystémů.“

Tento dokument používá výše uvedenou definici MCPFE, jak byla odsouhlasena v průběhu diskusí mezi odborníky z více než 40 zemí, zapojených do Rady Evropy, včetně současných 15 členských států EU a všech zemí střední a východní Evropy, vyjednávajících o vstupu do EU.

Tatáž definice byla také schválena Radou EU v její rezoluci o lesnické strategii EU¹¹, která byla navržena Komisí v roce 1998¹² (viz níže).

Při podrobnějším pohledu zahrnují kritéria trvale udržitelného využívání (Helms, 1998):

- a) zachování biologické rozmanitosti
- b) udržování produkční schopnosti lesních ekosystémů
- c) zachování a udržování půdy a vod

⁹ Specifický popis požadavků na péči o lokality lze nalézt v publikaci Generálního ředitelství pro životní prostředí „Managing Natura 2000 sites – The provisions of Article 6 of the Habitats Directive“ na http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/fore/index_en.htm a <http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature> (česky „Péče o lokality soustavy Natura 2000 – ustanovení článku 6 směrnice o stanovištích“, MŽP 2002)

¹⁰ Dopis z 22. 9. 2000 komisařky M. Wallströmové Dr. von Schorlemerovi, prezidentu AG Deutscher Waldbesitzerverbände e. V.

¹¹ Dopis z 23. 4. 2001 panu J. Happartovi, ministru odpovědnému za lesy a ochranu přírody regionu Valonska, Belgie.

¹² Rezoluce Rady z 15. 12. 1998, Úř. věst. č. C 56/1 z 26. 9. 1999

- d) udržování přispívání lesů do globálního koloběhu uhlíku
- e) udržování a zlepšování dlouhodobého přínosu pro naplňování potřeb společnosti
- f) právní, institucionální a ekonomický rámec pro zachování lesů a trvale udržitelného hospodaření v lesích.

Aplikace tohoto moderního, multifunkčního chápání trvalé udržitelnosti může vést ke zvýšení biodiverzity v lesích. Určité formy péče o lesy mohou mít pozitivní účinky na biologickou rozmanitost tím, že vytvářejí vysokou diverzitu stanovišť na malém území, i napodobováním přírodních procesů disturbancí v lesních ekosystémech včetně určitých forem agrolesnictví, jako je např. produkce korku v jižní Evropě.

Box 2: Rámec pro akce Společenství podle Lesnické strategie EU

- Podpora lesnických činností v rámci akcí pro rozvoj venkova, zejména takových, jež se týkají zachování a zlepšení ekologické hodnoty lesů.
- Zachování lesní biodiverzity jako integrální složky hospodaření v lesích a při zřizování chráněných lesních území, jako jsou například ta, která budou spadat pod vyhlášení v rámci Natury 2000.
- Zvýšení úlohy lesů při zmírňování změn klimatu podporou vytváření dřevní biomasy jako zdroje energie a zvyšováním úlohy lesů jako příjemců uhlíku.
- Analýza možností podpory objektivně ověřitelných, srovnatelných a důvěryhodných programů certifikace lesní produkce.

Mění se úloha lesnictví v Evropě

Od dob, kdy lesy vzbuzovaly strach jako divoká, nehostinná hraniční území, s nimiž se muselo bojovat, aby se dalo získat jejich přírodní bohatství, jsou stále rostoucí měrou vnímány jako cenný limitovaný zdroj, který poskytuje daleko více než jen dřevo. Mnohé ekonomické aktivity v EU jsou závislé na lesích jako zdrojích surovin, lesy však zároveň zajišťují uchovávání genofondu a chrání jiné přírodní zdroje, jako jsou voda a ovzduší. Dávají nám klid, vyvolávají mír v duši, poskytují přirozenou krásu i relaxaci. Tyto důležité „služby lesů“ se stávají stále cennějšími v rychle se měnícím světě, v němž lidé nyní začínají dávat přednost vytváření životního prostoru pro člověka uprostřed přírodních stanovišť.

Cíle hospodaření v lesích v mnoha členských státech i v dalších zemích se začínají měnit směrem k trvale udržitelnému hospodaření pro řadu různých výstupů s tím, že se zaměřují na nové dílčí cíle i na tradiční cíl udržitelné produkce dřeva. Rozdílná pojetí péče začínají být navzájem úžeji propojena takovými iniciativami, jako je například hospodaření v lesích s cílem trvalé udržitelnosti, hodnocení externích přínosů lesů a zavádění certifikačních programů tam, kde režim hospodaření v lesích vyžaduje environmentální kritéria. Větší pozornost se začíná věnovat environmentálním a sociálním funkcím lesů, například pro ochranu biodiverzity, vodních zdrojů, vázání CO₂ a rekreaci. Ve většině lesních oblastí Evropy však dosud existuje takový typ hospodaření, který klade jen slabý důraz na všeobecné zájmy ochrany biodiverzity a dává prioritu tradičnímu cíli trvalé udržitelné produkce dřeva („Europe's Environment, the Second Assessment“, EEA, 1998).

Podrobnější informace o globálních záležitostech, týkajících se lesů, významu lesů EU, historii evropských lesů, přirozenosti lesů a úlohy lesnictví lze nalézt v příloze I pod titulkem „Všeobecné informace o lesích a lesnictví“.

Rámec pro ochranu biologické rozmanitosti

Biologická rozmanitost není prospěšná pouze z ekologického a ekonomického hlediska, ale je také nenahraditelnou součástí našeho kulturního dědictví a historie a legitimním zdrojem pro příští generace. Současně rychlost, jakou biologická rozmanitost ubývá, nevykazuje žádné známky zpomalování (EEA – Europe's Environment: The Second Assessment, kapitola 8, 1998). Hlavní příčinou tohoto vývoje v EU jsou vysoce intenzivní způsoby využívání území a znečišťování a ničení přírodních stanovišť budováním infrastruktury a urbanizací. V průběhu posledních desetiletí byla proto vyvinuta série mezinárodních nástrojů, jejichž cílem je ochrana našeho přírodního dědictví.

Na zasedání Rady Evropy ve švédském městě Göteborgu ve dnech 15. a 16. června 2001 hlavy členských států EU schválily ambiciózní cíl zastavit úbytek biodiverzity v EU do roku 2010¹³. Tento cíl byl také stanoven v 6. akčním programu EU pro životní prostředí. Úspěšné vytvoření Natury 2000 bude jedním z klíčových požadavků pro jeho dosažení.

Příloha II shrnuje nástroje na ochranu přírodního dědictví v Evropě.

¹³ Srov. závěry předsednictva na http://europa.eu.int/comm/gothenburg_council/index_en.htm

5 Integrace environmentální politiky do dalších politik EU

Ačkoli Smlouva, kterou se zřizuje Evropské společenství, neobsahuje žádný odkaz na jednotící lesnickou politiku, politika Společenství na ochranu přírody jako součást všeobecné politiky ochrany životního prostředí má dopady na národní lesnické politiky. Směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích jsou příkladem legislativy Společenství, která prochází napříč lesnickou politikou i oblastmi jiných politik ve všech členských státech.

5.1 Maastrichtská smlouva

Maastrichtskou reformou Smlouvy o Evropském společenství v roce 1992 odsouhlasily členské státy Evropského společenství integraci environmentálních otázek do oblastí veškerých politik EU. Smlouva ve své konsolidované verzi, novelizované naposledy Amsterodamskou smlouvou, jež byla podepsána v roce 1997 a v platnost vstoupila roku 1999, má nyní řadu článků, které se týkají integrace politik na celoevropské úrovni.

Aby byla dále zajištěna integrace environmentální politiky do oblastí ostatních politik EU, byl Amsterodamskou smlouvou přidán explicitní odkaz na trvale udržitelný rozvoj. V článku 2 smlouvy, popisujícím úkoly Evropského společenství, je zdůrazněn význam „vysoké úrovně ochrany a zlepšování stavu životního prostředí“. Článek 6 Smlouvy nyní vyžaduje, aby požadavky ochrany životního prostředí byly povinně integrovány do všech oblastí politik Společenství.

Článek 10 Smlouvy požaduje, aby se členské státy zdržely jakýchkoli opatření, jež by mohla ohrozit dosažení jejích cílů. To je významné v kontextu Natury 2000, neboť to účinně zabraňuje přípravě nebo realizaci jakýchkoli plánů nebo projektů, které by mohly ohrozit stav stanovišť a druhů z hlediska jejich ochrany i na lokalitách, které dosud nejsou součástí Natury 2000, avšak splňují kritéria pro vyhlášení.

5.2 Křížová shoda

Podle principu křížové shody lze z rozpočtu Společenství (ko)financovat projekty v členských státech jedině tehdy, pokud jsou v souladu nejen s legislativou, týkající se příslušné specifické rozpočtové položky, ale i s veškerou ostatní existující legislativou Společenství. Aby zdůraznila význam efektivního naplňování směrnic o stanovištích a o ptácích, požádala Komise v červnu 1999 všechny členské státy, aby posoudily opatření, navrhovaná v jejich regionálních rozvojových plánech, z hlediska shody se směrnicemi na ochranu přírody. V praxi to znamená, že by členské státy neměly navrhovat žádné činnosti, financované z rozpočtu EU, jež by mohly mít negativní dopady na lokality Natury 2000.

Tato podpora Natury 2000 byla ještě posílena dohodou mezi generálními ředitelstvími pro regionální politiku a pro životní prostředí, podepsanou komisařkou Wallströmovou (za životní prostředí) a komisařem Barnierem (za regionální politiku), která vyústila v jasný pokyn komisaře Barniera vyloučit zhoršování stavu lokalit Natury 2000 ve spojitosti s využíváním strukturálních fondů. Stejný princip byl také aplikován komisařem Fischlerem u programů rozvoje venkova.

Proto:

- Plány rozvoje venkova a regionálního rozvoje členských států musí obsahovat jasné a nezpochybnitelné závazky pro zajištění shody s legislativou Společenství na ochranu přírody (směrnice o stanovištích a o ptácích).
- Implementace plánů nebo projektů, kofinancovaných EU, nesmí mít negativní účinky na navrhované nebo potenciální lokality Natury 2000.

Nezajištění shody s těmito požadavky může mít za následek ztrátu nebo zpoždění přísunu prostředků ze strukturálních fondů a fondů pro rozvoj venkova celým členským státům či určitým jejich regionům.

5.3 Lesnická strategie EU

Pro koordinaci všech aktivit, týkajících se lesnictví, na úrovni EU postoupila Komise v roce 1998 Radě a Evropskému parlamentu „Strategii lesnictví Evropské unie“ (srov. kapitulu 4). Tato strategie obsahuje rámec pro akce na úrovni Společenství, přičemž oddíl „ochrana biodiverzity lesů“ se týká otázek ochrany biodiverzity ve třech oblastech: zachování, trvale udržitelného využívání a rovnoměrného sdílení užitek, pocházejících z využívání lesních genetických zdrojů, jak je požadováno v CBD. Protože v Evropě je jen málo lesních oblastí, které jsou zcela vyloučeny z komerčního využívání, nejvýznamnější akcí na ochranu biologické rozmanitosti je nalezení systému vhodné péče o lesy, který by zohledňoval v dostatečné míře zájmy ochrany biodiverzity tím, že by v průběhu veškerých lesnických činností bral v úvahu cíle multifunkčního hospodaření.

Lesnická strategie EU proto žádá, aby správci lesů brali v úvahu následující pokyny na ochranu biodiverzity:

- vhodná ekologická adaptační opatření na lokalitách prostřednictvím různých silvikulturních technik, kombinovaných s doplňkovými opatřeními (např. respektování požadavků na mrtvé dřevo a jiná klíčová mikrostanoviště, vyskytující se v lesích);
- udržování lesních ekosystémů zdravých a vitálních zlepšováním jejich regeneračních schopností, rezistence a schopnosti adaptace;
- obnova a rehabilitace degradovaných území, druhů, populací, stanovišť a ekosystémů;
- udržování tradičních forem hospodaření v těch lesnicko-pastevních systémech, které mají vysokou míru biologické rozmanitosti, jež může být ztracena, pokud dojde k zanedbání takových území (např. ve středomořských oblastech);
- zlepšování těžebních technik tak, aby vyvolaná poškození byla minimální;
- provádění zalesňování takovým způsobem, který nebude negativně ovlivňovat ekologicky zajímavé nebo pozoruhodné lokality, stanoviště a ekosystémy (např. zvolené druhy dřevin by měly být dobře přizpůsobeny místním podmínkám a ekosystémům; přednost by měla být dáвана druhům domácím nebo místní provenience; kdykoli dojde k introdukci druhů, měla by být věnována pozornost zajištění ochrany původní flóry a fauny).

Kromě toho požaduje Lesnická strategie EU zřizování chráněných lesních území jako doplněk trvale udržitelného hospodaření v lesích, zejména prostřednictvím Natury 2000. Taková chráněná území by měla přispívat ke zdůraznění sociálních, kulturních, environmentálních a ekonomických přínosů lesů.

6 Péče o lesní lokality Natury 2000

Protože provádění konkrétních ochranných opatření a uplatnění možných omezení při využívání lokalit Natury 2000 je zodpovědností členských států, budou místní podmínky rozhodujícím faktorem pro péči o každou individuální lokalitu. Směrnice o stanovištích však stanoví některé principy péče o lokality Natury 2000, založené zejména na článcích 4 a 6. Tato kapitola přináší soubor nepovinných doporučení, založených na existující interpretaci směrnice a na široce uznávaných kritériích pro trvale udržitelné hospodaření v lesích, přijatých na Ministerské konferenci o ochraně lesů v Evropě (MCPFE). Tyto směrnice by měly být chápány jako široký rámec, uvnitř něhož budou mezi klíčovými partnery a příslušnými místními úřady probíhat konkrétní vyjednávání o plánech péče nebo o opatřeních na úrovni lokalit. Jejich záměrem však není měnit omezující pravidla, týkající se těch lokalit Natury 2000, na kterých již existuje režim přísné ochrany.

Během konzultací k tomuto dokumentu zmiňovali opakovaně vlastníci lesů, že mnohé lokality Natury 2000 jsou již dnes spravovány v souladu s hlavními požadavky, které budou citovány v této kapitole. Na jedné straně je pravdou, že na lesních lokalitách Natury 2000 není zapotřebí měnit existující praktiky péče o les za předpokladu, že současný způsob hospodaření napomohl vytvoření nebo udržení lesa s vysokou biodiverzitou s takovou strukturou a složením druhů, které jsou v souladu s cíli ochrany, pro něž byly vyhlášeny. V této souvislosti je třeba ocenit zásluhy soukromých i veřejných vlastníků evropských lesů, které představují celosvětově uznávaný model pro trvale udržitelné využívání lesních zdrojů. Na druhé straně bylo zaznamenáno, že na některých lokalitách soustavy Natura 2000 se hospodaří způsobem, který je v rozporu s cíli ochrany, jejichž dodržování je po vyhlášení povinné.

6.1 Lesnictví a ochrana přírody

Koncept multifunkčního lesnictví je zakotven v samém centru Lesnické strategie EU a je široce uznáván v celé Evropě. Tento koncept integruje všechny významné přínosy, které mohou lesy poskytovat společnosti (ekologické, ekonomické, ochranné a sociální funkce).

Strategie ochrany přírody, užívané členskými státy pro realizaci směrnic na ochranu přírody, se v Evropské unii velmi liší (Sunyer a Manteiga, 1998).

V některých oblastech, převážně ve střední a severní Evropě, pozorujeme tendenci k vyhlášení malých a středně velkých lokalit Natury 2000. Tyto oblasti jsou charakteristické intenzivní exploatací krajiny a ochrana přírody je zde v silné konkurenci s jinými typy využívání území, přičemž pro přírodní nebo polopřírodní oblasti je ponecháno jen málo prostoru. Podle této strategie, kterou je možné nazývat intenzivní, zahrnuje ochrana přírodních lokalit často výkupy pozemků nebo práv na jejich využívání a přímé zásahy do dynamiky ekosystémů. Tento typ péče je založen na rozvinutější environmentální kultuře, větších rozpočtových možnostech a na motivaci k obnově dříve zničených stanovišť jejich uchováním ve fixovaném stadiu přírodní sukcese na velmi omezené ploše („rezervační přístup“).

Box 3: Multifunkční lesnictví v Evropě, slibný model pro budoucnost?

Výzkumný projekt, nazvaný EFISCEN (European Forest Information Scenario Model, model informačního scénáře pro evropské lesy), v nedávné době zkoumal dlouhodobý vývoj evropských lesů v alternativních režimech do roku 2050.

Projekt porovnával různé varianty prostřednictvím modelování multifunkčního scénáře, kombinujícího cíl produkování většího množství dřeva (a tím vyšší zaměstnanosti a zvýšení možností využití bioenergie) s ekologickými cíli (prostřednictvím ponechávání mrtvého a rozpadajícího se dřeva, lesních rezervací, vyšší druhovou diverzitou, prostorovou a věkovou strukturou).

Výsledky ukázaly, že aktivní multifunkční hospodaření v lesích může – kromě schopnosti zásobovat společnost dostatečným množstvím obnovitelných přírodních zdrojů ve formě dřeva - zvýšit ekologické a rekreační hodnoty evropských lesů (srov. Nabuurs et al., 2001).

V oblastech, kde pokračuje existence extenzivních zemědělských a lesních systémů s vysokou ekologickou hodnotou, obecně v jižní a východní Evropě, avšak také v některých pahorkatinách a horách dalších evropských zemí, existuje tendence k tomu, aby navrhované lokality významné pro Společenství (pSCI) byly rozsáhlejší. Jejich uchování má úzkou souvislost s udržením specifických systémů zemědělského hospodaření nebo lesnických postupů. V těchto oblastech jsou ochranné strategie rozdílné a směřují spíše k hledání integrace ochrany přírody do rozvoje venkova, což by bylo možné označit za extenzivní strategii ochrany přírody.

Tyto dvě hlavní strategie ochrany přírody bývají také nazývány „*integrační*“, tj. integrující všechny funkce do – spíše extenzivního – využívání území velkých oblastí, a „*segregační*“, tj. vyčleňující území výlučně pro účely ochrany přírody vedle stále intenzivnějšího využívání krajiny ve zbývajících oblastech až za hranice trvalé udržitelnosti. Pokud však pohlédneme výlučně na lesní stanoviště, toto rozlišení může být méně zřetelné, neboť lesnictví zanechávalo vždy podstatně menší ekologické stopy než například zemědělství. Lesnictví v Evropě v minulosti sledovalo většinou integrační strategii. Mnohé lesní oblasti lze dnes nazývat „polopřírodními“ a potřeba obnovy stanovišť tu nebývá tak zjevná, jako tomu často je například u mokřadů a rašeliníšť, kde ekonomické využívání totálně změnilo rysy krajiny i úroveň biologické rozmanitosti.

Ochrana biodiverzity v lesích v celé Evropě si žádá úzkostlivé zachovávání rovnováhy mezi výše popsány ochrannými strategiemi v závislosti na místní i regionální situaci. Pokračování v ekonomických aktivitách při trvale udržitelném způsobu hospodaření v lese se může velice často stát součástí strategie ochrany přírody pro lesní ekosystémy v regionech s široce rozšířenou historickou tradicí využívání lesů.

V rámci existujících strategií ochrany přírody lze rozlišovat mezi statickým a dynamičtějším přístupem. Ve většině případů, obzvláště právě v lesích, musí být přírodní dynamika a změny chápány jako integrační součást cílů ochrany přírody. Přírozené disturbance v lesních ekosystémech, způsobené polomy, prosvětlováním a odumíráním starých stromů, což bývá často „simulováno“ těžebními zásahy u trvale udržitelného lesnictví, jsou důležitým faktorem pro udržování řady stanovištních struktur, mozaikovitého rozšíření různých věkových skupin a vysoké úrovně biodiverzity. Mají-li ochranné strategie být integrující, je takové dynamické chápání ochrany přírody na lesních lokalitách Natury 2000 nezbytné.

Ne všechny cíle ochrany přírody jsou však dosažitelné cestou trvale udržitelného hospodaření v lesích. V případě extrémně vzácných nebo cenných stanovišť, jejichž stav z hlediska ochrany by se jinak zhoršoval, je nutno uvažovat o vyčlenění určitých oblastí výlučně pro ochranné účely. Natura 2000 bude proto soustavou území pro ochranu přírody, počínajících různý stupeň ochrany od absolutních rezervací až po individuální omezení, týkající se jen jednotlivých druhů.

V tomto kontextu je existence lesních oblastí, nenarušovaných ekonomickými aktivitami, obzvláště významná z vědeckého hlediska, např. jako „referenčních území“ pro monitorování biodiverzity, ale i z hlediska ochranného, např. jako refugií pro druhy, vyžadující mrtvé nebo odumírající dřevo nebo rozsáhlá nenarušená stanoviště. Z tohoto důvodu „staré porosty“¹⁴ nebo „panenské lesní oblasti“ budou mezi lesními lokalitami Natury 2000 vyžadovat zvláštní pozornost. V EU jsou nyní takové lesy omezeny na malé zbytky uvnitř hospodářských komplexů nebo na určité regiony se specifickými ekologickými a sociálními podmínkami, jako je například severní Fennoskandinávie. Stupeň antropogenního zasahování, při kterém může být zajišťována ochranná hodnota takových lokalit, bude záviset na jejich obnovních schopnostech, což může znamenat i to, že v případě velmi nízké rychlosti růstu se může pravidlem stát nezasahování.

Úkolem Natury 2000 je také konsolidace existujících systémů přísně chráněných zón jako vědecké referenční základny a jako možnosti diverzifikace příjmů na venkově například prostřednictvím turistiky. Mnohé z těchto přísně chráněných lokalit jsou pod ochranou již dnes, například jako součást národních parků, jiné bude ještě třeba zřídit, kupříkladu zajištěním zbývajících starých lesních porostů.

¹⁴ všeobecně definované jako takové, v nichž přes 100 let nedochází k lidským zásahům.

6.2 Všeobecné požadavky na péči o lesy na lokalitách Natury 2000

Základními legislativními texty pro vytváření Natury 2000 jsou směrnice 79/409/EHS („směrnice o ptácích” / BD) a 92/43/EHS („směrnice o stanovištích” / HD)¹⁵. Podle HD je cílem Natury 2000 zajistit „příznivý stav z hlediska ochrany” pro stanoviště a druhy, které jsou označeny jako stanoviště a druhy v zájmu Společenství. Koncept „stavu příznivého z hlediska ochrany” je definován v článku 1 HD odkazem na populační dynamiku druhů, trendy v rámci areálu druhů a stanovišť a dosud zbývající území s výskytem daných stanovišť.

Směrnice na ochranu přírody popisují pouze výsledek, jehož má být dosaženo prostřednictvím jejich naplňování na národní úrovni. Nepředepisují žádná konkrétní ochranná opatření. Komise proto musí zajistit, aby bylo dosaženo cílů směrnic, což však nemá žádný přímý vliv na regionální a místní vyjednávání o opatřeních v rámci péče o lokality Natury 2000. To také znamená, že členské státy mohou na svém území uplatňovat přísnější legislativní rámec, než je vyžadován směrnicí o stanovištích, avšak pro ospravedlnění takového postupu nesmějí ustupovat z dodržování ostatní legislativy Společenství¹⁶.

Ze směrnic lze proto přímo odvodit jen omezený počet všeobecných požadavků na péči o lesy a nelze nalézt specifické odkazy pro konkrétní území, jakými jsou například rozsah těžeb, rozměry těžných ploch, načasování zásahů a podobně, neboť to závisí na hospodářských opatřeních, o nichž je třeba jednat na místní úrovni mezi odpovědnými úřady a lesními hospodáři a vlastníky.

Článek 4 HD jasně stanoví, že jakmile je území vyhlášeno jako lokalita významná pro Společenství (SCI), musí se s ní nakládat v souladu s ustanoveními článku 6. Především musí být zajištěno, aby způsoby využívání území nevedly ke zhoršování ochranné hodnoty dané lokality. U lesních lokalit to může zahrnovat například zákaz mýcení rozsáhlejších území, neměnění způsobu využívání území nebo nenahrazování existujících autochtonních druhů dřevin jinými, exotickými.

Článek 6 HD stanoví, že plány nebo projekty, které nejsou přímo spojeny s péčí o lokality Natury 2000 nebo pro ně nejsou nutné, avšak u nichž je pravděpodobné, že na tyto lokality budou mít významný účinek, a to jak individuálně, tak v kombinaci s jinými plány nebo projekty, musí být podrobeny odpovídajícímu posouzení těchto účinků na lokality. Pod toto ustanovení spadají kupříkladu hospodářské činnosti v lese, jako je kácení stromů, budování cest nebo odvodňování půdy, což znamená, že buď se musí stát součástí plánu péče, nebo o nich musí být rozhodnuto případ od případu.

Článek 6 HD také požaduje specifická ochranná opatření právní, správní nebo smluvní povahy pro specifikaci péče o každou lokalitu. Tato opatření musí být vytvářena v místním měřítku. Smluvní opatření bývají, za určitých podmínek, všeobecně širě akceptována mezi soukromými vlastníky lesů než opatření právní nebo správní a tam, kde je to proveditelné, by jim proto měla být dáována přednost.

Generální ředitelství pro životní prostředí zveřejnilo interpretační příručku „Péče o lokality Natury 2000”¹⁷, z níž lze odvodit následující specifická východiska pro vyjednávání o způsobech péče o lokality s vlastníky a lesními hospodáři¹⁸:

1. Pokud aktuální lesnické postupy nevedou ke zhoršení stavu stanovišť nebo druhů z hlediska ochrany a nejsou v rozporu s národními ochrannými zásadami členských států, může tato forma ekonomického využívání pokračovat.
2. Pokud aktuální lesnické postupy vedou ke zhoršení stavu stanovišť nebo druhů, pro něž byla daná lokalita vyhlášena, nebo jsou v rozporu s ochrannými cíli členských států, měl by být uplatněn článek 6 směrnice o stanovištích a cíle hospodaření v lesích musí být upraveny.

Generální ředitelství pro životní prostředí poskytlo úřadům členských států tyto pokyny a směrnice pro hospodaření v lesích na lokalitách Natury 2000¹⁹ :

- Je žádoucí vyznačovat hranice s dostatečnou rezervou tak, aby se umožnilo integrování ochranných cílů do existujících plánů péče spíše než vyhlášovat malé plochy, odpovídající přesně popisu v referenčním manuálu pro stanoviště.
- Zachování stanovišť a druhů na úrovni lokality jako celku by mělo být výsledkem opatření ve prospěch těchto stanovišť a druhů, pro něž byla lokalita vyhlášena, aby vedlo ke stabilní „nabídce biodiverzity” pro danou lokalitu jako celek. Je samozřejmé, že v případě cyklických zásahů (v prostoru i čase) se takové situace dosáhne snáze na lokalitách o větší rozloze.

¹⁵ Text směrnice je k dispozici ve všech oficiálních jazycích Společenství na domovské stránce ochrany přírody DG Environment: <http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm>

¹⁶ Dopis Generálního ředitelství pro životní prostředí z 19. 9. 2001 dopravním správním úřadům Belgie, Německa a Nizozemska v záležitosti železničního projektu „Iron Rhine” (Železný Rýn).

¹⁷ Specifický popis požadavků na péči o lokality lze nalézt v publikaci Generálního ředitelství pro životní prostředí „Managing Natura 2000 sites – The provisions of Article 6 of the Habitats Directive” na http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/fore/index_en.htm a <http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/> (česky „Péče o lokality soustavy Natura 2000 – ustanovení článku 6 směrnice o stanovištích”, MŽP 2002)

¹⁸ Dopis z 22. 9. 2000 komisařky M. Wallströmové Dr. von Schorlemerovi, prezidentu AG Deutscher Waldbesitzerverbände e. V.

¹⁹ Dopis z 23. 4. 2001 panu J. Happartovi, ministru odpovědnému za lesy a ochranu přírody regionu Valonska, Belgie.

- Zásahy, vedoucí k dočasnému narušení lesního krytu v omezeném prostoru (např. skupinové kácení) nebo s omezenou intenzitou (např. probírky), jsou legitimní za předpokladu, že umožňují obnovení počátečního stavu cestou přirozené obnovy, a to i v případě, že musí nastoupit několik stadií přirozené sukcese.

Box 4 : Hlavní požadavky na hospodaření v lesích, plynoucí ze směrnice o stanovištích:

- Opatření pro ochranu přírody je nutné uplatnit na všech lokalitách Natury 2000 v podobě vhodných právních, správních nebo smluvních opatření. Doporučuje se vytvoření plánu péče (čl. 6(1) směrnice 92/43/EHS).
- Na lokalitách Natury 2000 musí mít prioritu cíle ochrany přírody, přičemž je ovšem také třeba brát v úvahu ekonomické a sociální funkce lesa.
- Stav lokality z hlediska ochrany ve vztahu ke kvalitě stanoviště a jejím ochranným hodnotám pro druhy musí být zachován a zlepšován.
- Projekty nebo plány, které by mohly mít negativní dopad na lokalitu Natury 2000, musí být podrobeny odpovídajícímu hodnocení (čl. 6(3) směrnice 92/43/EHS).
- Kvalita lokality musí být periodicky monitorována a musí o ní být odpovědnými úřady členských států podávána hlášení.

Tyto pokyny a orientační doporučení se vztahují jak na stanoviště, tak i na druhy; pro dosažení požadovaných výsledků bude někdy vyžadována jejich kombinace.

Příkladem tohoto tvrzení je ochrana tetřeva hlušce (*Tetrao urogallus*), druhu z přílohy I směrnice o ptácích. Pokud tento druh žije na lesní lokalitě Natury 2000, péče o ni by měla ukázat, že lesnická opatření byla přizpůsobena zachování nebo zlepšení ochranné hodnoty lokality pro tento druh. Protože tetřev hlušec potřebuje na svých lesních stanovištích mozaiku různých struktur, je jedním z mnoha druhů živočichů, jejichž populace může mít prospěch z vhodné a pečlivě plánované péče o les, aniž by přitom muselo dojít k ukončení jeho ekonomického využívání. Ve většině evropských zemí zatím několik málo zbývajících lokálních populací tetřevů ubývá, protože péče není dostatečně zacílena na plnění cílů ochrany přírody.

Jiný příklad ochranné péče o les pochází z francouzské Jury, kde jsou velké rozlohy lesů využívány způsobem, který ponechává diverzifikovanou strukturu malých mýtin, podrostených křovin, vysokých stromů a podobně („futaie jardinée“) jako vhodná stanoviště pro tetřevy. Projekt LIFE v Juře (LIFE/99/ENV/F/00477) vytvořil zásady pro lesníky, které byly odsouhlaseny s představiteli veřejných lesů i s vlastníky lesů soukromých. Na asi 20.000 ha lesů v oblasti projektu se nyní hospodaří podle těchto zásad (viz kapitulu 8).

Efektivní multifunkční přístup existuje také v bučinách u Hainichu v Duryňsku, Německo. Na velké části těchto lesů se hospodařilo tradičním způsobem, přičemž se dosahovalo vysoké strukturní diverzity. Když byl Hainich vyhlášen lokalitou Natury 2000 a byl pro něj sestaven plán péče, tento specifický systém těžby („Plenterwaldwirtschaft“) byl výslovně podpořen a zachován.

6.3 Provozní pokyny pro trvale udržitelné hospodaření v lesích na lokalitách Natury 2000

Tato podkapitola navrhuje přijetí prvků, které jsou relevantní pro ochranu přírody, z rezolucí Ministerské konference o ochraně lesů v Evropě (MCPFE – srov. přílohu II) v Helsinkách (1993) a v Lisabonu (1998) jako základ pro pokyny k péči o les na lokalitách Natury 2000.

Využití těchto rezolucí jako směrnice pro péči o lokality má několik výhod:

- míra jejich akceptace mezi klíčovými partnery je vysoká, neboť rezoluce byly vytvořeny za pomoci participativního přístupu, zapojujícího státní úřady i občanskou společnost;
- do celoevropského procesu na ochranu lesů v Evropě byly od samého začátku zapojeny všechny členské státy EU i kandidátské země pro vstup do EU;
- všechny rezoluce a směrnice byly připravovány pracovními skupinami, tvořenými uznávanými lesnickými odborníky, kteří vycházeli z národních, regionálních i místních zkušeností s péčí o lesy a pocházeli z lesních úřadů, vědecké sféry, asociací vlastníků lesů i environmentálních NGO z celé Evropy;
- závěry pracovních skupin byly na politické úrovni schváleny ministry, odpovědnými za lesy;
- Rada EU schválila výsledky celoevropských diskusí o lesích jako jeden z nejvýznamnějších prvků Lesnické strategie EU²⁰.

„Celoevropská kritéria a indikátory pro trvale udržitelné hospodaření v lesích“, přijatá na MCPFE v Lisabonu (1998, rezoluce L2), vznikla na podkladě rezolucí H1 a H2 helsinského zasedání MCPFE, které se týkalo trvale udržitelného hospodaření v lesích a lesní biodiverzity.

²⁰ Rezoluce Rady z 15. 12. 1998, Úř. věst. č. C 56/1 z 26. 9. 1999

Šest celoevropských kritérií, tvořících základ pro monitorování trvale udržitelného hospodaření v lesích, je následujících:

- **C1:** udržování a vhodné zlepšování lesních zdrojů;
- **C2:** udržování zdraví a vitality lesních ekosystémů;
- **C3:** udržování a podpora produkčních funkcí lesů (produkce dřeva a ostatní funkce);
- **C4:** udržování, ochrana a vhodné zlepšování biologické rozmanitosti v lesních ekosystémech;
- **C5:** udržování a vhodné zlepšování ochranných funkcí při hospodaření v lesích (jmenovitě půdy a vod);
- **C6:** udržování jiných socioekonomických funkcí a podmínek.

Jako doplněk k těmto kritériím definovala MCPFE sérii pokynů pro trvale udržitelné hospodaření v lesích na provozní úrovni, z nichž mnohé prvky lze použít pro ověření slučitelnosti lesního hospodaření na daném území s vyhlášením za lokalitu Natury 2000.

Výtah z Pokynů pro lesní hospodářské plánování a z Pokynů pro postupy při hospodaření v lesích, založených na ochraně přírody jako na prioritním cíli péče o lokality Natury 2000, je uveden dále :

C2: Udržování zdraví a vitality lesních ekosystémů

- „Při postupech hospodaření v lesích by se měly nejlepším způsobem využívat přírodní struktury a procesy a používat preventivní biologická opatření vždy, je-li to ekonomicky proveditelné, pro udržení a zlepšení zdravotního stavu a vitality lesů. Měla by se podporovat a zlepšovat adekvátní genetická, druhová i strukturní diverzita pro zlepšení stability, vitality a rezistence lesů vůči negativním faktorům životního prostředí a na posílení přírodních regulačních mechanismů.“
- „Měly by se aplikovat vhodné postupy hospodaření v lesích, jako je zalesňování a obnova lesních porostů takovými druhy dřevin a takové provenience, které jsou vhodné pro podmínky dané lokality, nebo používání přibližovacích, těžebních a dopravních technik, které minimalizují škody na stromech a/nebo půdním povrchu. Ropné havárie, způsobené hospodařením v lesích nebo náhodným ukládáním odpadu na lesní půdě, by měly být vyloučeny zcela.“
- „Používání pesticidů a herbicidů by mělo být minimalizováno, přičemž se mají brát v úvahu vhodné silvikulturní alternativy a jiná biologická opatření.“

C3: Udržování a podpora produkčních funkcí lesů (produkce dřeva a ostatní funkce)

- „Obnovní, přibližovací a těžební operace by měly být prováděny v době a způsobem, které nesníží produkční schopnost lokality, kupříkladu vyloučením poškození zachovávaných porostů a stromů i lesní půdy a používáním vhodných systémů.“
- „Výše těžby a využívání dřeva i ostatních lesních produktů by neměla přesáhnout míru, kterou lze udržet v dlouhodobé perspektivě; mělo by se provádět optimální využívání získaných lesních produktů s dostatečným ohledem na odebrání živin.“
- „Adekvátní infrastruktura, jako jsou silnice, svážnice nebo mosty, by se měla pečlivě plánovat, budovat a udržovat pro zajištění účinné dopravy zboží a služeb při současné minimalizaci negativních dopadů na životní prostředí.“

C4 : Udržování, ochrana a vhodné zlepšování biologické rozmanitosti v lesních ekosystémech

- „Cílem lesního hospodářského plánování by mělo být uchování, ochrana a zlepšování biodiverzity na ekosystémové, druhové a genetické úrovni a rozmanitosti na krajině úrovni.“
- „Lesní hospodářské plánování a inventarizace a mapování lesních zdrojů by měly zahrnovat významné lesní biotopy, beroucí v úvahu chráněné, vzácné, citlivé nebo reprezentativní lesní ekosystémy, jako jsou poříční oblasti a mokřadní biotopy, území s endemickými druhy a stanovišti ohrožených druhů i ohrožené nebo chráněné genetické zdroje in situ.“
- „Za předpokladu, že podmínky pro zajištění kvantity i kvality lesních zdrojů jsou adekvátní a že existující provenience má pro danou lokalitu dostatečnou kvalitu, by měla být dáována přednost přirozené obnově.“
- „Při zalesňování a obnově by měla být dáována přednost původním domácím druhům a místní provenienci, které jsou adaptovány na místní podmínky. Na doplnění místní provenience by měly být používány jediné takové introdukované druhy nebo variety, jejichž dopady na ekosystémy a na genetickou integritu domácích druhů byly vyhodnoceny, a pokud lze vyloučit nebo minimalizovat dopady negativní.“
- „Lesní hospodářské postupy by tam, kde je to vhodné, měly podporovat diverzitu horizontálních i vertikálních struktur, jako jsou nestejnověkové porosty, a diverzitu druhů, jaká existuje v porostech smíšených. Kde je to proveditelné, cílem těchto postupů by mělo být také udržování a obnova krajině diverzity.“
- „Tradiční systémy hospodaření, které vytvořily cenné ekosystémy, jako je hospodaření podrostní, by na vhodných lokalitách měly být podporovány, pokud je to ekonomicky proveditelné.“

- „Infrastruktura by měla být plánována a vytvářena způsobem, který minimalizuje poškození ekosystémů, zejména vzácných, citlivých nebo reprezentativních a genetických rezerv, a které berou v úvahu ohrožené nebo další klíčové druhy a zejména jejich migrační vzorce.”
- „Stojící i padlé mrtvé dřevo, doupné stromy, staré porosty a speciální vzácné druhy stromů by měly být ponechávány v takových množstvích a rozložení, nutných pro zajištění biologické rozmanitosti, přičemž je třeba brát v úvahu potenciální účinky na zdravotní stav a stabilitu lesů i okolních ekosystémů.”
- „Speciální klíčové biotopy v lesích, jako jsou vodní zdroje, mokřady, skalní výchozy a rokle, by měly být chráněny nebo tam, kde je to vhodné, obnovovány, pokud jsou poškozeny aplikovanými postupy lesního hospodaření.”

C5: Udržování a vhodné zlepšování ochranných funkcí při hospodaření v lesích (jmenovitě půdy a vod);

- „Oblasti, plnicí specifické a uznávané ochranné funkce pro společnost, by měly být registrovány a zmapovány a lesní hospodářské plány nebo jejich ekvivalenty by měly tyto oblasti brát plně v úvahu.”
- „Zvláštní péče by se měla věnovat silvikulturním operacím na senzitivních půdách a v oblastech náchylných k erozi i v územích, kde takové operace mohou vést k rozsáhlé půdní erozi do vodních toků. V takových oblastech by měly být vyloučeny nevhodné techniky, jako je hluboká orba a používání nevhodných strojů. Měla by být prováděna speciální opatření na minimalizaci tlaku populací zvěře na lesy.”
- „Zvláštní péče by se měla věnovat hospodářským postupům v lesních oblastech s vodoochrannými funkcemi pro vyloučení negativních dopadů na jakost a kvantitu vodních zdrojů. Mělo by být vyloučeno nevhodné používání chemikálií a dalších škodlivých látek nebo nevhodné silvikulturní postupy, ovlivňující škodlivým způsobem jakost vody.”

C6 : Udržování jiných socioekonomických funkcí a podmínek

- „Lesní hospodářské plánování by se mělo zaměřit na rozmanité funkce lesů pro společnost, kladouc dostatečný důraz na úlohu lesnictví při rozvoji venkova, a jmenovitě posuzovat nové pracovní příležitosti ve spojitosti se socioekonomickými funkcemi lesů.”
- „Pro relevantní lesní oblasti by měla být jasně definována, dokumentována a určena vlastnická práva a uspořádání pozemkové držby. Podobně by měla být vyjasněna, rozpoznána a respektována zákonná, zvyková a tradiční práva ve vztahu k lesní půdě.”
- „Lokality s uznávaným specifickým historickým, kulturním nebo duchovním významem by měly být chráněny či by se o ně mělo pečovat způsobem, který bere dostatečný ohled na tento jejich význam.”
- „Postupy lesního hospodaření by měly nejlepším možným způsobem využívat místních zkušeností a znalostí, týkajících se lesů, jako jsou zkušenosti místních komunit, vlastníků lesů, NGO a místních obyvatel.”

6.4 Význam formálního přijetí principů hospodaření

Všeobecné požadavky na péči o lokality Natury 2000 jsou obsaženy v článcích 6(1) a 6(2) směrnice o stanovištích. Tato ustanovení byla podrobně popsána v doporučujícím dokumentu Komise „Managing Natura 2000 sites (The provisions of article 6 of the Habitats Directive 92/43/EEC)” (Péče o lokality soustavy Natura 2000. Ustanovení článku 6 směrnice o stanovištích; česky MŽP 2002), který byl vydán ve všech jazycích Společenství v roce 2000 a je přístupný na webové stránce Komise: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/>.

Je třeba připomenout, že článek 6 HD nepředepisuje žádný formát, postupy nebo struktury pro managementová opatření, týkající se lokalit Natury 2000. Směrnice pouze zmiňuje „nezbytná ochranná opatření” a “vhodná právní, správní nebo smluvní opatření”, jež mají být provedena **členskými státy**. To znamená, že na způsob, kterým je v terénních podmínkách aplikována péče o lokality Natury 2000 včetně lesů, je plně použitelný princip subsidiarity. Je také jasně naznačeno, že přijetí plánů péče není povinným, nýbrž volitelným krokem. Oddíl 8.1 přináší četné příklady přijatých managementových opatření a postupů, využívaných národními, regionálními nebo místními úřady členských států.

V praxi bude způsob, jakým budou formalizována rozhodnutí nebo volba způsobů péče a hospodaření, záviset na rozličných faktorech, jako je vlastnictví lokality, intenzita ekonomického využívání, výskyt prioritních druhů a stanovišť, relativní vzácnost a citlivost příslušných stanovišť a druhů a existující tradiční nebo zvyková pravidla využívání přírodních zdrojů.

Na základě dřívější zkušenosti z pilotních projektů (viz oddíl 8.2 – projekty LIFE) a existující praxe v lesnickém sektoru EU (viz oddíl 8.1 – příklady z členských států) doporučuje Generální ředitelství pro životní prostředí, aby cíle hospodaření a péče na lesních lokalitách Natury 2000 byly formalizovány v dlouhodobých plánech péče s právní závazností. Takové plány péče mohou být součástí existujících nebo všeobecných lesních hospodářských plánů, avšak mohou být vytvářeny i specificky pro lokality Natury 2000 nebo pro určitá stanoviště či druhy. Je jasné, že cíle péče o velmi malé lokality, jako

jsou centrální oblasti s vysokou ochrannou hodnotou, budou zcela rozdílné od plánů pro celý národní park, v němž existují zřetelné možnosti pro pokračování ve využívání zdrojů bez ztráty ochranné hodnoty. Plány péče jsou mimořádně vhodné pro vytváření koherentního přístupu k lokalitám s určitým vzájemným vztahem nebo k lokalitám přeshraničním. Spolu s plány péče je třeba zvažovat i další nástroje, jako je smluvní ochrana a podmíněné kompenzační platby (viz kap. 7).

Dále je uveden otevřený příkladový přehled faktorů, jež lze brát v úvahu při stanovování principů péče o lesní lokality Nature 2000:

- těžební systémy: holá seč (velikost), pruhová seč, skupinová seč, výběrné kácení, absence využívání;
- obnovní techniky: výsadby, vegetativní množení, přirozená obnova (včetně veškerých dodatečných opatření, ovlivňujících druhovou skladbu);
- používání exotických versus domácích druhů dřevin; používání druhové skladby, specifické pro danou lokalitu;
- původ sadbového materiálu (v souladu s povinným regulačním rámcem Společenství o pohybu lesního semene, řízků a rostlin je třeba mít na paměti, že i používání domácích druhů pro opětovné zalesnění může vést k neúspěchu a genetickému poškození, není-li prověřena provenience materiálu);
- délka obmýtí (pro stanoviště nebo pro stromy);
- orba nebo jiné aktivity, narušující půdní povrch;
- režim výchovných zásahů;
- hospodaření se zvěří a okus;
- používání řízeného vypalování;
- pokračování v tradičních postupech (např.: les sdružený, tzv. taillis-sous-futaie/Mittelwald).

Tyto faktory mají klíčový význam pro biodiverzitu, což je důvod, proč by měly být brány v úvahu ve vztahu k implementaci Nature 2000. V případech vyhlášení, založeného na využívání existujících přírodních zdrojů, to bude znamenat, že tyto faktory se nemusí měnit, leda by k tomu došlo na základě dobrovolnosti a/nebo s pomocí finančních podnětů zvenčí. Změna těchto faktorů způsobem, negativním z hlediska životního prostředí (např. zvětšováním rozsahu holosečí nebo zkracováním obmýtí), se však může dostat do konfliktu se zásadami, zmíněnými v oddíle 6.3. Naopak optimalizace těchto faktorů kvůli přínosům pro životní prostředí na základě dobrovolnosti a/nebo s pomocí stimulačních opatření je vítána jako pozitivní příspěvek ke všeobecnému zlepšení úrovně Nature 2000.

6.5 Doporučení pro lesnictví, beroucí ohled na biodiverzitu, v chráněných územích a mimo ně

Kromě bodů, zmíněných v předchozích oddílech, lze doplnit ještě sérii doporučení pro každodenní praktickou péči na lokalitách Nature 2000 a v jejich okolí.

Protože pouhých 5 % zemského povrchu má nějaký typ statutu území chráněného pro ochranu přírody, je skutečně třeba si uvědomit, že vždy bude existovat daleko více biodiverzity ve volné krajině než v územích, cíleně určených k ochraně přírody – které jsou z principu útočištěm, z něhož může probíhat opětovná kolonizace kulturní krajiny následně po jejím narušení. Ideální formou péče o biologickou rozmanitost je proto integrovaný přístup, který neovlivňuje pouze části určitého území jen z hlediska jediné funkce. Tak jako Natura 2000 nemá být jenom systémem přísných rezervací, okolní kulturní krajina by neměla být monokulturní výrobní linkou, odkud musí být odstraněno vše vyjma malé množství pěstovaných rostlin nebo chovaných živočichů.

Lesní správci a plánovači by měli zvážit následující doporučení pro uchování biodiverzity na úrovni výrobních jednotek, berouce v úvahu místní okolnosti:

- zachovávání individuálních starých či mrtvých nebo rozpadávajících se stromů, poskytujících vhodná stanoviště pro datlovité ptáky, dravce, hmyz a mnoho nižších rostlin (hub, kapradin, mechů...);
- zachovávání stromů s dutinami, které mohou být využívány jako hnízdní dutiny pro malé ptáky a savce;
- zachovávání velkých stromů a jejich bezprostředního okolí, pokud se zjistí, že jsou pravidelně obsazovány hnízdicími dravci;
- udržování lesních rybníků, potoků, prameništ a dalších malých vodních ploch, jako jsou vrchoviště a slatiniště, ve stavu, který jim umožňuje hrát úlohu v reprodukčním cyklu ryb, obojživelníků, hmyzu apod., vyloučením nadměrného kolísání vodní hladiny, poškozování přirozených břehů a znečišťování vody;
- vhodné zónování velkých lesních oblastí s ohledem jak na lesnické činnosti, tak i na turistiku/rekreaci podle různé úrovně hospodářských zásahů, což by zároveň mělo umožňovat aplikaci opatření v nárazníkové zóně kolem chráněných území;
- po přírodních katastrofách, jako jsou rozsáhlé polomy nebo požáry, vydávání takových rozhodnutí o následných zásazích, která berou v úvahu možnosti zlepšování biodiverzity tím, že se umožní, aby v potenciálně zajímavých oblastech mohly probíhat přírodní sukcesní procesy;

- přizpůsobování načasování silvikulturních a těžebních operací tak, aby se vyloučily střety s obdobím rozmnožování senzitivních druhů živočichů, nejvýrazněji s jarním hnízděním a rozmnožováním lesních ptáků;
- udržování adekvátních vzdáleností pro vyloučení vyrušování vzácných nebo ohrožených druhů, jejichž přítomnost byla potvrzena;
- umožnění cyklické rotace oblastí s různým stupněm zásahů v čase a prostoru;
- pokud to není v rozporu s existujícími lesními zákony a nařízeními, stojí za úvahu při obnově nezalesňovat veškeré volné prostory, aby se tak uchovaly malé plochy související s lesy, jako jsou travnaté mýtiny, vápencové trávníky, vřesoviště, vrchoviště, slatiniště, aluviální nivy, sesuvy... Toto všechno enormní měrou obohacuje celkovou biodiverzitní nabídku určitých území díky vzrůstajícímu výskytu přechodových ploch („ekotonů“) mezi rozdílnými vegetačními typy;
- podle stejné logiky mohou rozhodnutí o nezalesňování „zbytečných“ ploch v současných hospodářských výsadbách vyvolat dodatečné zvýšení variability a roztroušenou spontánní rekolonizaci pionýrskými druhy, což vede ke zvýšení biodiverzity v dlouhodobé perspektivě vytvořením adekvátních nik pro celou řadu druhů; kromě toho bývá přidána hodnota kompletní stoprocentní umělé obnovy zpravidla nízká, protože zalesňovací operace jsou velice drahé;
- zajištění pravidelného monitorování přírodního druhového bohatství, aby tak bylo možné posoudit účinky určitých opatření a zajistit povědomí o přítomnosti vzácných nebo ohrožených prvků flóry a fauny.

Tento typ opatření a absenci určitých zásahů lze jednoduše zavádět do hospodaření veřejných lesních podniků za podmínky, že k tomu existuje politická vůle. U soukromých lesů to je realizovatelné pomocí grantů, smluvních dohod, daňových úlev, technické pomoci a podobně pro kompenzace vlastníkům za ušlý zisk a služby, které poskytují společnosti jako celek, a pokud je to možné, odpisem investičního majetku.

7 Finanční nástroje

Adekvátní přístup k finančním a ekonomickým důsledkům Natury 2000 je jednou z nejdůležitějších podmínek pro akceptování této soustavy mezi venkovským obyvatelstvem, vlastníky pozemků i hospodářskými subjekty, využívajícími ve vyhlášených územích přírodní zdroje. Takový přístup je vyžadován podle článku 2 HD, který stanoví, že opatření, vztahující se k Naturě 2000, musí brát v úvahu sociální, ekonomické a kulturní okolnosti. Je nutné také zmínit i to, že na tuto problematiku je třeba pohlížet ve světle článku 17 Charty základních práv Evropské unie²¹, která stanoví princip kompenzací za ušlý zisk. 9. května 2002 potvrdila „Deklarace z El Teide“²² prominentní úlohu Natury 2000 při plnění všeobecných cílů EU v oblasti ochrany biodiverzity. Uznala také, že plnění těchto cílů ochrany biodiverzity EU „vyžaduje cíleně zaměřené (finanční) zdroje“.

Článek 175 (4) Smlouvy stanoví, že environmentální opatření mají být hrazena členskými státy. Z toho vyplývá, že i náklady, které budou důsledkem fungování soustavy pro ochranu evropského přírodního dědictví, mají být hrazeny členskými státy. Tento oddíl přináší více informací o možnostech, které mají členské státy při využívání finanční podpory z rozpočtu ES pro péči o lokality Natury 2000. Do současnosti nebylo na národní, regionální ani místní úrovni využito příliš mnoho z těchto možností a lesnický sektor o nich nebyl ani příliš dobře informován.

O financování Natury 2000 z prostředků Společenství pojednává článek 8 HD. V současnosti jediným finančním nástrojem Společenství, věnovaným výlučně Naturě 2000, je program LIFE – Nature, který je využíván na podporu plánů péče a na pilotní/demonstrační projekty pro péči o stanoviště a druhy. V některých členských státech fungují v omezené míře i místní kompenzační programy nebo grantové fondy.

Opatření v rámci jiných politik, zejména prvků programu rozvoje venkova, již poskytují významnou podporu realizaci soustavy cestou plateb za extenzivní zemědělské hospodaření na zemědělské půdě nebo za více ekologicky orientované lesnictví. Některé členské státy také významně využívají pro financování specifických investic se vztahem k lokalitám Natury 2000 prostředky pro regionální rozvoj²³. Na základě těchto různých prvků vytvořilo Generální ředitelství pro životní prostředí v roce 2001 „pracovní skupinu pro článek 8 směrnice o stanovištích“, aby formulovala návrhy na vytvoření

²¹ Článek 17: Právo na vlastnictví

1. Každý má právo vlastnit, užívat, nakládat s a odkazovat své zákonně nabyté vlastnictví. Nikdo nesmí být připraven o své vlastnictví, vyjma toho, je-li to ve veřejném zájmu a v případech a za podmínek stanovených zákonem, přičemž mu musí být poskytnuta dostatečná náhrada v odpovídajícím termínu za jeho ztrátu. Nakládání s vlastnictvím může být regulováno zákonem do té míry, jaká je nutná z hlediska všeobecných zájmů.

2. Intelektuální vlastnictví je chráněno.

(Úř. věst. č. C 364/12 z 18. 12. 2000)

²² Deklarace byla přednesena komisářkou pro životní prostředí Margot Wallströmovou a španělským ministrem životního prostředí Jaume Matasem jménem Rady.

strukturovaného přístupu k financování Natury 2000. Výtah ze závěrů této pracovní skupiny („Final Report on Financing Natura 2000” – Závěrečná zpráva o financování Natury 2000 – veřejnosti přístupná od konce roku 2002²⁴ je uveden dále.

7.1 Existující systémy podpory

7.1.1 Smluvní ochrana

Smluvní ochrana spočívá v zajištění managementových opatření na pozemcích v soukromém vlastnictví specifikací opatření ve smluvních dohodách mezi úřady ochrany přírody a vlastníky pozemků. Tyto dohody zpravidla přinášejí finanční prospěch pro ty vlastníky půdy, jejichž příjem z určitého způsobu využívání území je ovlivněn omezeními, která plynou z ochranných opatření. Výhody mohou mít formu přímých plateb, daňových úlev, zvýhodněných nájemních podmínek, jiných práv na využívání území a podobně. Ochranná opatření mohou být realizována samotnými vlastníky pozemků nebo nositeli uživatelských práv (kterým se potom platí za vykonanou práci) nebo mohou být prováděna jinými osobami, jako například smluvními pracovníky nebo dobrovolníky z NGO. Za specifických okolností mohou být taková opatření spolufinancována také z rozpočtu Společenství (politiky rozvoje venkova a regionálního rozvoje).

Smluvní ochrana se úspěšně aplikuje v několika členských státech pro splnění požadavků, stanovených směrnicí o stanovištích, prostřednictvím národního zákonodárství na ochranu přírody na soukromě vlastněných lokalitách Natury 2000. Pro zajištění maximálního akceptování tohoto nástroje lze podat řadu základních doporučení o charakteristikách takových smluv (na základě práce Giesena, 2001):

- Nejvýznamnějším aspektem smlouvy by mělo být to, že dává jistotu, tj. smlouva by měla pokud možno být konečná, pokud jde o její požadavky. Vlastníci lesa musí být schopni spolehnout se na vyjednanou dohodu a nemuset se obávat dalších požadavků úřadů ochrany přírody, nakolik je taková jistota možná podle národní legislativy. Znamená to, že smlouvy by měly být dlouhodobé a jejich realizace by měla být adekvátním způsobem monitorována.
- Smlouva o ochraně musí být ekonomicky vyrovnaná. Jakákoli forma kompenzací za určitá opatření musí být úměrná vyvolaným nákladům nebo ušlému zisku. Kompenzace by neměly být omezeny jen na peněžní plnění: i záruka rychlé a efektivní spolupráce s úřady může být cenným způsobem kompenzace.
- Smlouvy o ochraně musí být přizpůsobeny místním okolnostem, avšak zároveň musí být založené na určitých národních nebo regionálních standardech. Vlastník se musí spolehnout na tyto základní standardní smlouvy bez toho, aby musel pečlivě kontrolovat každou novou smluvní dohodu i bez toho, aby si musel zajišťovat profesionální poradce.
- Standardy pro hodnocení úrovně kompenzací by měly být společně odsouhlaseny mezi odpovědnými úřady, organizacemi vlastníků lesů a vědeckými experty.

Na smluvní ochranu by se však nemělo pohlížet jako na alternativu k vyhlášení lokalit Natury 2000.

7.1.2 Lesnická opatření v rámci politiky ochrany životního prostředí EU: LIFE

Obecný popis

Program LIFE je zaměřen na financování pilotních environmentálních akcí, jejichž výsledky lze potom aplikovat na „hlavní” finanční nástroje EU, jakými jsou rozpočty zemědělských a strukturálních fondů.

LIFE byl vytvořen v roce 1992. Jeho první fáze proběhla v letech 1992 – 1995, druhá běžela od 1995 do 1999 a LIFE III nyní pokračuje od roku 2000 do 2004 s celkovým rozpočtem 640 milionů €. Před programem LIFE poskytovaly podporu Společenství akcím v oblasti ochrany životního prostředí jiné finanční nástroje, jako byl například fond ACE²⁵.

Akce, přicházející v úvahu pro financování z programu LIFE, náleží do tří oblastí:

LIFE Environment: inovační a demonstrační akce pro průmysl; demonstrace, podpora a technická pomoc akcím pro místní úřady; přípravné akce na podporu legislativy a politik Společenství²⁶.

LIFE Nature: pilotní akce, cílené na aktivní ochranu přírodních stanovišť a volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v zájmu EU²⁷. To znamená, že LIFE-Nature je přímo zacílen na přímou podporu fungování soustavy Natura 2000.

LIFE Třetí země: technická pomoc při zřizování administrativních struktur se vztahem k životnímu prostředí, akce na ochranu přírody a demonstrační akce na podporu trvale udržitelného rozvoje.

²³ ES již publikovalo na toto téma studii „Financial instruments for the Natura 2000 network” (Finanční nástroje pro soustavu Natura 2000), Sunyer & Manteiga, 1998.

²⁴ Viz webovou stránku <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/>

²⁵ Stručná historie financování ochrany přírody, životního prostředí a projektů ve třetích zemích Společenstvím je k dispozici na http://europa.eu.int/comm/environment/life/life/nature_history.htm

²⁶ Další informace jsou k dispozici na domovské stránce LIFE-Environment: <http://www.europa.eu.int/comm/life/envir/index.htm>

²⁷ Další informace jsou k dispozici na domovské stránce LIFE-Nature: <http://www.europa.eu.int/comm/life/nature/index.htm>

Maximální míra podpory projektů LIFE činí 50 % financovatelných nákladů (výjimky: 30 % financovatelných nákladů na akce, při nichž vzniká příjem) a 75 % financovatelných nákladů, týkajících se prioritních přírodních stanovišť nebo prioritních druhů, jak jsou definovány ve směrnici 92/43/EHS, nebo ptačích druhů, ohrožených vyhynutím.

LIFE je otevřen „pro všechny fyzické nebo právnické osoby“.

LIFE Nature a lesnictví

S ročním rozpočtem přibližně 80 milionů €, kompletně věnovaným opatřením na ochranu přírody, spojených s Naturou 2000, je LIFE Nature nejvýznamnějším finančním mechanismem pro vytváření této soustavy. Od roku 1992 bylo z programu LIFE Nature podpořeno 237 projektů, majících vztah k lesům nebo lesnímu hospodaření. Ty je možné rozdělit do 3 kategorií (tabulka 3). Tabulka 4 popisuje klíčové aktivity podpořených projektů, seskupené do 18 kategorií. Na tomto místě jsou popsány pouze projekty kategorií I a II (Klíčové lesnické projekty, resp. Projekty s významem pro lesnictví).

Tabulka 3: Hlavní kategorie projektů LIFE – Nature se vztahem k lesnictví

Kategorie	I Klíčové lesnické projekty	II Projekty s významem pro lesnictví	III Horizontální lesnické projekty
Význam pro lesnictví	Vztah mezi lesním hospodařením a ochranou biodiverzity je hlavním těžištěm projektu; například hospodaření v lesích se využívá k dosažení cílů ochrany přírody.	Lesní hospodaření je jedním z několika aspektů projektu, například jako součást plánu péče.	Projekt zahrnuje jednu nebo více lesních oblastí, aniž by se zaměřoval na hospodaření v lese.
Počet projektů	43	105	88
Počet zemí	10	15	14
Příspěvek ES v €	37.042.454	67.049.095	60.961.844
Celk. rozpočet v €	74.118.538	125.393.704	116.442.514

(Celkově bylo od roku 1992 v rámci programu LIFE – Nature vynaloženo 315.954.757 € na projekty se vztahem k lesnictví; z toho příspěvek ES činil 165.053.394 €.)

Tabulka 4: Hlavní typy aktivit projektů LIFE – Nature se vztahem k lesnictví

Hlavní typ aktivity (Základní údaje o všech projektech LIFE Nature a Environment a jejich stručný popis jsou průběžně k dispozici na http://www.europa.eu.int/comm/life/home.htm)	Počet projektů s tímto typem aktivit (včetně 148 projektů kategorií I a II; v každém projektu bylo možných několik typů aktivit)
Obnova stanovišť, např. zalesňování či odstraňování stromů	111
Vztahy s veřejností a zvyšování uvědomění veřejnosti (zaměřené na informování všeobecné veřejnosti)	92
Vytváření nebo realizace plánu péče	78
Řízení turistiky/péče o návštěvníky	70
Péče o volnou přírodu, např. lov	67
Výkupy pozemků	65
Zapojení klíčových partnerů/partnerství s veřejností, zejména vlastníky (cílené na komunikaci s klíčovými partnery)	63
Inventarizace a monitoring biologické rozmanitosti	59
Ekologické lesnictví, např. sylvienvironmentální opatření	39
Kompensace ušlého zisku	30
Smluvní ochrana	29
Předcházení environmentálním katastrofám	19
Tradiční hospodaření, např. extenzivní pastva	18
Rozvoj venkova, např. prostřednictvím podpory lokálních tržních struktur	13
Extenzifikace využívání území	12
Vzdělávání a školení	12
Multilaterální/přeshraniční spolupráce	3
Implementace místní Agendy 21	1

Mnohé z projektů LIFE Nature jsou zaměřeny na extenzifikaci hospodaření v lesích nebo na ekologicky příznivější formy lesnictví. Dosažení rovnováhy mezi cíli ochrany přírody a ekonomickými aspekty využívání území a právy vlastníků pozemků bývají často hlavním těžištěm projektů LIFE Nature.

LIFE Environment a lesnictví

Zaměření projektů LIFE Environment je mnohem širší než u LIFE Nature a **nemá přímý vztah k Natuře 2000**. Z této části programu LIFE se financují projekty na stanovení standardů pro integrování zájmů ochrany biodiverzity do lesnictví mimo lokality Natury 2000. Podporovaly se z něj také projekty na zlepšení environmentální účinnosti lesnického průmyslu. Některé příklady relevantních projektů LIFE Environment jsou uvedeny v oddíle 8.2.

7.1.3 Nová generace fondů Společenství 2000 – 2006

Jakmile Společná zemědělská politika (CAP) zajistila potravinovou bezpečnost a zmodernizovala evropské zemědělství, začala být na konci 80. let zjevná potřeba vytvoření více ekonomicky orientovaného a environmentálně udržitelného zemědělství. Reforma CAP z roku 1992 učinila první změny směrem ke snižování podpory trhu, snížení přebytků a k argoenvironmentálním a zalesňovacím programům. Lesnictví mělo prospěch z opatření pro rozvoj venkova díky zalesňovacím premiím v rámci nařízení 2080/92. Toto nařízení přispělo mezi roky 1994 a 1999 k zalesnění více než 900.000 ha zemědělské půdy a k rozvoji venkova vytvořením celkem 150.000 pracovních míst v lesnictví (DG Agriculture, 2001).

Protože si evropská veřejnost začala se vzrůstající měrou uvědomovat, že v zemědělství nejde jen o produkci potravin, ale také o udržování tradičních typů krajiny a venkovských společenství, vydala Komise sdělení z 27. ledna 1999, nazvané „Směrem k trvale udržitelnému zemědělství“, které zdůraznilo potřebu lepší integrace environmentálních požadavků do zemědělství. Následné „reformy Agendy 2000“ Společné zemědělské politiky vytvořily propojení mezi podporami pro zemědělce a shodou s environmentálními standardy a daly mnohem vyšší profil cíli podpory „zelenějšího“ zemědělství. Je explicitním cílem Akčního plánu EU na ochranu biodiverzity²⁸ dále podporovat integraci zájmů ochrany biologické rozmanitosti do programových dokumentů fondů rozvoje venkova, kohezního a strukturálních fondů a dalších programů, relevantních pro EU a třetí země.

Možnosti podpory Natury 2000 v rámci politiky rozvoje venkova a regionální politiky EU byly prozkoumány pracovní skupinou pro článek 8 směrnice o stanovištích.

7.2 Pracovní skupina pro článek 8 směrnice o stanovištích

Financování Natury 2000

Článek 8 směrnice o stanovištích předvídá, že Společenství bude spolufinancovat opatření, vyžadovaná pro implementaci a pokračující péči o Naturu 2000. Text článku přináší odkaz na využití existujících nástrojů Společenství, avšak do dnešního dne nebyla ustanovení článku 8 nikdy naplněna. Kromě toho podstata právní interpretace článku 8 může být významná i při rozhodování o tom, jaký typ systémů finanční podpory by měl být ustaven v budoucnosti.

Uvažujeme-li o financování Natury 2000, je třeba si uvědomovat, že v blízké budoucnosti se Evropská unie rozšíří, což vyústí v povinnost spolufinancovat tuto soustavu ve 25 členských státech. Hrubé odhady naznačují, že v kandidátských zemích bude v rámci lokalit Natury 2000 vyhlášena relativně větší plocha území než v dosavadních členských státech. V současnosti však nejsou k dispozici přesná čísla, pokud jde o počet lokalit nebo o rozlohu území, která přibudou. Pracovní skupina se proto soustředila na dnešní soustavu 15 členských států.

Složení a mandát pracovní skupiny pro článek 8 HD

Aby mohly být finanční otázky posouzeny komplexním a efektivním způsobem, ustavila Evropská komise v prosinci 2001 pracovní skupinu pro článek 8, zahrnující experty z členských států i z řad klíčových partnerů. Skupinu svou účastí podporovali i zástupci z Generálního ředitelství pro životní prostředí spolu se zástupci DG Zemědělství, DG Regionální záležitosti a DG Rozpočet. Zřízení této pracovní skupiny odsouhlasil 30. listopadu 2001 Výbor pro stanoviště.

Posláním skupiny byly následující hlavní cíle:

- zajistit jednotné chápání ustanovení článku 8 směrnice o stanovištích;
- získat od členských států odhady finančních nákladů, spojených s budoucí péčí o lokality soustavy Natura 2000;
- vypracovat doporučení, týkající se nezbytných prostředků Společenství pro spolufinancování těchto nákladů.

²⁸ K dispozici na serveru EU na <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l28023.htm>

Postup pracovní skupiny pro článek 8 směrnice o stanovištích

Pro rozhodnutí o postupu práce skupiny, prověření relevantních publikací, vytvoření dotazníku, zasílaného členskými zeměmi, a pro diskusi o potenciálních postupech, metodách a výsledcích, se uskutečnila tři jednání (17. 12. 2001, 28. 2. 2002, 18. 4. 2002).

V dubnu 2002 byl členskými státy rozeslán dotazník, požadující informace o způsobu, jímž byly pojednány finanční aspekty Natury 2000 na národní nebo regionální úrovni. Odpovědi byly vyhodnocovány na jednání skupiny 11. – 12. září 2002, kde bylo také rozhodnuto o obsahu a uspořádání závěrečné zprávy. Poslední setkání pracovní skupiny se uskutečnilo 4. listopadu 2002, aby byla dokončena závěrečná zpráva.

Přístup byl založen na potřebě nalézt řešení současné absence odsouhlaseného rámce pro financování Natury 2000. Bez takové dohody nemohou být cíle soustavy nikdy uskutečněny. Znamenalo to, že skupina se neomezila pouze na zkoumání samotného článku 8; namísto toho si stanovila úkol prozkoumat možnosti, které by vzaly v úvahu změny, k nimž došlo od roku 1992 ve využívání a v účelu finančních nástrojů EU, v rozpočtu Společenství a v iniciativách jednotlivých politik, jako jsou akční programy pro životní prostředí, a v integraci otázek biologické rozmanitosti a trvale udržitelného rozvoje.

7.3 Závěry pracovní skupiny pro článek 8 HD

Obecné aspekty

Pracovní skupina, berouc v úvahu stanoviska právních útvarů a ohled na původní záměr, stojící za článkem 8, došla ke společnému pochopení toho, že článek 8 byl navržen s vědomím „výjimečného finančního břemene“, které může směrnice o stanovištích uvalit na členské státy, zejména na ty země, které mají bohatou biodiverzitu. Po roce 1992 začaly směrnice o stanovištích a Natura 2000 nabývat většího strategického významu, než mnozí lidé předpokládali. Nyní jsou považovány za základní nástroje EU pro dosažení závazků CBD a nového globálního cíle i cíle EU na zastavení ubývání biodiverzity do roku 2010. Současně docházelo k průběžnému zlepšování úrovně integrování aspektů ochrany životního prostředí do legislativy, kterou se řídí používání hlavních finančních nástrojů EU, směřovaných na venkov, jako je nařízení o rozvoji venkova (1257/99) a nařízení o strukturálních fondech (1260/99).

Pracovní skupina provedla odhad celkových nákladů, které by vznikly z péče o dokončenou soustavu Natura 2000, na základě rozličných technik výpočtu (extrapolace/načítání), prověření literatury, povahy aktivit, o kterých lze uvažovat, a informací, dodaných členskými státy v dotaznících. Tak vznikl dosud nejlepší odhad celkových nákladů na péči o Naturu 2000, pohybující se mezi 3,5 a 5,7 mld. € ročně.

Pracovní skupina identifikovala celou řadu existujících i potenciálních finančních mechanismů Společenství, které lze využít pro péči o lokality Natury 2000. Přehled těchto zdrojů financování je uveden v tabulce 5. Během této práce se také dospělo k závěru, že mezi úřady, odpovědnými za Naturu 2000, existuje jasná představa, že současné spolufinancování je nedostatečné, podléhá příliš častým změnám a je časově příliš omezené na to, aby mohlo tvořit adekvátní základ pro poskytování podpory členskými státy při plnění požadavků směrnice. Systémy financování jsou velmi složité, zahrnují potenciálně velký počet fondů, z nichž každý má separátní postup podávání žádostí a je vytvořen tak, aby plnil své vlastní cíle spíše než cíle Natury 2000.

Analýza budoucích možností financování

Na základě existujících možností financování odvodila pracovní skupina, že současný systém je pro splnění potřeb Natury 2000 neadekvátní. Na základě tohoto rozboru se shodla, že existují tři hlavní možnosti, jak zabezpečit budoucí spolufinancování pro Naturu 2000. Těmito třemi možnostmi jsou:

- **možnost 1** – využívání existujících fondů, tj. FRR, strukturálních fondů a podobně, avšak po modifikaci, která je nutná k tomu, aby přispívaly k plnění potřeb Natury 2000;
- **možnost 2** – prodloužení a modifikace nástroje LIFE Nature, aby se stal rozhodujícím finančním mechanismem;
- **možnost 3** – vytvoření zcela nového finančního nástroje, věnovaného péči o Naturu 2000.

Pracovní skupina dále zkoumala různé přednosti a slabiny těchto možností financování; vycházela přitom ze zkušenosti svých členů a z odpovědí členských států v dotaznících.

Toto zkoumání vedlo k následujícím finančním doporučením:

1. V krátkodobém horizontu (aktuální rozpočtové období 1999 – 2006) by nejpřímější příležitostí ke zvýšení objemu finančních prostředků pro rozsáhlejší financování péče o lokality Natury 2000 bylo střednědobé vyhodnocení CAP, pokud by mohl být potvrzen či dokonce zesílen trend k přesunu prostředků z přímých podpor zemědělcům do opatření na rozvoj venkova. Objevily by se významné příležitosti pro lesnický sektor a v neposlední řadě i pro vědomě více ekologicky

zaměřené hospodaření v lesích. Zároveň by mohly být závěry skupiny vzaty v úvahu při rozhodování o budoucí 4. etapě programu LIFE po roce 2004.

2. V dlouhodobém časovém horizontu by se financování péče o Naturu 2000 mělo stát integrální součástí diskusí o využití finančních nástrojů Společenství během příštího rozpočtového období, které začne v roce 2007. Pokud by se do všech větších finančních nástrojů EU včetně EAGGF, ERDF a ESF začlenily specifické požadavky na podporu provádění environmentální legislativy EU, vlastní péče o soustavu Natura 2000 by určitě měla být mezi možnostmi, zvažovanými během nadcházejících diskusí o budoucím rozpočtu.
3. Aby napomohli rozvoji finančních opatření EU i podpoře zajištění adekvátního financování v samotných členských státech, plánovači v oblasti ochrany přírody a správci území z celé EU by měli spolupracovat na přípravě zásad pro zlepšení spojitosti a soudržnosti soustavy Natura 2000 a podporovat vytváření víceletých programů péče, umožňujících vlastní plánování a poskytování finančních prostředků pro péči o lokality. Tuto práci je zapotřebí podpořit dalším výzkumem pro zlepšení znalostí o podmínkách na lokalitách a o požadavcích na řízenou péči, což je kriticky důležité pro stanovení vhodné úrovně zásahů při managementu lokalit v celé EU.

Tabulka 5: Přehled finančních nástrojů EU, jež by mohly být potenciálně využívány pro Naturu 2000 a lesnictví (zdroj: IEEP, 1999; European Commission, 2001 – 2002).

Finanční mechanismus	Hlavní cíl fondu	Odpovědné generální ředitelství (DG)	Roční rozpočet (ve finančním roce 2001)	Možnosti financování trvale udržitelného lesnictví na lokalitách Natury 2000 (příklady)
LIFE III (2000 – 2004) (LIFE Nature a částečně LIFE Environment)	Propagace a podpora ochrany přírody, podpora vytváření Natury 2000	DG Životní prostředí	0,08 mld. €	Pilotní projekty pro Naturu 2000: • opatření pro ekologické lesnictví • obnova stanovišť • přímá ochranná opatření • výkupy pozemků • vytváření plánů péče • informační kampaně • zapojování klíčových partnerů • inventarizace a monitoring lokalit Natury 2000
EAGGF (orientační sekce)	Zalesňování podle čl. 31 nařízení o rozvoji venkova 1257/99	DG Zemědělství		• zalesňování
Strukturální fondy pro rozvoj venkova (nařízení 1257/99, kupříkladu články 30 a 32);	Zlepšování ekonomických, sociálních a ekologických struktur ve venkovských regionech, zejména v oblasti zemědělství a lesnictví	DG Zemědělství	4,495 mld. €	• školení zemědělců a lesníků • agroturistika • opatření pro ekologické lesnictví • protipožární koridory • inovační projekty pro rozvoj venkova, kupříkladu koncepty regionální turistiky
Iniciativa Společenství LEADER +	Rozvoj venkovských oblastí prostřednictvím vysoce kvalitních a ambiciózních integrovaných strategií místního venkovského rozvoje	DG Zemědělství	2,020 mld. € (financováno z EAGGF – orientační sekce)	• strategické inovační koncepty pro rozvoj venkova, zejména se zapojením mnoha partnerů a mezisektorové koncepce • návštěvní a informační centra
Iniciativa Společenství INTERREG III	Podpora přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce na vyváženém rozvoji venkova, zejména v oblastech, sousedících s přístupujícími zeměmi	DG Regionální politika	4,875 mld. € (celkem za léta 2000 – 2006)	• přeshraniční projekty, např. v oblasti přírodní turistiky • přeshraniční péče o chráněná území

Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF)	Vytváření pracovních míst podporou kompetitivního a trvale udržitelného rozvoje	DG Regionální politika	30,0 mld. €	• diverzifikace příjmu ze zemědělských podniků • školení a další vzdělávání majitelů pozemků a lesa • inovační iniciativy pro rozvoj venkova • výměna zkušeností mezi regiony a státy
ESF (Evropský sociální fond)	Vytváření pracovních míst cestou dalšího vzdělávání	DG Zaměstnanost a sociální záležitosti	60 mld. € (celkem za léta 2000 – 2006)	• školení a další vzdělávání pro lesníky a pracovníky ochrany přírody
Fond soudržnosti (minimální objem projektů: 10 milionů €)	Posilování ekonomické a sociální soudržnosti v Unii prostřednictvím projektů v oblasti životního prostředí a transevropských dopravních sítí	DG Regionální politika	2,717 mld. €	• databáze pro Naturu 2000 • opětovné zalesňování • vytváření plánů péče • obnova stanovišť • strategické územní a prostorové plánování

8 Nejlepší praktické poznatky, příklady a zkušenosti

Příklady a zkušenosti s péčí o lesní lokality Natury 2000 lze čerpat z různých zdrojů. Aniž by si činil nároky na úplnost, uvádí tento oddíl některé příklady z celé EU, které na lokalitách Natury 2000 propojují cíle ochrany přírody a hospodaření v lesích. Podávají také ukázky typů „právních a správních opatření“, zmiňovaných v článku 6 (1) směrnice o stanovištích, která již byla provedena členskými státy.

Následující příklady byly vybrány z databáze LIFE Nature²⁹, z různých dalších programů Komise a z informací, poskytnutých členskými státy na žádost Generálního ředitelství pro životní prostředí Výboru pro stanoviště a Stálému výboru pro lesy. Ukazují potenciál pro nalézání praktických řešení i význam komunikace a výměny zkušeností mezi členskými státy.

8.1 Příklady, poskytnuté členskými státy

Pro tuto kapitolu dodaly informace úřady pro lesnictví a ochranu přírody z 12 členských států. Jak bylo výslovně požadováno několika členskými státy, jsou na tomto místě reprodukovány vybrané příklady, aby sloužily pro sdílení a rozšiřování myšlenek o provádění směrnic o ptácích a stanovištích a pro péči o lokality Natury 2000 v celé EU.

8.1.1 Belgie

Valonský region

Daňová opatření:

Ve valonském regionu Belgie jsou všechny lokality Natury 2000 osvobozeny od daně dědické a daně z majetku. Tímto pozitivním příkladem nepřímé finanční podpory soukromých vlastníků chráněných území může být kompenzována ztráta hodnoty majetku, která byla uváděna jako možný dopad vyhlášení za lokalitu Natury 2000.

Hospodářská opatření:

10 lesních typů stanovišť z přílohy I HD, které se vyskytují ve valonském regionu, mělo původně pokrývat 130.000 ha lesní půdy. Z celkové rozlohy 58.000 ha, která byla do současnosti vyhlášena jako pSCI, leží více než 40.000 ha ve veřejných lesích, které jsou spravovány organizací Regional Forest Service podle právně závazných principů hospodaření. Ty jsou

²⁹ <http://www.europa.eu.int/comm/life/nature/index.htm>

založeny na multifunkčním přístupu k lesnictví, který bere v úvahu zájmy ochrany biodiverzity a ochranu vodních zdrojů. Do praxe jsou zaváděny tím, že se ředitelům hospodářských jednotek vydávají pokyny pro:

- ochranu starých stromů a mrtvého dřeva in situ;
- udržování mýtin a vegetace lesních okrajů;
- regulaci aktivit na využívání lesa s ohledem na hnízdní a rozmnožovací období ptáků;
- vyloučení zalesňování na rašelinných půdách;
- omezování rozsahů holých sečí;
- zákaz odvodňovacích zásahů na určitých typech půd.

Pro soukromé vlastníky lesů předpokládá kapitola o lesnictví Regionálního plánu rozvoje venkova 2000 – 2006 možnosti finančních kompenzací u následujících aktivit:

- zřizování soukromých lesních rezervací;
- opatření na ochranu lesní biologické rozmanitosti;
- ochrana půd a vod;
- vytváření ekologických koridorů mezi lesními oblastmi;
- vytváření plánů péče.

Očekává se, že tato opatření učiní vyhlášení v rámci Natury 2000 pro majitele půdy více atraktivním.

Legislativní opatření

28. listopadu 2001 přijalo Regionální shromáždění specifický „Décret Natura 2000“, který vytváří právní základ pro vyhlášení lokalit, restriktivní opatření a související managementová opatření.

Kontaktní osoba: Mr. Patrick De Wolf , tel. +32 81 335816, email: p.dewolf@mrw.wallonie.be

Vlámský region

Specifická ochranná opatření

Vyhláška o ochraně přírody z roku 1997 předpokládá vytváření „vlámské přírodní struktury“, tvořené **vlámskou ekologickou sítí** (VEN – 125.000 ha jádrových oblastí ochrany, kde jsou jiné aktivity povolovány pouze za zvláštních podmínek) a **Integrovanou podpůrnou a spojovací sítí** (IVON – 150.000 ha multifunkčních oblastí ochrany přírody), propojených **spojovacími územími**. Navrhovaná území VEN zahrnují nejméně 90 % pSCI, z čehož téměř polovinu tvoří lesy. Veřejná jednání o vyhlášení VEN/IVON započala v září 2002 a budou pokračovat do roku 2003. Předpokládá se, že veškerá pSCI a SPA budou nakonec převzata do vlámské přírodní struktury jako její součást.

Pro všechny lokality, zahrnuté do VEN a IVON, a pro všechna pSCI a SPA musí být vytvořen Plán ochrannářských cílů, obsahující výčet opatření, specifických pro lokalitu, jež musí být provedeny ke splnění cílů, stanovených pro každou lokalitu. Principiálně byl vlámskou vládou odsouhlasen návrh na všeobecná i místně specifická opatření, která mohou být podnikána v oblastech VEN; ten je nyní předkládán k závěrečnému schválení. Rozhodnutí vlády bude zahrnovat finanční podpory pro soukromé vlastníky, kteří mají na svých pozemcích provádět ochrannářská opatření.

Přírodní a lesní rezervace

Kolem 7000 ha lesů spadá do soukromých i veřejných přírodních rezervací. Dalších 1650 ha je v současnosti začleněno do lesních rezervací. Oba tyto typy chráněných území mají jako primární cíl ochranu přírody: biologická hodnota lesů je zvýrazňována specifickým způsobem hospodaření nebo bezzásahovostí (spontánní vývoj: odhadem na 5000 hektarech). Velká většina těchto oblastí je zahrnuta do pSCI (např. 1440 ha z 1650 ha lesních rezervací).

Všeobecná opatření

Ve Vlámsku nahradila vyhláška o lesích z roku 1990 lesní zákon z roku 1854, který dosud platí ve Valonsku. Nová legislativa definovala pojem „les“, který se vztahuje k veřejnému i soukromému vlastnictví, a výslovně stanoví, že veškeré lesy jsou multifunkční. Společně s vyhláškou o ochraně přírody z roku 1997 to vede k tomu, že hospodaření v lesích je naprosto pevně regulováno ve všech typech vlastnictví a v nejcennějších biotopech je uplatňován všeobecný princip „ponechání v klidu“ omezením zalesňování a odvodňování.

V praxi to znamená, že skutečný rozsah většiny typů stanovišť – jako jsou vřesoviště, vrchoviště, slatiniště, mokřady, bažiny, vnitrozemské duny a historické vytrvalé trávníky – kterých by při intenzifikaci lesního hospodaření ubývalo, jsou „zmrazeny“ a hospodaření v nich je zajišťováno specifickými ochrannářskými opatřeními. Existuje také všeobecný zákaz těžby dřeva během jarního období rozmnožování a absolutní zákaz odlesňování.

V roce 2001 byly přijaty zásady hospodaření ve veřejných lesích, které odrážejí cíle ochrany biologické rozmanitosti a ochrany přírody umožněním přirozené sukcese vegetačních typů v prostorových variacích – čehož se dosahuje cyklickými zásahy v lesních komplexech s mozaikovitým věkovým rozložením. V týchž pravidlech je stanovena i oficiální politika nahrazování umělých výsadeb jehličnanů lesy s domácími dřevinami cestou přirozené obnovy. Protože větší část vlámských veřejných lesů je vyhlášena v rámci Natury 2000, jsou tato opatření důležitým krokem k adekvátnímu hospodaření v nich.

Kontaktní osoba: Ms. Els Martens , tel. +32 2 5537885; email: els. martens@lin.vlaanderen.be,
Mr. Raoul Van Haeren, tel. +32 2 5538011, email: raoulj.vanhaeren@lin.vlaanderen.be

8.1.2 Dánsko

Jako v jiných zemích se silně omezeným lesním pokryvem a vysoce zkulturněnými venkovskými územími probíhají i v Dánsku diskuse k ochraně lesa většinou o zvýšení přirozenosti existujících lesů a o skladbě „panenských“ lesů, které byly jejich předchůdci. Otázky o „otevřenosti“ původních ekosystémů a úloze býložravců v nich vedly ke vzniku různých modelů původních ekosystémů (v severozápadní Evropě), jako je „model vysokého lesa“ a „lesně-pastevní model“. To má rostoucí vliv na stanovování cílů péče o chráněná území, která jsou součástí lokalit Natury 2000.

Dánská kritéria pro vyhlášení lokalit Natury 2000 a lesy

Dánská série pSCI byla navržena na základě lesních typů stanovišť z přílohy I, což jsou zpravidla polopřirodní lesy, které jsou všeobecně vzácné (strukturou přírodní nebo téměř přírodní stanoviště) nebo zbytkové (ostatní stanoviště – včetně výmladkových lesů, lesních pastvin a dalších velmi intenzivních typů hospodaření). V určitých případech mohou lokality zahrnovat i vysázené lesy, tvořené domácími dřevinami, pokud vytvářejí vysoký les, mají typický podrost (v tom smyslu, že mohou být přiřazeny lesnímu společenství/asociaci) a hostí druhy v zájmu Společenství. U uměle vysázených porostů přijalo Dánsko názor, že taková stanoviště musí dosahovat velmi vysokého věku, z čehož plyne, že mladé stejnověkové vysázené monokultury do tohoto ranku nespadají.

Několik dánských SPA zahrnuje velké lesní okrsky. Zde jde většinou o uměle vysázené lesy včetně rozsáhlých smrkových plantáží, v nichž se ve velkém rozsahu hospodářsky holosečně s umělou obnovou. To se ukázalo být prospěšné a zdá se, že je to dokonce nezbytnou podmínkou trvalého výskytu ptačích druhů *Lullula arborea*, *Lanius collurio* a *Caprimulgus europaeus* z přílohy I směrnice o stanovištích. Těchto druhů zpravidla v těch dánských lesích, kde se neprovádějí holé seče, ubývá.

Dánsko má kolem 163.000 hektarů listnatých lesů (stav v roce 2000), z čehož okolo 25.000 ha (15 %) je ve shodě s jedním z lesních typů Natury 2000. Zbytek představují buď jiné lesní typy Corine (neuvedené v příloze I HD), nebo vysázené porosty bez dostatečné polopřirodní kvality či bez přítomnosti druhů v zájmu Společenství.

Aby se v Dánsku vytvořilo a rozšířilo lepší pochopení pro typy stanovišť Natury 2000 včetně lesních, zveřejnila Dánská agentura pro lesy a přírodu publikaci s popisy, klíčem a fotografiemi dánských typů stanovišť Natury 2000 (Buchwald & Søgård 2000). Předběžná verze této knihy (jen text) byla použita v roce 1999 při mapování lesních typů Natury 2000 v pSCI ve státních lesích. Kniha představuje oficiální chápání toho, co je zahrnuto pod definici každého typu stanoviště Natury 2000 v Dánsku.

Dánsko předložilo předběžný návrh pSCI v rozsahu jedné třetiny až tří čtvrtin rozlohy každého lesního typu Natury 2000 v závislosti na jejich vzácnosti, reprezentativnosti a dalších kvalitách, jak jsou popsány v příloze III směrnice. Čísla jsou předběžná, neboť terénní inventarizace a mapování/digitalizace lesních typů stanovišť Natury 2000 byly zatím provedeny jenom v pSCI v lesích Ministerstva životního prostředí (státní lesy), zatímco ostatní oblasti jsou pouze odhadovány.

Představy o budoucím managementu

Dánsko připravuje vědecký a právní rámec pro stanovení nutných ochranných opatření pro lokality SAC, jak je předepsáno v článku 6.1 směrnice. Velmi významným příspěvkem k ochraně lesů se stala „Strategie pro přírodní lesy a další lesní typy s vysokou ochrannářskou hodnotou v Dánsku“, vydaná v roce 1992 a z velké části realizovaná od roku 1994.

Strategie pro přírodní lesy definuje pojmy a cíle (všeobecným cílem je ochrana biodiverzity) a stanoví dílčí cíle pro ochranu velkých oblastí s řadou programů ochrannářského managementu, pro něž jsou definovány jeho zásady (nedotčené lesy, pastevní lesy, podrostní lesy, výběrné kácení a další systémy se speciálním lesním hospodařením). Od roku 1992 do roku 2000 rozloha chráněných území v těchto kategoriích vysoce vzrostla, zčásti na základě financování z projektu LIFE č. B4-32000/95/513 „Obnova velkých oblastí přirozených lesů ve prospěch ohrožených ptáků, rostlin a biotopů“.

Cíle ochrany

Pro každý lesní typ a druh Natury 2000, nacházející se v Dánsku, jsou stanoveny cíle na úrovni národní a jednotlivých SAC/SPA – jako inspirace pro to byly použity britské publikace (English Nature 1999). Po zapojení klíčových partnerů bude dále sestavena příručka s podrobnými pokyny.

Z obecného hlediska musely pokyny brát v úvahu, že mnohé lokality pSCI/SPA jsou tvořeny mozaikou rozličných typů stanovišť Natury 2000 a že každý z nich může být zastoupen v každém pSCI několika (sub)lokalitami, které mohou mít různou kvalitu, způsob hospodaření, druhové složení, kontinuitu, reprezentativitu atd. a proto se na nich i v budoucnu bude muset hospodařit odlišně.

Flexibilita, týkající se lesních stanovišť Natury 2000 v SPA/SAC

Požadavky, kladené na lesní stanoviště Natury 2000, umožňují použít následující postup při stanovení ochrannářských cílů a s tím spojených opatření pro zajištění péče:

Národní/biogeografická úroveň

- Příznivý stav z hlediska ochrany, jak je definován v článku 1(e) směrnice.

Úroveň pSCI/SAC:

1. Hospodářské aktivity a předpisy musí zajistit, aby přírodní kvality a prvky, struktury, funkce, druhy a variace, které mají význam pro Naturu 2000, byly zachovány nebo zvýrazněny. Přístup umožní dynamickou evoluci a změny.
2. Č. 1 může být oddáleno cestou specifických prioritizací mezi cíli ochrany/v plánu péče, například umožněním/plánováním toho, že prioritní typ/druh bude podpořen ve smyslu zvětšení rozlohy nebo populace na úkor populace nebo rozlohy areálu neprioritního typu/druhu.
3. Č. 1 může být oddáleno díky přírodní dynamice, například vzhledem k vývoji přírodní vegetace/sukcesi nebo k přirozeným pobřežním hydrologickým/eolickým pohybům písku apod.
4. Č. 1 může být oddáleno kvůli ekonomickým, sociálním a kulturním požadavkům v souladu s články 2.3 a 6.4 směrnice o stanovištích.

Příklady uplatnění tohoto pružného přístupu k obnovním projektům:

- 1) V jistém SAC existuje aktivní vrchoviště (kód 7110), obklopené degradovaným vrchovištěm (7120) a rašelinným lesem (91D0). Oba posledně jmenované typy patřily před lidským zásahem v podobě těžby rašeliny a odvodňování k typu 7110. Plán péče může (ale nemusí) předepsat, že se o typy 7120 a 91D0 jako celek nebo zčásti má pečovat způsobem, který podpoří obnovu typu 7110. To může znamenat totální smýcení lesa 91D0, což v tomto případě je přijatelné. V jiných případech zase nastoupí ochrana lesa při zachování nebo vyloučení hospodaření.
- 2) Několik velkých lesních oblastí v Dánsku je zcela nebo částečně nahlášeno zároveň jako pSCI i SPA. Oblasti jsou v typickém případě směsí nelesních pozemků, nepřírodních vysázených lesů, přirozených vysázených lesů, hospodářských polopřírodních lesů a polopřírodních lesů. Z dob před vyhlášením za pSCI na nich může přetrvávat bezzásahovost nebo plánovitě hospodaření (např. výběrné kácení). Obvykle se v nich nachází několik různých lesních typů Natury 2000, z nichž část je představována původními vysázenými lesy, zatímco další části jsou polopřírodní s rozdílným stupněm hospodaření od intenzivního po bezzásahový a s variabilní strukturou věkových tříd. V těchto případech musí být minimálním požadavkem udržení rovnováhy mezi režimy hospodaření (neboť různé typické druhy vyžadují různé režimy) nebo změna této rovnováhy způsobem, který je považován za prospěšný (nebo neměnný) pro odpovídající biodiverzitu/typické druhy. Jak bylo uvedeno výše, přinejmenším o některých druzích ptáků z přílohy I směrnice o ptácích v Dánsku je známo, že se jim dobře daří na mýtinách po holosecích v monokulturních lesích (*Lullula arborea*, *Caprimulgus europaeus* a *Lanius collurio*), zatímco v lesích bez mýtin žít nedokáží. Minimální požadavky proto nesmí obsahovat zákaz holosecí nebo umělé obnovy.
- 3) V roce 1996 byl změněn dánský lesní zákon. Jedna ze změn se týkala ustanovení, které říká, že „mají být zachovány lesy se zakrslými duby ...“ Stát měl následně registrovat zakrslé duby, aby zajistil jejich ochranu. Téměř všechny porosty typu 9190 Natury 2000 „staré acidofilní doubravy s dubem letním (*Quercus robur*) na písčitých rovinách“ spadají podle lesního zákona pod definici zakrslých dubů. Od roku 1996 byly proto všechny zakrslé duby registrovány a většina z nich byla uznána za hodné ochrany. Pro velký počet z nich byly se soukromými vlastníky uzavřeny dohody o specifickém režimu hospodaření včetně ekonomických kompenzací. Z principu je nyní zakázáno vysazování druhů dřevin, které nejsou pro daný typ stanoviště původní, a při jakékoli záměrné obnově musí být použity místní duby buď prostřednictvím výmladkového hospodaření, přírodní obnovy nebo vysazování/vysévání sazenic/semín z těchto stanovišť. Používání pesticidů a hnojiv je zakázáno a totéž se týká (hluboké) orby. Vlácení na podporu přirozené obnovy je povoleno.

Úřady mají právo odstraňovat nepůvodní invazní druhy stromů/keřů, pokud je to považováno za nezbytné a neučiní tak vlastníci.

Kontaktní osoba: Mr. Erik Buchwald, tel. : +45 39 472000, email: ecb@sns.dk

8.1.3 Německo

I. Pracovní skupina pro ochranu přírody a otázky rekreace, ustavená mezi spolkovými zeměmi, byla federálními úřady označena za nejlepší zdroj informací o provádění Natury 2000. Tyto úřady zaslaly následující poznámky:

Protože implementace Natury 2000 ještě stále probíhá a v mnohých spolkových zemích nebylo na místní úrovni dosaženo koordinace s lesními úřady, pokud jde o nutná ochranná opatření, existuje dosud nedostatek konkrétních zkušeností s ochranněsky orientovaným hospodařením v lesích na lokalitách Natury 2000. Ve spolkových zemích byla zahájena řada projektů a administrativní podmínky pro naplňování Natury 2000 v lesích se stále zlepšují. Zdá se, že jednotlivé spolkové země používají k dosažení trvalé ochrany oblastí Natury 2000 různých prostředků. A skutečně, přizpůsobení právních předpisů, formy plánů péče, vztahy s vlastníky lesů a s veřejností jsou pojednány odlišným způsobem. Celkově asi polovina spolkových zemí (nepočítaje městské státy) již vytvořila právní a/nebo administrativní postupy, týkající se lesního hospodaření v oblastech Natury 2000.

Výše zmíněná pracovní skupina jmenovitě zdůraznila následující výběr projektů:

1. Realizace ochranných opatření v rámci velkých projektů na ochranu přírody („Naturschutzgrossprojekte“)

Velké projekty na ochranu přírody jsou financovány federální vládou a jsou realizovány v oblastech s významnými přírodními zdroji. V oblastech, spadajících pod projekty, jsou finančně podporována ochranná opatření.

Federální vláda financuje 75 % nákladů, spolková země 20 % a regionální instituce 5 %. Finanční prostředky jsou obecně vynakládány v tzv. jádrových zónách, kde jsou koncentrována stanoviště nebo druhy, jež mají být chráněny. Regionální institucí je myšlena lokální NGO se zástupci místních politických skupin, uživatelů pozemků, regionálních plánovačů a úřadů ochrany přírody. Do těchto projektů jsou zahrnuta i zalesněná území a požadovaná ochranná opatření jsou stanovena v plánu péče. Takové projekty probíhají například v Sasku-Anhaltsku na středním Labi a v přírodním parku Uckermarkische Seen v Braniborsku (jezera v Uckermarku).

2. Zabezpečení vlastnických práv darováním pozemků ochranným nadacím nebo asociacím na ochranu přírody

V souladu s dohodou mezi spolkovou zemí a asociací nebo nadací mohou být pozemky bezplatně odevzdány do opatrování pro ochranné účely. To se provádí veřejnou soutěží, v níž jsou specifikována základní kritéria péče a do níž se ochranné organizace, které chtějí být vybrány, mohou hlásit s detailními realizačními návrhy. Lokality, přicházející v úvahu, jsou již buď zajištěny jako chráněná území, nebo se jejich vyhlášení za chráněná území připravuje. Smluvní partneři musí vyhovět ustanovením nařízení o chráněném území a/nebo povinností, jdoucím nad rámec těchto předpisů v rozsahu, stanoveném v dohodě. Pro zajištění stálosti cílů ochrany je v registru pozemků proveden písemný záznam o svěření pozemku příslušné zemi do péče pro účely ochrany přírody. Dohoda dále zahrnuje podmínku ekologicky podloženého hospodaření v lesích. V lesních územích, navržených jako pSCI, se musí kromě toho podle dohody hospodařit v souladu s formálně stanovenými ochrannými cíli. Tento přístup byl použit v Braniborsku na pozemcích, přidělených pro účely ochrany přírody spolkové zemi federální vládou.

3. Smluvní ochranná opatření pro implementaci směrnice o stanovištích

Pro speciální ochranná opatření, prováděná vlastníky lesů, která jdou nad rámec tradičních postupů i ekologického lesnictví, mohou vlastníci lesa uzavřít smlouvy, které uznávají speciální výdaje na ochranná opatření, jež mají být realizována. Pro tento typ „smluvní ochrany“ byly vytvořeny právní podmínky ve spolkových zemích Šlesvicku-Holštýnsku, Bavorsku, Severním Porýmí – Vestfálsku a v Sasku.

Například ve Šlesvicku – Holštýnsku lze uzavírat ochranné smlouvy u soukromých lesů, které mají speciální ochranné funkce. Tak je možné realizovat ochranná opatření, která by jinak byla možná jedině po výkupu pozemků nebo na základě formálního legislativního postupu. Některé ze smluv jsou kofinancovány nástroji EU, jako jsou například plány rozvoje venkova. U takových opatření je lesům v oblastech Natury 2000 dáována priorita. Jiné smlouvy, jež jsou začleněny pod místní program „Budoucnost venkovského území“ (bez kofinancování EU), se uzavírají na více než 30 let.

4. Plány péče pro přírodní parky a národní parky

Pro rozsáhlá chráněná území, jako jsou národní parky nebo přírodní parky (pozn. red.: kategorie přírodní park odpovídá naší CHKO), se zpracovávají ochranné plány, explicitně obsahující články o lesnických postupech. Tyto plány vznikají na základě konzultací se specializovanými poradními sbory, tvořenými místními politiky, regionálními úřady, NGO, zástupci uživatelů pozemků a specialisty. Plány jsou inzerovány v regionu a diskutuje se o nich. Aby byly tyto plány přístupné pro maximální počet lidí, souhrny konečných verzí bývají publikovány. Je třeba poznamenat, že německé národní i přírodní parky nejsou přírodními rezervacemi. Zpravidla jsou představovány oblastmi, kde již existují právní omezení využívání pozemků (např. z hlediska ochrany krajiny) a v nichž se lesní správa zavázala k přijetí ekologičtějšího přístupu.

5. Dohoda o spolupráci mezi lesnickými a ochrannými organizacemi v Duryňsku pro ochranu vrchovišť

Z hlediska naplňování směrnice o stanovištích mají rašeliniště, situovaná v Thüringer Wald a ve Westliches Schiefergebirge, zvláštní význam. Tato rašeliniště nepředstavují velká území s kontinuálními typy stanovišť, vyjmenovaných ve směrnici, avšak jsou to vynikající a vzácné ekosystémy.

Protože většina z nich je ve špatném stavu z hlediska ochrany, bylo životně důležité začít jednat o tom, jak by se tyto cenné biotopy uchovaly a/nebo se obnovila poškozená rašeliniště. Protože na většině rašelinišť došlo k v určitém stupni k zalesnění, byla při realizaci nezbytných opatření na zachování a obnovu nutná úzká spolupráce mezi ochrannými a lesními úřady. Byl odsouhlasen pracovní rámec s cílem zajistit pro rašeliništní stanoviště stav příznivý z hlediska jejich ochrany. Důležitými výstupy byl všeobecný koordinovaný koncept budoucího vývoje rašelinných lesů i seznam prioritních opatření, která musí být uskutečněna.

6. Program LÖWE v Dolním Sasku

V německých lesích Dolního Saska realizuje správa lesů strategii „lesnictví blízkého přírodě“, zvanou „LÖWE“ (zkratka pro „dlouhodobá ekologická obnova lesa ve státních lesích Dolního Saska“ – Langfristige Ökologische Walderneuerung). Jedním z efektů LÖWE od jeho zavedení bylo to, že náklady na těžbu kubického metru dřeva byly drasticky sníženy stejně jako náklady na zalesňování, protože LÖWE využívá všude, kde to je možné, přírodu, například u přirozené obnovy lesů. Program LÖWE byl podporován opatřeními, která jsou nezbytná pro přechod k ekologickému hospodaření v lesích, zejména zajištěním adekvátně nízkých počtů jelenů na hektar, aby se umožnila přirozená obnova lesů bez používání drahého plocení (Janssen, 2000; www.forstnds.de/portrait/loewe.htm).

Realizace programu LÖWE dosud probíhá s velkým úspěchem. Program LÖWE byl vytvořen v roce 1991 jako komplexní strategie produkční i ochrany přírody zároveň. Ekonomické úvahy původně nebyly součástí 13 principů programu LÖWE, lze je však z něj odvodit. Například cíl stanovení limitů velikosti mýtin měl za následek růst zisku. Po pouhých osmi letech realizace v praxi ekologicky orientované lesnictví, založené na principech programu LÖWE, již vedlo ve státních lesích Dolního Saska k významnému snížení výdajů a odpovídajícímu nárůstu zisku.

Tento příklad ukazuje, že lesnictví na ekologických základech může být za určitých podmínek být zároveň neekonomičtější formou hospodaření.

Pracovní skupina také citovala typy finančních technik, které byly použity:

1. Lesy vlastněné spolkovými zeměmi (Länder)

Opatření jsou integrální součástí péče o státní lesy, vykonávanou státní lesní správou (Landesforstverwaltung). Realizace je v působnosti výkonných pravomocí místních lesních úřadů.

2. Veřejné a soukromé lesy

Nutná opatření jsou koordinována vzájemnou dohodou mezi lesní správou a vlastníky lesů. Opatření mohou být prováděna pracovníky státních lesů. Náklady jsou rozděleny mezi správy lesů a ochrany přírody, přičemž pro vlastníky lesů žádné nevznikají.

Tímto způsobem byly smýceny smrkové plantáže v přírodní rezervaci „Saukopfmoor“ na „Regenmoorkalotte“ na ploše větší než 7 ha, která je ve vlastnictví soukromé společnosti „Bodenverwertungs- und -verwaltungs GmbH“. Podobná opatření mohou být také financována v Duryňsku pomocí programu na podporu ochrany přírody a zachování venkova.

3. Opatření na vytváření pracovních míst (ABM) a/nebo opatření pro strukturální úpravy (SAM)

V případě realizace opatření na ochranu přírody bývají lesní správy často podporovány zaměstnanci sekundárního pracovního trhu. Realizace určitých opatření (např. projekty vodního hospodářství, čištění mýtin a pasek) představují rozumnou příležitost pro zaměstnávání zájemců o pracovní místa při nízkých nákladech pro zaměstnavatele.

4. Kompenzační opatření za dopady na přírodu a krajinu

V pohorí Westliches Schiefergebirge byla obnovena poškozená rašeliniště jako kompenzace za dopady, které měla na přírodu a krajinu v dané oblasti výstavba elektrárny „Goldisthal“. Tato opatření byla naplánována společně lesními a ochranářskými úřady a prováděna byla za řízení místních lesních komisí.

II. V Severním Porýní-Vestfálsku (NRW) se v současnosti přijímá komplexní legislativa pro realizaci Natury 2000, která má následující základní charakteristiky:

Všechna pSCI v NRW musí získat status chráněných území přírody nebo být součástí krajinných plánovacích nařízení.

Byl vytvořen povinný celostátní model pro smlouvy mezi úřady ochrany krajiny a vlastníky lesů. Tak je zajištěna péče o vyhlášené lesní komplexy v souladu s požadavky směrnice o stanovištích a vlastníci lesů mají dlouhodobou jistotu v oblasti plánování. Vyhláška spolkové země NRW dále reguluje zapojení asociací ochrany přírody.

Pravidelné monitorování stavu zachovalosti stanovišť a druhů v pSCI bude prováděno ve všech lesních oblastech, přičemž v úvahu budou brány struktura lesa, seznamy druhů a vnější vlivy. K provedení těchto prací vytvořilo NRW specifické pokyny pro mapování a metodologii hodnocení.

Vyhlášení lesních lokalit Natury 2000 se musí zaměřovat na plochy, obsahující „přírodní lesní buňky“, schopné fungovat jako jádrová území, v nichž může probíhat přírodní vývoj při existenci lidských zásahů. Stávající péče o les na okolních stanovištích musí směřovat k vytváření rovnováhy mezi různými sukcesními stadii, která mohou existovat v polopřírodních lesích.

Charakteristiky existujících typů stanovišť v příloze I směrnice o stanovištích musí být dodrženy, pokud je to možné, prostřednictvím opatření péče o lesy (např. udržování více než 50 % dubu ve starých acidofilních doubravách s dubem letním (*Q. robur*) na písčitých rovinách / 9190).

Základní předpisy pro péči o lesy jsou následující:

- nenahrazovat listnaté stromy jehličnany;
- zastoupení jehličnanů stabilizovat na současné úrovni;
- udržovat na hektar do 10 stromů, nabízejících hnízdní prostory a úkryty pro netopýry, denní dravce, sovy, datlovité a čápa černého;
- holoseče nad 0,3 ha nejsou povoleny.

Detailní pokyny a vyhlášky regulují stupeň, v němž jsou tato opatření povinná nebo dobrovolná ve vztahu ke specifickým stanovištím a druhům.

Kompenzace ekonomických ztrát se předpokládají ve vztahu k:

- udržení dobře definované úrovně rozpadajících se stromů a mrtvého dřeva;
- transformace i jehličnatých porostů do stanovištně přirozených listnatých lesů.

Bylo vybudováno samostatné zařízení pro zachování bučin typu Luzulo – Fagetum (typ stanoviště 9110) a starých acidofilních doubrav s dubem letním (*Q. robur*) na písčitých rovinách (typ stanoviště 9190).

III. Bavorsko zavedlo opatření na plánování péče o lesy Natury 2000 s následujícími charakteristikami :

Realizace Natury 2000 musí být zcela transparentní a měla by být prováděna ve spolupráci s klíčovými partnery.

Rozdělení úkolů mezi několika veřejnými institucemi, které jsou zapojeny do procesu:

- státní ministerstvo životního prostředí má všeobecné řídicí pravomoci;
- státní lesní služba a úřady ochrany přírody vypracovávají konkrétní cíle ochrany;
- státní lesní služba má plnou zodpovědnost na úrovni lokalit (plánování a provádění plánů péče, monitoring, kontrola, podávání hlášení), neboť má dlouhou a trvalou zkušenost s ekologicky správným lesnictvím, disponuje srovnatelnými administrativními zdroji a těší se vysoké míře důvěry mezi soukromými vlastníky lesů.

Vlastníci půdy jsou zapojováni a informováni ve všech etapách přípravy plánů péče: před zahájením prací, během terénních výzkumů, při komentování návrhů plánů i během dokončovacích prací. Mají plný přístup ke kompletním textovým verzím a mapám na internetu.

Za cenný zdroj informací pro plánování péče jsou považovány znalosti místních odborníků a ochranářských NGO.

Všechny výše zmíněné postupy a principy byly nejprve testovány v pilotních projektech.

Ve státních lesích bude plán péče pro Naturu 2000 povinnou součástí platného lesního hospodářského plánu.

IV. Spolkový úřad ochrany přírody (BfN) zadal univerzitě ve Freiburgu vypracování studie s cílem definování konceptu „správné lesnické praxe“ na základě existujících pravidel a nařízení v 15 spolkových zemích.

- Tento výzkum, prováděný pod vedením Prof. G. Winkela, definoval správnou lesnickou praxi na základě série kritérií pro integraci ochrany přírody do lesního hospodaření. Plnění těchto kritérií lze potom považovat za základ, který musí hospodaření v lesích splňovat, aby vlastník získal nárok na kompenzace ušlého zisku, k němuž dochází díky specifickým ekologickým požadavkům.
- Je třeba zdůraznit, že BfN představil tuto studii jako základ pro zahájení intenzivnějšího dialogu s lesnickým sektorem a nikoli jako sérii povinných pravidel. Většina kvantitativních údajů nutných k tomu, aby bylo možné kritéria zavést v praxi, bude muset být stanovena po meziresortní diskusi.
- Kritéria „správné lesnické praxe“, navrhaná Prof. Winklerem, jsou:
 - využívání přirozené obnovy;
 - využívání přírodních sukcesních procesů;
 - přísně regulované používání lesní techniky;
 - minimalizace narušování půdního povrchu během přibližování;
 - pečlivé plánování systému lesních cest;
 - stanovení minimální délky obmýtí;
 - ochrana specifických biotopových prvků, jako jsou individuální stromy;
 - integrace ochranných opatření v komerčních porostech;
 - respektování ekologických funkcí strukturálně rozmanitých lesních okrajů;
 - omezení používání pesticidů, herbicidů a chemických přípravků na ochranu dřeva;
 - udržování adekvátního zazvěření;
 - vyloučení používání geneticky modifikovaných organismů;
 - omezení zřizování rozsáhlých porostů s jediným druhem dřevin;
 - omezení používání exotických druhů dřevin;
 - vyloučení používání dusíkatých hnojiv;
 - omezení holých sečí na minimální rozměry.

Kontaktní osoba na spolkové úrovni:

Dr. H.-J. Mader, vedoucí odboru v Braniborském ministerstvu zemědělství, ochrany životního prostředí a územního plánování.
Tel. +49 331 8667500, fax +49 331 8667158, email: hajo.mader@mlur.brandenburg.de

8.1.4 Řecko

Řecko sdělilo zkušenosti, získané v několika projektech LIFE, kde na lesnictví je možno pohlížet integrovaným způsobem, při němž se bere v úvahu biologická rozmanitost a ochrana krajiny. Jedním z prvních kroků plánovacího procesu je vytvoření hospodářských plánů. Aktualizované lesní hospodářské plány by neměly zahrnovat pouze trvale udržitelné způsoby těžby dřeva, ale měly by také brát zřetel na problémy zachování biodiverzity.

V případě lesních lokalit Natury 2000 musí hospodářské plány předepisovat aktivity, cíleně zaměřené na typy stanovišť a rostlinné a živočišné druhy v zájmu Společenství. Monitorování výsledků hospodářských aktivit ve vztahu ke stavu vyjmenovaných druhů z hlediska ochrany je považováno za podstatnou zpětnou vazbu vůči hospodaření. Na 10 pSCI, z nichž u pěti se jedná o lesní lokality, byl realizován celostátní projekt „Ochrana a hospodaření na lokalitách významných pro Společenství v Řecku“, přičemž byly aplikovány následující principy:

- 1) Projekt začal stanovením obsahu, tj. vypracováním zásad a specifikací, odrážejících aktuální vědecké poznatky a ducha i obsah směrnice 92/43/EHS a Úmluvy o biologické rozmanitosti. Pilotním prvkem bylo to, že poprvé od přijetí směrnice 92/43/EHS byly vypracovány specifikace pro hospodářské plány pro lesy (podchycující i výše citované požadavky) a příručka pro monitoring, poskytující rámec pro vytváření monitorovacích programů na úrovni lokality, typu stanoviště a druhu.
- 2) Byly prověřeny existující postupy lesního hospodaření a navrženy hospodářské aktivity se zvláštním důrazem na těžbu dřeva, výstavbu lesních cest a silnic a péči o návštěvníky. Nedílnou součástí všech hospodářských plánů byl monitorovací systém, který byl navržen pro každou lokalitu na úrovni lokality, typu stanoviště a druhu, založený na příručce k monitoringu.

Pokud jde o celkový přínos, lze uzavřít, že tyto projekty přeorientovaly hospodaření v lesích tak, aby bralo v úvahu cíle ochrany lokalit Natury 2000.

Jiný zajímavý příklad, v tomto případě využití lesních oblastí pro turistiku, pochází z Kréty, kde se na pobřeží severního výběžku ostrova nachází palmový les u Vai, pokrývající kolem 20 hektarů uvnitř semiaridního ekosystému. Jeho význam je nepřímo úměrný jeho rozloze, neboť se jedná o jediný palmový les v Evropě a možná jediný les, tvořený palmou Phoenix theophrasti, na světě. Je to jedna z hlavních turistických atrakcí Kréty, kterou ročně navštíví 200.000 lidí. Projekt kombinuje zvyšování uvědomění s obnovními a zalesňovacími aktivitami pro vytvoření turistické destinace, o níž se pečuje trvale udržitelným způsobem.

Kontaktní osoba: Mr. Panagiotis Drougas, tel.: +30 1 3628327, email: daspro5@minagr.gr

8.1.5 Finsko

Finské ministerstvo životního prostředí zaslalo následující příklady nejlepších praktických zkušeností se vztahem mezi hospodařením v lesích a péčí o soustavu Natura 2000.

Národní lesnický program 2010

Na celostátní úrovni přijala finská vláda jako nástroj lesnické politiky Národní lesnický program 2010. Proces vytváření tohoto programu byl otevřený jak expertům, tak velkému počtu zájmových skupin i soukromých osob. Podle tohoto programu je ekologická udržitelnost lesnictví zabezpečena dalším rozvojem ekosystémového hospodaření v komerčních lesích a zřizováním oblastí ochrany přírody na lokalitách, zahrnutých do národních ochranných programů. Většina těchto programů také zároveň spadá pod soustavu Natura 2000.

Od přijetí národního programu v roce 1999 byly pro všechny provincie připraveny regionální lesnické programy. Kromě toho vláda vytvořila speciální pracovní skupinu pro přípravu Programu ochrany lesů, pokrývajícího jih Finska, západní část provincie Oulu a jihozápadní oblast Laponska. Očekává se, že pracovní skupina předloží své návrhy do konce června 2002.

Soustava Natura 2000 ve Finsku

V souladu s rozhodnutím finské vlády o vyhlášení lokalit Natury 2000 zahrnuje tato soustava ve Finsku kolem 1500 území a pokrývá zhruba 4,77 milionů hektarů. Většina z těchto lokalit jsou existující oblasti ochrany přírody (30 %), oblasti divoké přírody (30 %) nebo oblasti, spadající pod národní programy ochrany přírody (30 %), což znamená, že v blízké budoucnosti budou chráněny jako oblasti ochrany přírody. Obecně není v těchto lokalitách povoleno komerční lesnictví, případně je povoleno jen s jistými omezeními. Na určitých lokalitách je však možný pružnější přístup vzhledem k typům stanovišť nebo druhům, jež se tam nacházejí.

Příklad z veřejného sektoru: krajinné ekologické lesní hospodářské plánování správou lesů a parků Metsähallitus

Tato metoda se používá speciálně na těch lokalitách Natury 2000, jež jsou využívány hlavně jako národní turistické oblasti ve státním vlastnictví (kolem 28.000 hektarů), ale také na některých jiných lesních lokalitách, mezi něž patří například typy stanovišť „*jehličnaté lesy na ledotokových morénových valech nebo s nimi spojené*“ (9060), „*rašelinné lesy*“ (91D0), „*finsko-skandinávské prameny a pramenité močály bohaté na minerální látky*“ (7160), „*západní tajga*“ (9010).

Krajinné ekologické plánování (KEP) je integrováno s lesním hospodářským plánováním. Jeho ideou je to, že ekologické cíle jsou vázány na různé formy využívání lesa, přičemž jsou brány v úvahu cíle lesnictví v dané oblasti. KEP pohlíží na rozsáhlé lesní oblasti jako na jediný celek, zahrnující hospodářské lesy, oblasti ochrany přírody, oblasti zvěře a speciální oblasti pro rekreační využívání.

Dlouhodobým cílem KEP je zajištění přežívání druhů, původních pro danou oblast, ve formě životaschopných populací. To mezi jiným vyžaduje zachování cenných existujících stanovišť a umožnění vzniku nových. Tímto způsobem přispívá plánování ke kontinuální existenci cenných stanovišť, jak je definována ve finském zákoně o lesích a v zákoně o ochraně přírody. Plánování je také možno využívat k zacílení aktivit péče o přírodu včetně obnovních zásahů na ty lokality, které jsou v ekologickém smyslu nejdůležitější. Plánování se též snaží zajistit nezbytné podmínky pro šíření různých druhů. Podle tohoto schématu cenná stanoviště a ekologické procesy v hospodářských lesích doplňují a zvyšují význam již existujících oblastí ochrany přírody. Tato území dohromady vytvářejí ekologickou síť, chránící biodiverzitu.

Jiným hlavním cílem plánování je zajistit, aby existovaly podmínky pro mnohonásobné využívání lesů a pro zdroje potravin, závislé na přírodě. Postup proto zahrnuje inventarizaci stanovišť zvěře, estetických hodnot a lokalit kulturního, vzdělávacího a výzkumného významu. V severním Finsku hrají významnou roli požadavky chovu jelení zvěře. Důležitost, přikládaná při plánování rekreačnímu využívání, závisí na charakteristických prvcích daného území a rekreačních potřebách regionu.

Krajinné ekologické plány jsou připravovány otevřeným, interaktivním a na člověka orientovaným způsobem. Participativní řízení, jak je aplikováno při přípravě KEP, zahrnuje distribuci informací, shromažďování vstupů, založených

na hodnotách a geografii, rozhovory s klíčovými partnery a veřejností a poskytování zpětné vazby této veřejnosti. Cílem je zlepšení pracovních vztahů se všemi skupinami klíčových partnerů a občany, které zajímá využívání státních pozemků a proces KEP, organizovaný organizací Metsähallitus (Finská správa lesů a parků). Za tímto účelem se během plánovacího procesu pořádají otevřená fóra a zakládají se pracovní skupiny s klíčovými partnery. Veškeré vstupy veřejnosti jsou dokumentovány, analyzovány a pokud je to proveditelné, brány v úvahu. Předpokládá se, že prostřednictvím participativního přístupu bude Metsähallitus pečovat o veřejné vlastnictví způsobem, který bude všeobecně akceptován.

V průběhu posledních pěti let se na terénních pracích podílelo přes 100 lidí včetně více než 20 profesionálních biologů. Náklady na tyto práce dosáhly 7,5 milionu €. Výsledky, včetně mapových materiálů, jsou publikovány jako krajinné ekologické plány a na vyžádání jsou dostupné u organizace Metsähallitus za režijní cenu.

V současné době pokrývají dokončené KEP rozlohu 6,4 milionu hektarů. Z hlediska využívání území tvoří kolem 3,3 milionu hektarů z této rozlohy standardní produkční lesy. 129.400 ha z plochy produkčních lesů bylo označeno za klíčové biotopy a ekologické koridory. Na těchto územích už nebudou prováděny aktivity komerčního lesnictví. Tyto nové oblasti zvýšily rozlohu přísně chráněných oblastí ve Finsku o 18 %. Dále bylo vyznačeno 205.000 ha jako produkční lesní půda, určená pro aktivity ochrannářského lesnictví, což jsou oblasti s omezením lesnických operací. Cílem lesnických aktivit je zde zajištění speciálních charakteristik a funkcí těchto oblastí. Ty jsou tvořeny většinou esteticky cennými územími, jako jsou poříční lesy a významné oblasti zvěře, například tetřeví oblasti.

Je zřejmé, že pozitivní dopad klíčových biotopů a ekologických koridorů na biologickou rozmanitost je vyšší, než činí jejich podíl na porostní ploše komerčních lesů, protože jsou založeny na systematické analýze a terénním sledování přírodních zdrojů každé individuální oblasti KEP. Tyto oblasti bývají obecně soustředěny do starších lesních porostů na úživnějších půdách, než komerční lesy. Tyto porosty jsou však zároveň nejcennější také z ekonomického hlediska. Díky prodlouženým obmýtním dobám, klíčovým biotopům, ekologickým koridorům a porostům je roční objem těžby pro Metsähallitus snížen o 12 procent. Jinými slovy, investice do ochrany přírody, ochrany obecně, rekreace, kulturních a jiných zdrojů snižují obchodní zisk organizace Metsähallitus ročně o 24 milionů €.

Příklad ze soukromého sektoru: projekt LIFE „Ochrana tajgových a sladkovodních ekosystémů ve středním Finsku” (příprava hospodářského plánu Lesnickým centrem pro střední Finsko)

Tento projekt se týkal dvou lokalit Natury 2000 ve středním Finsku, vlastněných soukromými osobami.

Lesnické centrum pro střední Finsko dohlíží na lesnickou legislativu ve středním Finsku. Cílem projektu LIFE bylo připravit lesní hospodářské plány pro dvě lokality Natury 2000, chráněné na základě zákona o lesích, o celkové rozloze 400 hektarů. Oblasti, v nichž probíhalo hospodářské plánování, jsou v majetku soukromých vlastníků. Hospodářské plány pro lokality Natury 2000 „Vaarunvuoret” (FI0900039) v Korpilahti a „Iilijärven alue” (FI0900083) připravilo Lesnické centrum. To bylo zodpovědné i za jednání se soukromými vlastníky pozemků a za přípravu plánů, které zahrnovaly návrhy na hospodaření pro každé lesní oddělení a kontrolu nad možnými těžbami.

Před tím, nežli začaly být plány vytvářeny, bylo nutné provést celkovou inventarizaci. Pro tento úkol posloužily jako významný nástroj letecké snímky. Byly provedeny inventarizace, zaměřené na druhy a stanoviště podle směrnic o stanovištích a o ptácích. Kromě toho odborník z Centra určil i klíčová stanoviště podle lesního zákona a lokality výskytu vzácných ptáků, hmyzu, hub a cévnatých rostlin, což bylo potom vzato v úvahu v hospodářských plánech.

Inventarizace byly naprosto nezbytné pro vyloučení škodlivých účinků lesního hospodaření na biologickou rozmanitost. Některé z inventarizací byly prováděny ve spolupráci s biology z Regionálního environmentálního centra pro střední Finsko. V dotčených oblastech bylo pozorováno několik vzácných a ohrožených druhů brouků. Lesnické centrum připravilo detailní návrhy hospodaření pro každé lesní oddělení.

Pro úspěch projektu bylo zásadní zapojení vlastníků pozemků. Lesnické centrum proto kontaktovalo 27 z nich přímo. Bylo vytvořeno devět lesních hospodářských plánů, pokrývajících lesy o rozloze 488 hektarů. Některým vlastníkům byly vyplaceny kompenzace, neboť souhlasili se zachováním nejrozmanitějších lokalit uvnitř svých lesů tím, že na nich bude vyloučeno komerční hospodaření. Mnoho úsilí bylo věnováno osobnímu vedení vlastníků pozemků ke zlepšení chápání obsahu a cílů plánů. Tento proces přípravy lesních hospodářských plánů byl přivítán, neboť většina vlastníků měla dojem, že projekt by mohl přinést nové možnosti a přístupy k hospodaření v jejich lesích. Dříve, ještě než projekt započal, neměli vlastníci jasno o cílech soustavy Natura 2000 a žili v obavách, zda jim bude v jejich lesích povoleno hospodařit. Projekt byl úspěšný v přizpůsobování lesnických činností ochrannářským cílům daných lokalit. Vlastníci budou schopni využívat své majetky efektivně, aniž by přitom způsobovali zhoršování stavu stanovišť nebo mizení druhů, pro něž byly tyto lesní oblasti vyhlášeny jako lokality Natury 2000.

Kontaktní osoba: Mr. Heikki Korpelainen (heikki.korpelainen@ymparisto.fi)

8.1.6 Francie

A. Všeobecný popis implementace Natury ve Francii

Francie dokončila v roce 2001 transpozici směrnic na ochranu přírody do své legislativy vydáním separátních právních předpisů o vyhlášení lokalit a péči o ně.

Byla učiněna tři základní rozhodnutí:

- pracovat transparentně a kooperativně ve všech etapách příprav, zejména prostřednictvím řídicích výborů, ustavených pro každou lokalitu;
- zavést smluvní péči, založenou na iniciativě a motivování vlastníků a správců dotčených území;
- začlenit environmentální aspekty do hospodaření a rozvoje venkovských oblastí.

Zásadní prvky francouzského přístupu k implementaci Natury 2000 jsou následující:

„**CÍLOVÉ DOKUMENTY**“ (*Document d'objectifs – DOCOB*)

DOCOB definují zásady péče a smluvní ochranná opatření a zaznamenávají, pokud je to nutné, administrativní a regulační opatření, jež je třeba realizovat na každé lokalitě. Specifikují metody financování smluvních opatření. Jsou vytvářeny **technickým operátorem**, vybraným státní správou, ve spolupráci s místními aktéry, kteří se setkávají v **řídicím výboru** pro každou lokalitu. Na základě cílových dokumentů, schválených vyhláškou prefekta, jsou navrhovány smlouvy pro Naturu 2000.

Při tvorbě cílových dokumentů je pro veřejnou správu a pro operátory k dispozici několik nástrojů:

- **metodická příručka**, vypracovaná na základě experimentálního ověřování na 37 pilotních lokalitách, kofinancovaná Evropskou unií;
- **školicí plán**, který funguje od roku 1999 pro úředníky a operátory; plán zahrnuje i výměnu zkušeností mezi regiony;
- série **příruček pro stanoviště**, obsahujících syntézu znalostí o stanovištích a druzích, na něž se zaměřuje směrnice o stanovištích, a zásady péče o ně.

ŘÍDÍCÍ VÝBOR

Řídicí výbor je hlavním nástrojem výměny informací a spolupráce na každé lokalitě. Zakládá jej a předsedá mu místní prefekt; výbor dává dohromady partnery, dotčené danou lokalitou, jako jsou volení zástupci, vlastníci, uživatelé, NGO atd. Schází se pravidelně a může zakládat i specializované pracovní skupiny.

Tento výbor je spojen s vytvářením cílového dokumentu. **Technický operátor** podává výboru zprávu o výsledcích své práce a bere v úvahu jeho podněty. Po schválení DOCOB prefektem je výbor informován o jeho naplňování a žádán, aby přijímal závěry k opatřením, která mají být aplikována, a následně k jejich vyhodnocení.

SMLOUVY PRO NATURU 2000

Individuální podílení se na realizaci DOCOB aktéry, kteří jsou odpovědní za péči a udržování přírodního prostředí, bude regulováno prostřednictvím veřejnoprávních smluv, zvaných „kontrakt pro Naturu 2000“. Tyto smlouvy umožní těm, kdo je podepíší (vlastníci, zemědělci, lesníci, myslivci, sdružení, obce...), aby byli odměněni za práci a služby, věnované společnosti, a musí být uzavírány přímo mezi státem (prostřednictvím prefekta daného departementu) a držiteli vlastnických práv k dotčené lokalitě. Doba jejich trvání musí být nejméně pět let.

Smlouvy pro Naturu 2000 budou definovat úkoly, požadované pro zachování či obnovu přírodních stanovišť a druhů, jež byly důvodem pro vyhlášení dané lokality. Budou uvádět důvody a náležitosti kompenzací státem (a, pokud je to nutné, i místními úřady) výměnou za užitek pro ochranu, který má být vytvořen. Tato veřejná pomoc, zčásti financovaná Evropskou unií, zejména v rámci rozpočtu pro rozvoj venkova, bude udělována jako dotace na investice nebo jako roční příspěvek na hektar. Smlouvy musí být v souladu s nařízeními o cílových dokumentech a budou v případě lokalit Natury 2000 nabízet atraktivní podmínky financování.

Tímto způsobem bude Natura 2000 podložena významnými finančními prostředky a bude skutečným nástrojem pro územní rozvoj, garantující aktivní ochranu rostlinstva, živočišstva a přírodních stanovišť.

B. IMPLEMENTACE NATURY 2000 V LESNÍM PROSTŘEDÍ VE FRANCII

VĚDECKÉ A TECHNICKÉ NÁSTROJE

Francouzské úřady vydaly tiskem doporučující dokument pro hospodaření v lesích, orientované na biodiverzitu, který je výjimečné kvality díky způsobu, jakým propojuje vědeckou preciznost s praktickými doporučeními.

1. S podporou projektu z programu LIFE Environment, který byl realizován společně s Valonským regionem a Velkovévodstvím Lucemburským, byla v roce 2000 publikována vynikající příručka pro identifikaci a integrovanou péči o lesní stanoviště a druhy. Tato příručka, nazvaná „Lesní hospodaření a biologická rozmanitost“, má tři díly, které se týkají Valonska, Lucemburska a atlantické a kontinentální Francie. Je to užitečná pomůcka, umožňující vlastníkům lesa určovat stanoviště a druhy, nacházející se v jejich vlastních lesích, a dočíst se o dopadech na hospodaření, to vše s pomocí velkého počtu popisů praktických situací. Publikace také obsahuje významnou kapitolu se základními informacemi o biologické rozmanitosti a ochraně přírody. Nejzajímavějším aspektem projektu je to, že při kompilaci praktických odkazů spolupracovaly organizace vlastníků lesů, čímž vytvořily určitý druh participativního procesu zdola nahoru, jehož cílem bylo zvýšení přijatelnosti Natury 2000 mezi klíčovými partnery.

2. V roce 2001 Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství společně s Národním přírodovědeckým muzeem zahájily publikování série „Reference pro stanoviště Natury 2000“ komplexním doporučujícím dokumentem o lesních stanovištích ve Francii. Je to první publikace ze série detailních příruček o stanovištích a druzích, vyjmenovaných v přílohách směrnice o stanovištích, po níž by měly následovat publikace o pobřežních, vlhkých pastvinných a skalních stanovištích a také dva díly o druzích, jeden věnovaný fauně a druhý flóře.

Tato první příručka o lesních stanovištích byla koncipována jako soustava složek, kde každý typ stanoviště je uveden pod francouzským názvem s kódy Natury 2000 a CORINE. Následují informace o diagnostice, fytosociologickém postavení, sukcesním stadiu, asociovaných stanovištích, floristickém složení, ochrannářských hodnotách, potenciálním ohrožení, produkčních kapacitách a ekonomickém využívání, způsobech hospodaření a potřebách výzkumu.

Nejdůležitější hodnota této příručky spočívá v jejím integrujícím přístupu, který poskytuje lesním hospodářům systematické odkazy na ochrannářské údaje i na hospodářské využívání.

SPECIFICKÁ OPATŘENÍ V RÁMCI ROZVOJE VENKOVA PRO SMLUVNÍ PÉČI O LESNÍ PROSTŘEDÍ

Francouzský národní Plán rozvoje venkova (PRV) předpokládá v rámci garanční sekce EAGGF spolufinancování Společenstvím opatření na smluvní péči o lokality Natury 2000 (individuální opatření, prováděná v rámci pSCI a SPA, nahlášených Evropské komisi). Pokud je o společné akce pro Naturu 2000, obsahuje plán rozvoje venkova také školení a osvětu mezi veřejností.

Finanční pomoc při smluvním naplňování péče o lokality Natury 2000 v lesích a souvisejícím prostředí se tak předpokládá u opatření i.2.7 a i.7.2 PRV (odpovídajících kapitole VIII, článkům 30 a 32 nařízení o rozvoji venkova). Týká se investic i podpory hospodaření (srov. seznam lesnických opatření, která přicházejí v úvahu).

Seznam aktivit pro smluvní péči o lokality Natury 2000 v lesích a souvisejícím prostředí, vhodných pro opatření i.2.7 a i.7.2 francouzského plánu rozvoje venkova:

I. Typologie vhodných aktivit v rámci opatření I.2.7 PRV (článek 30 nařízení o rozvoji venkova – činnosti, neřešené v rámci investiční pomoci v lesnictví):

- vytváření a obnova mýtin v zapojených lesních porostech s cílem vytváření prostředí, vhodného pro udržování a reprodukci stanovišť nebo stanovišť druhů v zájmu Společenství;
- vytváření a obnova lesních rybníků, životně důležitých pro udržování a reprodukci stanovišť nebo stanovišť druhů v zájmu Společenství;
- obohacování lesních kultur o neprodukční cíle se záměrem obnovit stanoviště nebo stanoviště druhů v zájmu Společenství;
- příprava a monitorování přirozené obnovy v porostech, které nejsou příliš produkční a kde by stávající lesnická praxe doporučila umělou obnovu;
- mýcení a výchova porostů s použitím neprodukční logiky s cílem obnovit stanoviště nebo stanoviště druhů v zájmu Společenství, která vyžadují výrazné zvýšení oslunění lesní půdy;
- vytváření a obnova poříčních lesů včetně činností, vedoucích ke stabilizaci břehů s cílem obnovit stanoviště nebo stanoviště druhů v zájmu Společenství;
- vytváření komplexních, multietážových a postupně se zvedajících lesních okrajů s cílem obnovit stanoviště nebo stanoviště druhů v zájmu Společenství;

- hrazení vícenákladů, spojených s ručním mýcením nebo podrostními probírkami v míře nutné pro zajištění ochrany stanovišť nebo stanovišť druhů v zájmu Společenství na lokalitách, kde by stávající lesnická praxe vedla k použití mechanizovaných či chemických zásahů;
- vytváření jednoduchých, masivních přechodů přes malé vodní toky v lesích, v nichž jsou vodní stanoviště nebo rybí druhy v zájmu Společenství, s cílem zabránit tomu, aby tato stanoviště byla zničena mechanizací;
- plocení a zabezpečování malých oblastí s přirozenou obnovou, což umožní významně snížit rozlohu základních obnovních jednotek, pokud udržování stanovišť nebo mimořádně zranitelných druhů v zájmu Společenství vyžaduje vytváření mozaikovitě horizontální struktury lesa.

II. Typologie vhodných aktivit v rámci opatření I.7.2 PRV (článek 32 nařízení o rozvoji venkova):

- participace na finančních náhradách, jsou-li vyvolány vzrůstající heterogenitou porostů s cílem obnovy stanovišť nebo druhů v zájmu Společenství, pokud to vede ke ztrátám očekávané hodnoty a ke snížené využitelnosti;
- udržování mýtin a lesních rybníků s cílem zaručit uchování stanovišť a reprodukci druhů v zájmu Společenství;
- vytváření komplexních, multietážových a postupně se zvedajících lesních okrajů s cílem obnovit stanoviště nebo stanoviště druhů v zájmu Společenství.

Studie o vytvoření technicko-ekonomického referenčního rámce pro hospodářská opatření v lesích a v souvisejících typech prostředí

Pro usnadnění zpracování DOCOB a smluvních opatření, vyplývajících z těchto dokumentů pro lesní prostředí, vydalo Ministerstvo ekologie a udržitelného rozvoje v červnu 2002 studii, jejímž cílem bylo definovat výchozí rámec technických a ekonomických odkazů a shromáždit existující údaje z této oblasti na regulační úrovni zejména ve vztahu k technickým záležitostem a metodám financování. Cílem tohoto referenčního rámce není vytvoření omezujícího a vyčerpávajícího seznamu smluvních opatření, která přicházejí v úvahu pro financování v rámci Natury 2000. Jeho provedení naopak předpokládá jednoduché metody aktualizace tak, aby jej bylo možné doplňovat podle pokroku při realizaci Natury 2000.

Studie, zpracovávaná konzultační firmou, je řízena Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem zemědělství. Její zpracování potrvá 10,5 měsíce a bude mít 3 fáze:

Národní fáze

Paralelně budou zpracovávány následující dokumenty:

- celostátní praktická příručka o obecných metodách implementace: administrativní postupy, podmínky, za nichž přichází opatření v úvahu pro kofinancování, všeobecné principy výpočtu dotací, organizování různých zdrojů financování, definování správné lesnické praxe, která je vyloučena z působnosti finančních podpor...
- celostátní doporučující příručka o technických opatřeních (kompenzační investice nebo platby) pro lesní stanoviště, lesní druhy, stanoviště a mikrostanoviště související s lesem.

Jako výsledek setkání celostátního řídicího výboru, který zahrnuje různé aktéry Natury 2000, a po společném odsouhlasení navrhovaných možností Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem zemědělství bude vydána závěrečná verze těchto publikací, aby napomohla nastartování diskusí na regionální úrovni.

Regionální fáze: „lesnicko-environmentální setkávání“

Pro další rozpracování celostátní příručky do 22 regionálních katalogů opatření a pro upřesnění definice úkolů na základě zkušeností z terénu bude zorganizováno 12 setkání v různých regionech Francie. Během těchto setkání budou přiblíženy technické a finanční aspekty jednotlivých opatření.

Závěrečná fáze: finální katalog opatření a rámec pro finanční podporu

Na tomto základě bude vytvořen národní referenční rámec opatření (syntéza 22 regionálních katalogů) se všemi technickými detaily a jejich finančními aspekty. Vytvoření finálních dokumentů a souhrnné zprávy bude založeno na rozhodnutích a návrzích národního řídicího výboru a v poslední instanci na návrzích a požadavcích ministerstev zemědělství a životního prostředí.

Kontakty: Mr François BLAND, + 33 1 42191926, e-mail: francois.bland@environnement.gouv.fr

Mr Christian BARTHOD, such. + 33 1 49555119, e-mail: christian.barthod@agriculture.gouv.fr

Webová stránka : <http://natura2000.environment.gouv.fr>

8.1.7 Irsko

Odbor mořských a přírodních zdrojů irské lesní služby „Coillte” postoupil následující popis prvků lesního hospodaření v lokalitách Natury 2000 a v jejich okolí v Irsku.

Způsoby, jakými může v Irsku docházet k interakci mezi lokalitami Natury 2000 a lesnictvím, lze rozdělit do tří kategorií:

1. lesní lokality Natury, vyhlášené přímo pro jejich vnitřní lesní hodnoty.
2. lesy uvnitř (větších) lokalit Natury.
3. zalesňování na lokalitách Natury nebo v jejich okolí.

Tyto kategorie jsou podrobněji popsány dále.

1. **lesní lokality Natury, vyhlášené pro jejich vnitřní lesní hodnoty.** Jsou polopřírodní (zpravidla označované jako polopřírodní lesy), nejvíce připomínající přirozené lesy. Mnohé z nich nyní vyžadují péči pro zajištění toho, aby si lidé uvědomili, jaký mají potenciál biologické rozmanitosti, a chránili je – podporu pro to poskytuje Program pro přírodní lesy (popsaný dále).

Při zvyšování úrovně irských polopřírodních lesů byl velmi úspěšný projekt „Peoples Millennium Forests” (Lesy milénia pro člověka) (také popsány níže).

Výchozí stav

Zatímco lesy pokrývají asi 9 % rozlohy Irska, polopřírodní lesy jsou poměrně vzácné a zaujímají zlomek, 1 % rozlohy země. Území s polopřírodními lesy v (lesních) lokalitách Natury pokrývá přibližně 6.000 ha – zastoupeny jsou lesní typy staré acidofilní doubravy, lužní lesy, rašelinné lesy a tisové lesy.

Tyto lesy jsou ohrožovány (a) zaváděním a rozšiřováním exotických druhů – velkým nebezpečím pro polopřírodní lesy na kyselých půdách je *Rhododendron ponticum*, v minulosti zde byly vysazovány jehličnany – a (b) spásání ovci nebo jelení zvěří. Běžným rysem mnohých z těchto lesů je to, že (a) se v nich nehospodaří (hospodaření dříve probíhalo, avšak přibližně před sto lety zaniklo) a (b) jsou stejnověké. Výsledkem je často to, že v korunovém patře dominuje jediný druh. Je nezbytné zavést v těchto lesích určitý režim hospodaření. Předpokládá se, že toto hospodaření bude ve velmi významné míře podporováno Programem pro přírodní lesy.

Stručný popis Programu pro přírodní lesy

Program byl vyhlášen Lesní službou v úzké spolupráci s Dúchas - The Heritage Service, Ministerstvem životního prostředí a místní správou a se Skupinou pro vytvoření Programu pro přírodní lesy (která zahrnuje statutární organizace, všechny sektory lesnického průmyslu, vědce, vlastníky půdy a nevládní organizace).

Program je tvořen dvěma prvky – udržování přírodních lesů a vytváření přírodních lesů. Poskytuje granty na práce, prováděné pro zlepšení standardů, a na roční prémiové platby. Klíčovým prvkem programu je to, že plán pro každý projekt je sestavován lesníkem a ekologem. Primárním cílem je chránit a rozšiřovat irské přírodní lesní zdroje a s nimi související biodiverzitu s využitím vhodných lesnických postupů, které lze označit jako „přírodě blízké”. Kde je to navzájem slučitelné, podporuje se realizace dřevního i ostatního potenciálu. Aktivní ochrana a biodiverzita jsou však na prvním místě s tím, že kde je to vhodné, podporuje se i produkce dřeva.

Projekt „Peoples Millennium Forest“

Lesy, spadající pod tento projekt, jsou tvořeny novými výsadbami dřevin i obnovovanými lesy. Mnoho z těchto činností probíhá na lokalitách Natury 2000, odkud je odstraňována řada exotických druhů (včetně pěnišníků a jehličnanů), je zajišťováno oplocování lokalit a jsou vysazovány vhodné autochtonní druhy stromů. Povědomí o koncepci Programu bylo zvyšováno prostřednictvím rozsáhlého programu a zapojováním místních obyvatel a škol do plánování prací. Kromě toho všude, kde to je možné, jsou vysazovány stromy – každé rodině v zemi byl připsán jeden nově vysazený strom. Každé rodině byl také vydán certifikát, popisující umístění příslušného stromu. Tyto rodinné stromy jsou zavedeny do trvalého registru.

2. Lesy uvnitř lokalit Natury

Lesy v této kategorii mají tendenci být zahrnuty do lokalit Natury díky své poloze v krajině. Mohou se například nacházet uvnitř chráněných poříčních oblastí nebo uvnitř oblastí zvláštní ochrany (SPA) – jsou součástí rozsáhlejší krajiny. Podoba těchto lesů se může pohybovat od polopřírodních po staré i nové výsadby jak domácích, tak i exotických druhů stromů.

V těchto případech se cíle hospodaření mění v závislosti na omezeních, daných okolním prostředím. V případě obhospodařovaných umělých výsadeb je primárním cílem přinejmenším produkce dřeva. Environmentální a ekonomické

hodnoty lesů jsou uváděny do vzájemné rovnováhy cestou jednání. Plán péče pro lokalitu Natury (v kompetenci Dúchas) vzniká teprve jako výsledek rozsáhlých konzultací. Kromě toho vyžaduje vydání povolení ke kácení (požadované lesním zákonem z roku 1946), umožňujícího těžbu dřeva na těchto lokalitách, předchozí projednání s Dúchas.

3. Zalesňování na lokalitách Natury nebo v jejich okolí

Je nutné projednání a fungují regulační postupy k zajištění toho, že jakékoli zalesňování danou lokalitu Natury nepoškodí.

Zalesňování nejprve vyžaduje souhlas Forest Service, Department of Communications, Marine and Natural. Předtím, než je rozhodnuto o schválení žádosti v chráněných územích a v jejich okolí (včetně lokalit Natury 2000), je nutné následující projednání: pokud lokalita, navrhovaná k zalesnění, leží uvnitř území Natury 2000, návrh musí být veřejně vyhlášen a projednán, včetně projednání s Dúchas i s environmentální NGO „An Taisce”.

Leží-li lokalita do 3 km proti proudu od chráněného území, Forest Service před vydáním rozhodnutí o povolení zalesňování jedná s Dúchas.

Kontakt: Mr Noel Foley, email: tnoelfoley@eircom.net

8.1.8 Itálie

Všeobecné principy hospodaření

Záměrem péče o lesní lokalitu Natury 2000 v Itálii je realizovat veškeré nezbytné a odůvodněné ochranné iniciativy pro udržení nebo zlepšení stavu z hlediska ochrany prvků (stanovišť nebo druhů), pro něž byla lokalita navržena (strategie ochrany, orientovaná na objekt).

Rozhodovací proces vyžaduje adekvátní znalosti o následujících skutečnostech: vyhodnocení (prostřednictvím vhodných indikátorů) podmínek zájmových jevů na dané lokalitě; zjištění aktuálních (nebo potenciálních) místních faktorů, které (mohou) vést ke zhoršení stavu těchto stanovišť nebo druhů; aplikace nejvhodnějších managementových opatření pro zachování zájmových fenoménů dané lokality.

V závislosti na místní situaci mohou být stanoviště zachována pokračováním ekonomických aktivit, tradičně provozovaných na lokalitě, a podniknutím vhodných nápravných akcí (obnovních opatření), pokud je stanoviště v nepříznivém stavu z hlediska ochrany nebo pokud místní vlivy mohou vést ke zhoršení jeho ochrany.

Lesy na italských lokalitách Natury 2000 běžně představují území, kde lidské zásahy doplňovaly přírodu, až vznikla ekologická rovnováha: tímto způsobem se péče o polopřírodní oblasti, klíčovou složku pro udržování koherence soustavy Natura 2000, stává efektivním prostředkem rozvoje venkovských oblastí i lesů, které zde rostou. Tak se stav zachovalosti lesních stanovišť stává indikátorem kvality environmentální integrace lidských aktivit a zároveň průběžným testem efektivnosti přijatých zásad hospodaření a péče.

Specifické odborné pokyny

I. Italské Ředitelství ochrany přírody vydalo v rámci projektu LIFE „Verifikace soustavy Natura 2000 a pravidla jejího managementu” primární rámec zásad péče o lokality Natury 2000 a příručku se specifickými popisy managementu. Aby se demonstrovala struktura lokalit Natury 2000 jako jednotné soustavy, tyto popisy managementu jsou uspořádány podle 24 kategorií, do nichž byly rozděleny italské lokality Natury 2000 na základě příslušných zájmových fenoménů. V 10 kategoriích je tímto zájmovým fenoménem jeden nebo více typů lesních stanovišť.

Tento projekt byl speciálně zaměřen na:

- informace, podané v příručce o managementu lesních kategorií: zájmové typy stanovišť; stanovištně specifické ekologické požadavky; parametry pro statistický popis na celostátní úrovni nebo hlavní faktory, zhoršující stav (např. nebezpečí požárů, vliv pastvy, % zastavěných oblastí uvnitř lokality), působící na klasifikované lokality; indikátory pro hodnocení stavu stanovišť z hlediska ochrany; indikace současných (nebo dřívějších) lesnických postupů, vedoucích ke zhoršení stavu zájmových stanovišť; zásady trvale udržitelného hospodaření v lesích, tj. doporučené postupy lesního hospodaření ve vztahu ke stavu stanoviště z hlediska ochrany;
- zásady pro stanovení ochranných opatření pro 3 kategorie, specificky se vztahující ke středomořským lesním typům stanovišť, jak je znázorněno v následující tabulce:

	Zájmové typy stanovišť	Opatření pro prevenci faktorů, zhoršujících stav	Zásady trvale udržitelného lesního hospodaření
Středomořské doubravy s <i>Quercus</i> sp.	6310, *91H0, 9280, 9330, 9340	ochrana proti požárům, dočasné vyloučení nebo regulace pastvy	Stanoviště ve stavu příznivém z hlediska ochrany: 1. pokračování výmladkového hospodaření aplikací méně intenzivních metod hospodaření, preferujících zachování stromů a rozmanitosti druhového složení ; 2. přeměna vysokých porostů. Stanoviště ve stavu příznivém z hlediska ochrany : 1. přeměna vysokých porostů, kde je to ekologicky a ekonomicky proveditelné; 2. prodloužení obmýtlí, aplikace vhodných metod hospodaření pro obnovu podrostu.
	9250, 9350	Smluvní opatření pro získání okolních pozemků, vhodných pro (nové) vysazování <i>Q. trojana</i> a <i>Q. macrolepis</i>	
Středomořské a (horské) středomořské bory s <i>Pinus</i> sp.	9530, *9535, 9540	kontrola požárů a škůdců	aktivní hospodaření, orientované na zachování genetické diverzity endemických borovic (<i>P. nigra</i> , <i>P. leucodermis</i>) <i>in situ</i>
Středomořské křoviny na dunách	2260, *2270, 5211, 5212	kontrola pobřežní eroze, regulace přístupnosti a pohybu návštěvníků písčiny dun	stanoviště ve stavu nepříznivém z hlediska ochrany: obnova vegetačního krytu na písčiny dun vysazováním tuholistých křovin

II. Protože velký počet lesních lokalit leží v celostátně chráněných oblastech, byl vytvořen další technický nástroj na podporu a vyjasnění správných způsobů péče o lesní stanoviště Naturny 2000: „Zásady trvale udržitelného hospodaření s lesními zdroji v chráněných územích“. Tento doporučující dokument, výsledek spolupráce mezi italským Ředitelstvím ochrany přírody a Italskou akademií lesnických věd, má za cíl také navrhnout opatření na udržení nebo obnovu stavu příznivého z hlediska ochrany přírodních nebo polopřírodních lesních stanovišť v zájmu Společenství, přičemž bere v úvahu i ekonomické, sociální a kulturní požadavky a regionální a místní charakteristiky.

Kontakt: Mr. Eugenio Dupré, tel. +39 (0)6 57228200 Dupre.Eugenio@minambiente.it

8.1.9 Nizozemsko

Holandská vláda zaslala následující poznámky:

1 . Péče o lokality Naturny 2000

Téměř na všech lokalitách Naturny 2000 je péče zajišťována Státními lesy nebo soukromými ochranářskými organizacemi („Vereniging Natuurmonumenten“ – „Provinciale Landschappen“), ačkoli do současné doby tyto organizace nebyly zapojeny do procesu výběru lokalit Naturny 2000. Znamená to, že dosud nebyly zahájeny žádné speciální projekty na zapojení NGO nebo vlastníků soukromých lesů a že téměř ve všech nahlášených lesních lokalitách se již hospodaření, orientované na ochranu přírody, aplikuje.

Existující zkušenosti s hospodařením v lesích na lokalitách Naturny 2000 jsou většinou založené na informacích Státních lesů (Staatsbosbeheer), které tvrdí, že koncept „trvale udržitelného hospodaření v lesích“ představuje užitečný a přijatelný přístup.

Pro Státní lesy může mít trvale udržitelné hospodaření v lesích různé cíle:

- **v lesích s důrazem na přírodní hodnoty:** hospodářské činnosti jsou směřovány na zvyšování přírodních hodnot, např. stimulováním strukturní diverzity, odstraňováním introdukovaných druhů stromů, velmi omezenou či žádnou těžbou apod.
- **v multifunkčních lesích s běžným lesním hospodařením:** hospodaření zahrnuje normální těžby (které však nikdy nepřesahují 70 % ročního přírůstu), žádné holé seče nebo holé seče velice malého rozsahu (< ½ ha), vyloučení kácení v létě, preferování přirozené obnovy a přítomnost mrtvého dřeva a starších stromů s průměrem > 40 cm.

Důležitou základní podmínkou pro trvale udržitelné (lesní) hospodaření je existence plánu péče, obsahujícího mimo jiné popis aktuální situace, relevantních procesů (vnitřních i vnějších), cílů a metod hospodaření (včetně monitorování)

a vyhodnocování výsledků hospodaření. Takový hospodářský plánovací systém používají Státní lesy i soukromé organizace na ochranu přírody „Natuurmonumenten” a „Provinciale Landschappen” a zdá se, že docela dobře funguje i na všech stanovištích soustavy Natura 2000.

Jako nenahraditelný nástroj sestavily Státní lesy dobře použitelnou obecnou sadu indikátorů pro vyhodnocování výsledků hospodaření. Dosavadní zkušenosti potvrzují, že je zapotřebí další práce nad základními charakteristikami (indikátory) kvality typů stanovišť (včetně lesních typů).

Zdá se, že v blízké budoucnosti bude nutné dále vyjasnit některé aspekty, vztahující se k výběru a vyčlenění stanovišť Natury 2000 na národní úrovni; doufáme, že v průběhu několika let budeme mít více informací o následujících otázkách:

- Udržování malých jednotek určitých lesních typů stanovišť (malá stanoviště mají často porosty jediné věkové třídy nebo vývojového stádia lesního typu).
- Status (a hospodaření) jiných než cílových lesních stanovišť v rámci vyhlášených oblastí (např. oblasti dubových a borových lesů uvnitř „de Sallandse Heuvelrug”, kde pouze vřesovištní společenstva jsou prioritními stanovišti).
- Dopady nedávných dramatických změn abiotických podmínek. Nejznámějším případem v tomto směru je „De Biesbos” – nivní les, v němž po dokončení plánu Delta byl přílivový režim nahrazen daleko stabilnější úrovní hladiny, ale mnoho dalších oblastí bylo ovlivněno dlouhodobými změnami hydrologie a zvýšeným přísunem dusíku.

2. Hospodářské využívání a trvale udržitelné hospodaření v lesích ve vztahu k Natuře 2000

Speciálním aspektem hospodaření na lesních lokalitách Natury 2000 v Nizozemsku je **úloha rekreace**. Obecně jsou všechny holandské státní lesy přístupné veřejnosti a jejich rekreační využívání je zakotveno do hospodářského plánování. Dosud neexistují jasné poznatky o tom, že by rekreační využívání bylo v konfliktu s nařízeními o Natuře 2000. Může však být zapotřebí další analýzy účinků tohoto využívání na kvalitu vyhlášených typů stanovišť. Rekreační využívání často nabízí příležitost pro kompromis mezi hospodářským ziskem a ochrannými opatřeními.

Výzkumný projekt „Niche Markets for Recreational and Environmental Goods and Services from Multiple Forest Production Systems” (Příležitostné trhy pro rekreační a environmentální statky a služby z multifunkčních systémů produkčních lesů) (RES-project/FAIR1 PL95-0743), financovaný EU, vyvinul tržní řešení a strategie pro různé lesní produkty. Ty však byly označeny za neobchodovatelné nebo téměř neobchodovatelné.

Zpráva o případové studii projektu RES však popisuje několik úspěšných případů multifunkčního hospodaření v lesích na lokalitách Natury 2000 (nebo v jejich okolí) v Nizozemsku:

Nadace Národního parku De Hoge Veluwe

Území parku o rozloze kolem 5.500 ha patří soukromé nadaci (50 % představují lesní plochy, zbytek tvoří duny a rašeliniště). Park je dobře známý díky zvěři (jelen evropský, divočák a srnec). Kromě překrásné přírody se zde nabízí řada rekreačních a informačních zařízení. Jinou součástí parku je známé muzeum umění.

Park je oplocen a vstupné kolísá v závislosti na počtu dopravních prostředků, věku návštěvníků a délce jejich pobytu. Park má kapacitu přibližně 700.000 návštěvníků. Celkem je zde zaměstnáno 42 lidí na stálý pracovní poměr a 40 „na volné noze“. V současnosti si park pokrývá své náklady sám.

Poplatky za rekreační využívání Národního parku Province of Noord-Holland

Province of Noord-Holland je přírodním územím, chráněným kvůli jímání vody. Vodohospodářská zařízení využívají v první řadě podzemní vodu, avšak správci přetvořili celé území také pro rekreační účely a vyžadují vstupné. Krajina v této oblasti je překrásná a ročně sem přivádí 5 milionů návštěvníků. Ti si mohou vybírat mezi 30 různými turistickými stezkami; v oblasti se otevírají panoramatické výhledy a jsou zde i restaurace. Vodohospodářské dílo hospodářství nezávisle na tomto území. Spolupracuje se s drobnými prodejci, kteří mají podíl na prodeji lístků. V současnosti je dosahováno zisku. Významnou rámcovou legislativní podmínkou bylo vydání nařízení, týkajícího se ochrany vod.

Stezka Státních lesů v korunách stromů

Národní lesní úřad (3000 ha lesů) nabízí informační stezku, při níž lze navštívit vrcholky stromů. Dalším produktem projektu RES jsou stezky pro turistiku a jízdu na koních, naučné přírodní stezky, vyhlídkové jízdy na vozech tažených koňmi a aktivity pro děti.

Víkend ochrany přírody „Vereniging Natuurmonumenten”

Organizace pro ochranu přírody nabízí soubor akcí v rámci víkendu ochrany přírody v dunách u Loonse a Drunense (2.500 ha), který zahrnuje pobyt v luxusním hotelu, promítání diapozitivů, návštěvu informačního centra, jízdu na kole, výpravu za pozorováním ptáků a informační materiály.

Environmentální sponzorská nadace „Het Gelders Landschap”

Organizace na ochranu přírody „Het Gelders Landschap” udržuje přibližně 9.500 ha rezervací pro ochranu přírody a k tomuto účelu získává sponzory pro financování. Hlavními sponzory jsou tři vodárenské společnosti, jež financují například přeměnu jehličnatých lesů na listnaté kvůli zvýšení hladiny spodní vody.

3. Další nástroje na zahájení a podporu trvale udržitelného hospodaření v lesích

V tak hustě zalidněné zemi, jako je Nizozemsko, se ekologické a sociální funkce lesa staly důležitějšími než produkce dřeva. Tato situace se odrazila v existujících strukturách a nařízeních na podporu trvale udržitelného hospodaření v lesích, které může hrát důležitou úlohu při financování hospodaření, orientovaného na ochranu přírody, na lesních lokalitách Natury 2000.

Program péče o přírodu

Tento program nabízí finanční dotace, úměrné výstupům, pro soukromé vlastníky lesů za zajišťování sociálních a ekologických funkcí lesa. Úroveň finančních kompenzací vychází z typu a úrovně služeb (biodiverzita, krajina, rekreační a environmentální služby), poskytovaných jednotlivými lesy. Mezi vlastníky lesů a státem se podepisuje smlouva, v níž se obě strany dohodnou na sérii opatření, jež budou provedena k dosažení specifických ekologických a dalších cílů.

Daňová osvobození a úlevy

Pro lesnický sektor jsou relevantní tři typy daňového osvobození podle zákona o nemovitostech z roku 1928:

- lesy (a přírodní oblasti), přístupné veřejnosti, dostávají úlevy na dani dědické;
- právnické osoby a soukromí vlastníci jsou u lesů osvobozeni od daně z majetku;
- příjem z lesního hospodaření a péče o přírodu je osvobozen od daně z příjmu (avšak finanční ztráty nejsou odečitatelné).

Podle zákona o ochraně přírody mohou mít majitelé pozemků prospěch ze speciálního systému daňových výhod za podmínky, že ponechají nejméně 30 % rozlohy svých pozemků zalesněných.

Kontaktní osoba: Mr. Ghijs van Tol, email: g.van.tol@eclnv.agro.nl

8.1.10 Španělsko

Španělské Ministerstvo životního prostředí zaslalo tři příklady multifunkčního hospodaření v lesích ve velkých oblastech s veřejným a smíšeným vlastnictvím, které jsou zároveň SPA i pSCI. Jeden příklad ukazuje, že stávající hospodaření může být někdy v naprostém souladu s Naturou 2000. V dalším příkladu byly vytvořeny adekvátní koncepty hospodaření s podporou Regionálního plánu rozvoje venkova.

Protože ve Španělsku jsou záležitosti životního prostředí a ochrany přírody decentralizovány, za vydávání detailních směrnic pro péči o lokality Natury 2000 nesou odpovědnost regionální vlády. Mnohé z nich již vydaly legislativu o lesních hospodářských plánech, která bere v úvahu Naturu 2000, ostatní je mají následovat³⁰.

1. Les Valsaín v Segovii

Lesní komplex Valsaín zaujímá téměř 14.000 ha na severních svazích Sierra de la Guadarrama. Území, které dříve patřilo Koruně, bylo nyní předáno pod veřejnou správu a je spravováno autonomní organizací Spanish National Parks Service. V lesích převládá *P. sylvestris* se souvisejícími listnatými formacemi. Po staletí se zde hospodář s cílem produkce jehličnatého dřeva výjimečné kvality a stávající produkce je odhadována přibližně na 35.000 m³/rok.

Kromě historického i současného významu pro komerční produkci dřeva a řeziva mělo toto území vždy mimořádný rozsah biodiverzity, což bylo důvodem, proč bylo navrženo do Natury 2000. Zaznamenáno zde bylo přes 800 druhů rostlin a více než 100 druhů hnízdících ptáků, mezi nimiž bylo pozorováno 10 druhů z přílohy I směrnice o ptácích. Potvrzen byl trvalý výskyt *Aquila adalberti* a *Aegypus monachus* i několika endemických druhů netopýrů. V oblasti žije 54 druhů endemických bezobratlých a přes 400 druhů hmyzu.

I přesto je to však skutečně multifunkční les, v němž se prostřednictvím lesního hospodaření, založeného na cyklické skupinové těžbě a přirozené obnově, udržují různé způsoby využívání, jako je těžba dřeva, pastva, sběr nelesních produktů, ochrana přírody a rekreace. Ze speciálních ochrannářských důvodů byl jeden z 25 „cuarteles” (hospodářských obvodů) vyčleněn jako bezzásahové území. **V případě lesa Valsaín nepřineslo zařazení do Natury 2000 do existujících způsobů hospodaření mnoho změn.**

³⁰ Viz <http://www.larioja.org/ma/econoticias/indexgob.htm> pro příklad z La Rioja

2. Oblast Alduide v Navaře

Dvě třetiny z tohoto komplexu více než 9000 ha na úpatí západních Pyrenejí jsou tvořeny polopřírodními březovými porosty, přičemž na zbytku území existují různé typy tradičního pastevního využívání. Více než polovina rozlohy březin je považována za významnou pro Společenství a pastevní využívání je na ústupu. Lokalita je téměř kompletně vlastněná místními veřejnosprávními korporacemi. Oblast je známá jako významná lokalita šplhavců a je obývána jednou z nejlepších populací pstruha potočního.

V tomto případě zařazení do Natury 2000 způsobilo významné změny v hospodaření na lokalitě, neboť předešlé způsoby hospodářského využívání vyvolaly významný úbytek přírodních zdrojů.

- Pozitivními aspekty předchozího hospodaření bylo využívání přirozené obnovy, jen velice řídké používání exotických druhů, vyvážené rozložení věkových tříd, velmi účinná ochrana proti erozi a dobrý stav lesní fauny z hlediska její ochrany.
- Negativními aspekty dřívějšího hospodaření (z ochrannářského hlediska) bylo zaměření na jediný hospodářsky významný druh (*Fagus sylvatica*), nedostatek ekologických spojovacích prvků mezi různými lesními porosty, vytváření stálé dřevní zásoby v homogenních porostech s malým zastoupením mýtin a výmladkového lesa.

Pod hlavičkou Plánu rozvoje venkova (2000 – 2006) pro Navarru byl realizován projekt na vytvoření odpovídajícího plánu péče pro celé území, a to s využitím konzultací s místními klíčovými partnery. Odsouhlasený plán péče obsahuje nejen specifikace úrovně využívání území a obnovních technik, ale také povinnost znovu investovat stanovené procento zisku do aktivit, souvisejících s využíváním lesů a ochranou přírody. Byly odsouhlaseny specifické zásady pro postupný odklon od bukových monokultur, vytvoření pozvolnějších přechodů mezi lesními porosty a jinými typy využívání území, zvýšení množství mrtvého dřeva na lesní půdě, nárůst strukturní variability lesních porostů prosvětlováním korunového patra, vznik nezalesněných mýtin a péči o mokřadní oblasti a vodní toky pro ochrannářské účely.

3. „Montes de Aralar” v Baskicku

Lokalita Natury 2000 Aralar v provincii Gipuzkoa se rozkládá na více než 10.000 ha, z nichž dvě třetiny jsou ve veřejném vlastnictví. Multifunkční využívání v minulosti vytvořilo proměnlivou krajinu, jíž dominují bučiny (atlantské acidofilní bučiny/9120) a extenzivní pastviny (druhově bohaté smilkové trávníky/6230). Jedním z problémů s managementem této lokality je to, že přírodní porosty buků jsou ve stavu vážné degradace díky dlouhotrvajícímu podrobnému hospodaření a nadměrné pastvě. Regionální baskická vláda schválila oddělené plány péče pro zalesněnou část území a volnou krajinu s cílem zajistit vyváženější využívání přírodních zdrojů. V případě bučin to má být prováděno realizací plánu obnovy vysokých porostů, který je založen na velmi jednoduchém lesním hospodaření: stanovení obmýtní doby na 140 let a rozdělení existujících porostů do 7 obnovních sektorů. Produkce dříví je zásadní součástí programu a bude probíhat skupinovými sečemi, což by mělo umožnit nástup procesu obnovy díky specifickým světelným požadavkům druhu *Fagus sylvatica*.

8.1.11 Švédsko

Sekce ochrany přírody Švédské agentury ochrany životního prostředí (SEPA) předložila následující příklady nejlepších praktických zkušeností s Naturou 2000 a lesy. Za zmínku stojí to, že oba tyto příklady se týkají spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem.

Příklad 1: Projekt Snöberget

Jde o příklad spolupráce mezi správou okresu, regionální lesnickou radou a soukromou lesnickou společností SCA. Zapojena byla také Asociace ochrany přírody (NGO). Záměrem projektu bylo dosáhnout jak ochrannářských, tak i produkčních cílů v dané oblasti prostřednictvím ekologického krajinného plánování a dosáhnout toho, aby v této oblasti navzájem spolupracovaly úřady. Projekt zahrnul ekologické krajinné plánování, vyvinutí nových metod a zřízení přírodních rezervací. Důležitou úlohu také sehrály geografické informační systémy (GIS).

V roce 1993 byly lesnické radě stanoveny nové cíle, kdy produkce a péče o životní prostředí získaly stejný význam. Původně zde existoval jen produkční cíl, zahrnující i úvahy o ochraně přírody. Státní úřad – okresní správa – nese hlavní zodpovědnost za vytváření přírodních rezervací.

Snöberget leží na severu Švédska v okrese Norrbotten na území obce Luleå. Na financování projektu se v rámci svých běžných rozpočtů podílely všechny zapojené instituce. Výsledkem projektu je model, tzv. model Snöberget, který je konkrétním příkladem toho, jak by měl probíhat plánovací projekt tam, kde jsou významné zájmy ochrany přírody v konfliktu se silnými zájmy lesnickými. Je také příkladem toho, jak je možné sdílet ekonomickou zodpovědnost za biologické zdroje v krajině mezi státem a lesnickými společnostmi.

Kontakt: Regionální lesnická rada, Håkan Håkansson.

Příklad 2: Projekt biotopů pro strakapouda bělohavého a nových přírodních rezervací (Fjornshöjden)

Tento příklad pojednává o stejných aktérech jako v předchozím případě – Švédské asociaci ochrany přírody, lesnické radě a okresní správě. Zapojena byla i SEPA. Strakapoud bělohavý (*Dendrocopos leucotos*) je v západní Evropě ohrožený. Jeho nejvýznamnějším stanovištěm je západní tajga. Populace těchto ptáků se výrazně zmenšily díky úbytku stanovišť. Záměrem bylo chránit a rozvíjet přírodní boreální lesy s osikou pro zlepšení stanovišť strakapouda a zajistit, aby majitelé půdy byli zainteresováni, zapojeni a stavěli se pozitivně k nezbytným opatřením. Mezi aktivity projektu patřilo zřízení přírodních rezervací, biotopových rezervací, ochrannářské smlouvy i environmentální opatření. Práce byla založena na krajinném plánování. Byla spuštěna informační kampaň, zacílená na vlastníky půdy, pro zvýšení vědomí o potřebě ochrany těchto ekologicky významných přírodních lesů. Projekt také zahrnoval praktickou péči o stanoviště, jako je například zabránění vzniku požárů.

Projekt byl soustředěn do 10 oblastí v jižním Švédsku, kde dominantním typem stanoviště je „západní tajga“. Celková rozloha tohoto „území strakapoudů“ byla kolem 20.000 ha. Například Fjornshöjden leží ve středním Švédsku v okrese Värmland na území obce Ärväng. Projekt byl kofinancován z programu LIFE Nature a zapojené instituce uhradily švédský podíl v rámci svých běžných rozpočtů z prostředků na přírodní rezervace a ochrannářské smlouvy. Celkem bylo investováno 30 milionů SEK (3 miliony €), z toho polovina z LIFE Nature.

Výsledky

Celková rozloha území, chráněného cestou přírodních rezervací, biotopových rezervací a ochrannářských smluv, byla 1913 ha. Na dalších 250 ha byl prováděn management s cílem zvýšení jejich přírodních hodnot. Ten zahrnoval ochrannářské vypalování, zvyšování hustoty mrtvého dřeva kroužkováním stromů, odstraňování smrku pro zvýšení zastoupení listnatých dřevin a podobně. Ve všech částech projektu bylo důležité zapojit vlastníky pozemků. Dobrovolné ochrannářské a k péči o životní prostředí adaptované lesnictví bez ekonomických kompenzací se nyní provádí na velké části území.

Po obnově stanovišť následuje experimentální introdukce nových jedinců pro zvyšování velikosti populace. Ta je koordinována skupinou zástupců Švédské společnosti pro ochranu přírody, Švédské agentury pro ochranu životního prostředí, Národní lesnické rady, lesní společnosti Stora-Enso a Švédské univerzity zemědělských věd. Tato aktivita se průběžně vyhodnocuje.

Kontaktní osoba: Ms. Helene Lindahl, tel. +45 8 6981422, email: helene.lindahl@naturvardsverket.se

8.1.12 Velká Británie

Lesnická komise UK poskytla jako dobrý příklad lesního hospodaření v oblastech Natury 2000 informace o projektu doubrav v Sunartu. Charakteristickým prvkem tohoto projektu je to, že je řízen takovým způsobem, aby si zabezpečoval financování z různých zdrojů, přičemž se průběžně a trpělivě propracovává k týmž cílům v průběhu dlouhého časového údobí.

Poloha: atlantské doubravy u Loch Sunart Atlantic, Ardnamurchan, Lochaber, Skotsko.

Projekt doubrav v Sunartu

Jde o úspěšný projekt na obnovu lesa, zaujímajícího téměř 3000 hektarů, který ze skrovných začátků narostl do velké iniciativy na podporu lesů. Je řízen úsilím o uchování a obnovu atlantských doubrav, ale také o maximalizaci užitků pro místní rozvoj, poskytovaných lesy citlivým venkovským komunitám v oblasti. Klíčem k úspěchu bylo vytvoření silného pracovního partnerství, zejména s obcemi, ale také mezi úřady. Toto partnerství napomohlo zabezpečení významné části finančních prostředků, zejména z Evropské unie, na realizaci obnovy, zapojení komunit a činnosti pro rekreaci a turistiku, které do dnešního dne přesáhly částku 1,5 milionu liber.

Zdroje veřejných financí:

- Domácí. Forestry Commission (prostřednictvím programů Woodland Grant Scheme a Forest Enterprise), The Highland Council, Scottish Natural Heritage, Local Enterprise Company (Lochaber Enterprise), Millennium Forest for Scotland (loterie), Crofters Commission a Rural Challenge Fund (Scottish Executive).
- Evropské.
 - Leader 2 – základní soupis ohrožujících vlivů na doubravy, školení o práci s řetězovou pilou, rekreační a vzdělávací zařízení & manažér projektu.

- LIFE Nature – likvidace ohrožujících faktorů na veřejných i soukromě vlastněných SAC a v okolních povodích. Zaměření na kontrolu pastvy a pěnišníků a odstraňování vysazených jehličnanů, rozšíření o přístup do krajiny a o interpretaci vůči místním obyvatelům za pomoci dodatečného tendru.
- Cíl 1 přechodového fondu, spravovaného programem Highlands & Islands Partnership Programme – rozvíjení rekreace, „zelené“ turistiky, zapojování obcí a náklady na personál projektu.

Nejllepší praxe, demonstrována projektem

Provádění pozitivních ochranných prací s dodatečným cílem – maximalizovat příležitosti pro rozvoj venkova – vedlo k významnému lokálnímu vstupu do projektu, neboť rozšíření jeho cílů přineslo místní ekonomický a ochranný prospěch.

Zapojení komunity:

- široce pojaté konzultace, využívající plánování pro reálné techniky;
- zformování řídicí skupiny pro koordinaci projektu se silným zastoupením obce;
- participace místních škol, např. při rozvoji interpretace a vytváření lesních školek;
- zaměstnání místního manažera projektu a obecního strážce;
- získání místní politické podpory pro obnovu a rozšiřování doubrav;
- program setkávání a demonstračních akcí a diskutování o možných příležitostech;
- větší vědomí o významu a potenciálu lesů dané oblasti a zvyšování schopnosti obcí hospodařit v lesích;
- participace místních soukromých vlastníků lesa na pozitivním lesním hospodaření, v některých případech jako diverzifikace vůči zemědělství.

Ekonomické přínosy:

- lokálně organizované lesnické a environmentální školicí programy, jejichž výsledkem je zlepšená místní základna dovedností a skupina místních vyškolených osob, ochotných dát se najímat;
- zaměstnání těchto místních osob, které provádějí většinu obnovních prací. Tyto osoby jsou zaměstnávány na flexibilním základě tak, aby mohly dodržet závazky jiných pracovních míst, např. turistiky, rybolovu a práce na záhumencích. Některé z nich samy investovaly do mechanizace, schopné vykonávat lesnické práce v malém měřítku;
- zlepšený přístup a interpretace lesů a marketing prostřednictvím místní turistické asociace;
- podpora vytváření zásob dřeva pro místní pily a další drobné uživatele lesa.

Přínosy pro ochranu přírody

- pokračující zlepšování podmínek v lesích odstraňováním ohrožujících faktorů (pastva, pěnišníky, jehličnany a zanedbávání), zlepšování rozsahu, věkové struktury a druhového složení lesů;
- pokračující zjemňování obnovních technik ve světle získaných zkušeností;
- široce založený monitoring zmlazování a populací motýlů i jelení zvěře tak, aby byly dostupné informace, potřebné pro hospodaření;
- vzdělávání veřejnosti – v „globálních“ environmentálních otázkách, přičemž všechna témata, např. biodiverzita, trvalá udržitelnost atd, jsou přibližována prostřednictvím místních aktivit.

Širší cíle:

- Vlastníci ze soukromého sektoru, sloužící jako katalyzátor pro demonstrování obnovy a příležitostí pro rozvoj venkova a zvýšení atraktivity veřejného financování pro soukromé vlastníky.
- Vytvoření výzkumné skupiny Sunart Oakwoods Research Group k provedení výzkumu a inventarizace archeologických prvků včetně původních systémů hospodaření v lesích s využitím místních obyvatel.
- Inovační přístup na základě partnerství mezi veřejnými a soukromými vlastníky pro společný management pasení včetně kontroly jelení zvěře, který se nyní rozšiřuje i na další otázky hospodaření a péče.
- Studie, dokončená profesorem Georgem Peterkenem a Dr. Rickem Worrellem, stanovila optimální ochranné hospodaření v doubravách na lokalitách SAC. Potenciál tohoto hospodaření umožnil nový a širší aplikovatelný standard pro integraci nejlepší praktické ochranné péče a zajištění místních socioekonomických přínosů.
- Dlouhodobé vytváření soustavy lesních stanovišť, založených na SAC jako na jádrových územích, avšak spojujících další původní i nepůvodní lesy v oblasti.

Poskytování významných finančních podpor EU je klíčové nejen pro realizaci obnovy doubrav, ale i pro nalezení přínosů pro rozvoj venkova, které poskytují veřejné i soukromé lesy. Souvislost mezi vyhlášením lokalit a financováním EU vedla ke

zvýšení poznání praktických přínosů pro místní společenství. Vyhlášené oblasti byly později ještě rozšířeny tak, aby zahrnovaly některé další lesní pozemky, odkud byly odstraněny jehličnany a kde probíhá hospodaření, orientované na ochranu přírody.

Prímý kontakt: Jamie McIntyre, Sunart Project Manager, Forest Enterprise, Lochaber Forest District, Torlundy, Fort William, e-mail: jamie.mcintyre@forestry.gsi.gov.uk

Koordinátor Natury 2000 v Lesnické komisi: Mr. Gordon Patterson (tel. +44 131 3146464, email: gordon.patterson@forestry.gsi.gov.uk)

8.2 Příklady vybraných projektů LIFE Nature a LIFE Environment

Údaje o projektu LIFE	Popis projektu
Země: Rakousko Název: Řízená péče o nivy ramsarské lokality kolem Moravy a Dyje (LIFE95 NAT/A/000768) Příjemce: Distelverein, Franz-Mair-Strasse 47, 2232 Deutsch-Wagram Österreich Kontakt: Mr. Michael Kaplan, tel.: 43.2247.51.108 Fax: 43.2247.51.10.89 Trvání: 01-04-1995 -> 01-07-1998 Celkový rozpočet: 1.963.200 € Příspěvek z LIFE: 981.600 € (50,00 %)	Nivní krajina kolem Moravy a Dyje východně od Vídně je v Rakousku jedinečná. Dolní tok řeky Moravy, kde je jen mírný spád, je typickou meandrující nížinnou řekou. Jeho charakteristický hydrodynamický režim (pomalý proud, rozsáhlé jarní rozlivy) a působení kontinentálního podnebí se kombinují s tradičním extenzivním zemědělským hospodařením, což zde vedlo ke vzniku široké škály biotopů, které jsou atraktivní zejména pro ptactvo. Cílem je chránit tento mokřad evropského významu, který má zároveň i hodnotu z hlediska kulturního dědictví jako příklad tradiční zemědělské krajiny. Ekologicky udržitelné formy využívání krajiny a přírodních zdrojů mají být podporovány či obnoveny (např. spásání periodicky zaplavovaných luk), aniž by to bylo příliš formální, čímž by se ztratily sympatie místních společenství. Zemědělci, myslivci, chovatelé ryb a vlastníci lesů budou osloveni jako potenciální partneři kvůli společným akcím pro trvalou udržitelnost a pro získání místní podpory bude prováděna rozsáhlá práce s veřejností. Opatření technického charakteru zahrnují základní obnovu přírodních podmínek v řece pro zlepšení hydrologického režimu niv ve spolupráci s vodohospodářskými orgány i managementové zásahy na lukách a v nivních lesích. Trojstranná spolupráce s Českou a Slovenskou republikou bude posilována.
Země: Dánsko Název: Obnova velkých oblastí přírodních lesů s přínosy pro ohrožené ptáky, rostliny a biotopy (LIFE95 NAT/DK/000216) Příjemce: Ministry of Environment, The National Forest and Nature Agency, Haraldsgade 53 2100 Copenhagen Ø Danmark Kontakt: Mr. Mickeal Kirkebaek Tel: 45.39.27.20.00 Fax: 45.39.27.98.99 Trvání: 01-04-1995 -> 01-10-1999 Celkový rozpočet: 2.430.800 € Příspěvek z LIFE: 1.215.400 € (50,00 %)	Dánská vláda v roce 1992 vyhlásila ambiciózní padesátiletou Dánskou národní strategii pro přírodní lesy. Smyslem tohoto projektu LIFE je napomoci realizovat část tohoto programu, vztahující se specificky k uchování 14 významných kandidátských lesních SAC, které mají nejstrategičtější polohu. Bude vykoupeno přibližně 65 ha prioritních přírodních lesů, na 400 ha soukromých pozemků budou vyjednány managementové smlouvy a na 700 ha pozemků ve dvou státních lesích budou provedeny naléhavé managementové zásahy. Konečně pokud má být Národní strategie úspěšná, je nutné, aby se změnila její akceptace samotnými lesníky. Zásadní složkou projektu proto bude uspořádání celostátních ochrannářských školicích kurzů pro lesníky a další iniciativy pro zvyšování osvěty veřejnosti. Jak se zlepšují naše znalosti o ohrožených živočiších a rostlinách, stává se stále zřejmějším, že přírodní listnaté lesy jsou nesmírně významné pro zabezpečení biologické rozmanitosti Evropy. V Evropě a obzvláště v Dánsku však těchto přírodních lesů v průběhu staletí neustále a velmi rychle ubývalo – původně proto, aby ustoupily zemědělské půdě, později proto, aby byly nahražovány vysoce produktivními komerčními lesními výsadbami. Dnes zbývá v Dánsku pouhých 34.000 ha přírodních lesů, což představuje méně než 1 % území státu. Přestože jsou roztroušené a fragmentované, mají neustále vysokou ochrannářskou hodnotu. Kromě jiného se v nich udržuje osm prioritních typů stanovišť podle směrnice o stanovištích a četné druhy z přílohy I směrnice o ptácích. Tento význam se odráží v počtu kandidátských lesních lokalit SAC, nahlášených Dánskem. Jejich zachování ovšem vůbec není snadné, obzvláště pokud jsou v soukromém vlastnictví, neboť mají značnou komerční hodnotu. Kromě toho ve státních i v soukromých lesích vyžaduje jakákoli změna způsobů hospodaření ve prospěch ochrany přírody, i když má malý či žádný ekonomický dopad, pochopení a akceptování samotnými lesníky.
Země: Finsko Název: Souostroví Quark (LIFE97 NAT/FIN/004110) Příjemce: Länsi-suomen ympäristökeskus (West Finland Regional Environment Centre) Koulukatu 19A - P.O.Box 262 65101 Vaasa Finland Kontakt: Ms. Susanna Ollqvist Tel.: 358 61 3256511 Fax: 358 61 3256596 Trvání: 01-02-1997 -> 01-01-2001 Celkový rozpočet: 2.323.480,89 € Příspěvek z LIFE: 1.161.740,45 € (50,00 %)	Je zázrak, že Merenkurku je stále tak nepoškozený. Pro správné integrování ochrany přírody, rekreačního využívání a tradičního využívání půdy místními obyvateli (lov, sběr lesních plodů, kácení palivového dřeva) doplní LIFE ostatní iniciativy, směřující k trvalé udržitelnosti, spolufinancované v rámci ERDF, Interregu a nařízení 2078/92 sestavením návrhu plánu péče ve spolupráci s majiteli půdy, majiteli cestovních kanceláří a jinými místními zájmovými skupinami z části souostroví. Jeho součástí bude zonace využití území a plán rozvoje turistiky, takže rekreační využívání a přírodní turistika malého měřítka budou v naprosté shodě s cíli ochrany přírody. Kromě toho se za pomoci LIFE také zečtyřnásobí rozloha chráněných jádrových území díky financování výkupů pozemků a kompenzací za přenechání práv k vystavení prázdninových domků nebo využívání lesů. Vysázené lesní monokultury budou odstraněny, bude obnovena pastva ovcí a koz a sušení sena na hajních a lučních stanovištích. Mýcení lesů, zalesňování borovicí, nekontrolovaná turistika v přírodě a plavba na člunech, výstavba rekreačních domků a úpadek tradičního pastevectví se jako příznak vznášejí souostrovím Merenkurku (alias Kvarken či Quark), jedinečným z mezinárodního hlediska. Geomorfologicky je neobvyklé tím, že je jedním z nejlepších světových příkladů dlouhých a úzkých morén De Geer, vzácných formací, vymodelovaných během posledního glaciálu; bizarní topografie Merenkurku je produktem těchto morén jako reakce na ústup ledovce a zatopení vodou Baltu s rychlým isostatickým vyzdvížením pevniny (cca. 9 mm/rok). Tyto oblasti potom naopak hostí mimořádně reprezentativní sukcesní série (vegetaci a geoformace): laguny, fladas a jezera gho; sterilní vřesoviště, staré smíšené lesy s převahou smrku, březové lesy, pobřežní louky a parkové březové háje, vypásané ovce. Je to nejsevernější místo, kde se vyskytuje mořská fauna a flóra.

Země: Francie Název: Lesy a související stanoviště v Burgundsku (LIFE99 NAT/F/006314) Příjemce: Direction Régionale de l'Office National des Forêts de Bourgogne 29 rue de Talant 21000 Dijon France Kontakt: Mr. Jean-Pierre Perrot Tel.: 33/3/80 76 98 35 Fax: 33/3/80 76 98 49 Trvání: 01-05-1999 -> 01-12-2002 Celkový rozpočet: 2.048.599,22 € Příspěvek z LIFE: 1.024.299,61 € (50,00 %)	Cílem projektu je definovat a realizovat trvale udržitelné metody péče o lesnatou krajinu dosažením rovnováhy mezi ekonomickými, sociálními a environmentálními funkcemi lesů. Je založen na úzkém partnerství mezi úřadem veřejné správy, odpovídajícím za hospodaření ve veřejných lesích ve Francii (ONF), a regionální NGO (Conservatoire des Sites Naturels Bourguignons). Práce jsou prováděny ve veřejných lesích v 9 pSCI, zahrnujících do projektu, a povedou k vytvoření strategie trvale udržitelného lesního hospodaření, která bude použitelná i v soukromých lesích. Pro usnadnění realizace této strategie hospodaření bude nutné zapojit i přes 500 ha stanovišť v soukromých lesích. Budou navrženy lesní hospodářské plány a programy obnovních činností pro všechny tyto lokality, aby bylo možné aplikovat výše zmíněnou strategii. Budou podniknuta opatření na kompenzaci vlastníkům za všechny vzniklé provozní překážky. Budou stanoveny limity pro využívání lokalit vyřezaností. Konečně se předpokládá, že budou navrženy vyhlášky na ochranu těch lesů, v nichž se vyskytují přírodní prvky nejvyšší kvality. V 11.000 ha, spadajících do devíti navržených lokalit v zájmu Společenství, zahrnutých do projektu, je 7.500 ha veřejných lesů (bučiny, doubravy, javořiny, pionýrská vegetace zimostrázu a jalovce apod.) a související otevřená stanoviště (vápnité trávníky a louky, sutě, vápencové svahy apod.). V oblasti se nachází 20 typů stanovišť v zájmu Společenství, z nichž šest má prioritní status, a 17 druhů, uvedených v příloze II směrnice o stanovištích včetně rostlinných druhů <i>Cypripedium calceolus</i> a <i>Liguria sibirica</i> a hmyzího druhu <i>Callimorpha quadripunctaria</i>. Tato lesnatá krajina soupeří s ekonomickými požadavky, které vyplývají z intenzifikace a standardizace lesnických výrobních technik, nebo naopak trpí zanedbáním. Pro zachování alespoň některých z přírodních stanovišť v tomto prostředí je tedy nutné provést změny v těchto metodách lesnického hospodaření pro výchovu všech vývojových stádií rostlin, a to jak v čase, tak i v prostoru, prostřednictvím akcí od udržování otevřených stanovišť k ochraně starých stromů.
Země: Francie Název: Integrace biodiverzity při péči o lesní ekosystémy (LIFE95 ENV/F/000542) Příjemce: Institut pour le développement forestier Kontakt: Mr. Gérard Dume Tel.: +33/1/40.62.22.80 Fax: +33/1/45.55.98.54 E-Mail: idf.paris@wanadoo.fr Trvání: 01-01-1996 -> 01-01-1999 Celkový rozpočet : 839.593,26 € Příspěvek z LIFE: 406.007,69 € (48,36 %)	Vytváření soustavy NATURA 2000, požadované směrnici o stanovištích, velmi znepokojilo klíčové aktéry na francouzském venkově, především vlastníky lesů a jejich správce. Ve skutečnosti se tyto lidé dosud neseznámili s takovými environmentálními otázkami, jako je lesní biodiverzita, i když ty se oficiálně objevují v lesnických politikách Francie, Valonska i Velkovévodství Lucemburského. Bylo proto nutné iniciovat široce zaměřený program osvěty, informování a školení pro místní volené zastupitele a profesionální pracovníky v lesích: • o lesních typech stanovišť a druzích z příloh I. a II. včetně ptáků (směrnice 79/409/EHS), • o principech a správné praxi při trvale udržitelném hospodaření na lesních lokalitách, kde existují ekologické zájmy, ve všech třech členských zemích. Prvním cílem projektu je vyhledat v terénu reprezentativní příklady různých typů stanovišť a stanovišť druhů ze směrnice 92/43/EHS, kde je známo, jakým způsobem u nich probíhala řízená péče. Některé z nich vytvoří referenční demonstrační systém v terénu. Bude publikována terénní příručka pro rozpoznávání a trvale udržitelné hospodaření s lesními druhy a stanovišti v zájmu Evropy v rámci atlantské a kontinentální biogeografické oblasti Francie, Valonska a Lucemburska. Ta bude obsahovat popisnou a provozní část, vycházející z předchozích terénních pozorování. Tato kniha bude pomůckou při vzdělávání a osvětě, pro informační a školicí programy pro místní volené zastupitele, profesionály, vystupující jménem lesních hospodářských organizací, a správce veřejných i soukromých lesů. V tomto ohledu bude na pomoc terénním pochůzkám sloužit i demonstrační systém odkazů.
Země: Francie Název: Udržitelná péče o listnaté nestejnověké vzrostlé lesy (LIFE99 ENV/F/000477) Příjemce: Société Forestière de Franche-Comté 22bis, rue du Rond-Buisson 25220 Thise France Kontakt: Ms. Marie Cosar Tel.: +33(0)3/81474737 Fax: +33(0)3/81802600 Trvání: 01-09-1999 -> 01-03-2003 Celkový rozpočet: 596.311,95 € Příspěvek z LIFE: 296.326,59 € (49,69 %)	Některé nástroje pro trvale udržitelné hospodaření v nestejnověkých listnatých vzrostlých lesích již existují. Vystává však reálná potřeba nástrojů doplňujících a především zajištění jejich demonstrace, vyvíjení a jejich rozšiřování, aby se začaly ve velké míře a účinně používat. Projekt sestává ze čtyř částí: • Vypracování doplňkových nástrojů pro rozhodování, hospodaření a monitoring. Ty budou konstruovány na základě studia existujících informací (lesní hospodářské plány, databáze...) a diskusí mezi odborníky různých oborů. • Vytvoření demonstrační soustavy těchto nástrojů ve spolupráci s vlastníky lesů: lesní hospodářské plány pro 1000 pilotních hektarů a 50 demonstračních lokalit. • Provádění činností pro rozvoj (školení, zvyšování senzitivity, popularizace), zaměřených na vlastníky lesů a správce: uvažuje se asi s 1100 osobami. • Zajištění širokého a účinného šíření výsledků distribucí informačních dokumentů (syntetizované průvodce, dokumenty pro rozhodování o volbě metod, lesní hospodářský plán, dokument o monitorovacích nástrojích, videokazeta), publikace (Bulletin de la Société Forestière de Franche-Comté, Revue Forestière Française, Bois National...) a mezinárodní setkávání. Do celého procesu budou úzce zapojeny obce jako vlastníci lesů. Zatímco hospodaření ve vysokém stejnověkovém lese bylo aplikováno po dlouhou dobu a je nyní dobře známé, hospodaření v nestejnověkých vysokých porostech je nové a v listnatých lesích bývá špatně zvládáno; provádí se proto jen intuitivními a omezenými způsoby. Pro dosažení trvale udržitelného hospodaření v lesích je nyní nutné mít k dispozici několik dobře zvládnutých metod hospodaření, které je možné přizpůsobit diverzitě místních situací. Hospodaření ve vysokém nestejnověkovém lese umožňuje zejména lepší integraci environmentálních požadavků. Konečně intuitivní přístup k hospodaření v nestejnověkých porostech má za následek vysoké riziko odchýlení se z cesty k trvalé udržitelnosti. V tomto kontextu se projekt zaměřuje na poskytování vhodných technických nástrojů pro rozvoj trvale udržitelného hospodaření v nestejnověkých vysokých lesích vlastníkům lesů (obcím a soukromým vlastníkům) a lesním hospodářům. Projekt bude prováděn ve Franche-Comté, nejlesnatější oblasti ve Francii, kde jsou partneři zvyklí pracovat ve zájemné souhře. Za pomoci Evropy, Regionální rady Franche-Comté, Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zemědělství projekt spojí partnery ve veřejných a soukromých lesích (SFFC, ONF, CRPF a vlastníky), experty a vědce. V době dokončení (březen 2003) projekt umožní: • trvale udržitelné hospodaření v listnatém nestejnověkovém lese (přirozená obnova, rovnováha, stabilita) • biodiverzita, podpořená diverzifikací metod hospodaření • v určitém kontextu lepší zachování ekosystémů a senzitivních typů krajiny • ekonomické výhody pro vlastníky • zvýšení zaměstnanosti na venkově.

Země: Německo Název: Integrovaná ochrana stanovišť pro tetřevy ve Schwarzwald (LIFE98 NAT/D/005087) Příjemce: Forstliche Versuchs- und Forschungsanstalt Baden-Württemberg Kontakt: Mr. Rudolf Suchant Tel.: 49/761/4018-0 Fax: 49/761/4018-333 E-Mail: suchant@fva.lfv.bwl.fv.bwl.dbp.de Trvání: 01-05-1998 -> 01-05-2002 Celkový rozpočet: 228.651,21 € Příspěvek z LIFE: 114.325,61 € (50,00 %)	Feldberg v jižním Schwarzwald s nadmořskou výškou 1493 m je nejvyšší hora v Bádensku-Württembersku a populární cíl celoročních výletů a místo venkovních sportů. Aby mohl sloužit dvěma milionům návštěvníků ročně, byla vytvořena hustá síť cest, běžeckých tratí a sjezdovek a plánuje se její další rozšiřování. Oblast Feldbergu je zároveň díky své nadmořské výšce jedním z posledních refugií subalpínské fauny a flóry mimo vlastní Alpy. Typickými ptáky jsou dva druhy tetřevovitých, tetřev a jeřábek. Kdekoli v lese narazíme na tyto ptáky nebo jejich stopy, můžeme si být jisti, že ani jiné charakteristické druhy stanovišť vysokých nadmořských výšek nejsou daleko. Po mnoho let však počty tetřevovitých radikálně klesají, a to nejen na Feldbergu – Schwarzwald je ve skutečnosti posledním předmostím této čeledi mezi Alpami a malými skupinami v oblasti středoevropského areálu rozšíření, jako jsou Vogézy a Ardeny. Turistická infrastruktura a její celoroční využívání je zcela jistě jedním z faktorů, způsobujících ubývání tetřevovitých, ale i lesnictví tím, že prosazuje vysoce výnosové umělé výsadby, neschopné splňovat stanovištní požadavky tetřevovitých, musí být na vině. Výzkumnému lesnickému ústavu Bádenska-Württemberska se přisoudila úloha obhajování těchto tetřevovitých ptáků; bude se snažit zapojit všechny zainteresované strany při vytváření perspektivně zaměřené turistiky orientované na krajinu a ekologičtějších způsobů lesnictví. To zlepší stanovištní podmínky pro tetřevovité a další druhy. Ústav zpracovává model, který již byl úspěšně aplikován v centrálním Schwarzwald, jenž bude doplněn zkušenými kolegy z podobného projektu LIFE (Nature) ve francouzské Juře. Cílem je dosáhnout a udržet takovou populaci tetřevovitých, která bude schopna dlouhodobého přežití a zvýší hodnotu jedinečných lesních stanovišť na Feldbergu. Projekt připraví a zrealizuje integrovaný plán hospodaření s (přírodními) zdroji, který bude zohledňovat zájmy lesnictví, turistiky i ochrany přírody. Hlavní myšlenkou je to, že všichni zainteresovaní budou od samého počátku spolupracovat. Namísto jednostranných zákazů by vyhlídka na přežití tetřevovitých mělo zvýšit zavedení rozumných pokynů pro návštěvníky a dobře zacílené přeměny struktury lesů; to vše by mělo zároveň sloužit jako příklad pro obdobné projekty.
Země: Německo Název: Evropská soustava Natura 2000; plán péče o budoucí přírodní rezervaci Hainich (LIFE95 NAT/D/000070) Příjemce: Thüringer Ministerium für Landwirtschaft, Naturschutz und Umwelt Kontakt: Mr. Uwe Spangenberg Tel.: 49.361.21.44.330 Fax: 49.361.21.44.750 Trvání: 01-11-1995 -> 01-01-1999 Celkový rozpočet: 1.151.200 € Příspěvek z LIFE: 575.600 € (50,00 %)	Plánované zřízení národního parku v Hainichu pro uchování bučin a sukcesních oblastí by zároveň mělo poskytnout místním obcím slibné příležitosti a mohlo by fungovat jako katalyzátor ekonomického rozvoje. Principiálním úkolem projektu LIFE je proto navržení plánu péče, který se kromě obvyklých plánovacích aspektů bude zabývat také sociálními a ekonomickými otázkami, tj. tím, jak plánovaný národní park přispěje k místní ekonomice. Pro získání podpory od místních obyvatel budou práce na plánu péče doprovázeny v průběhu projektu intenzivní prací s veřejností, konkrétně výměnnými stážemi se starosty a dalšími představiteli obcí, ležících v jiných národních parcích. Oblast Hainichu zaujímá 20.000 ha převážně lesnatého hřebene v Duryňské pánvi, přes nějž nevedou téměř žádné cesty a který hostí největší souvislý listnatý les v Duryňsku. Dvě nedávno opuštěná vojenská cvičiště Sovětské armády se stala ukázkovým příkladem nerušené ekologické sukcese od sterilních půd až po listnaté lesy; při rozloze 8.000 ha jsou největší lokalitou v Německu, kde lze pozorovat sukcese do stadia bučin. Jinou kuriozitou v Hainichu je 4.000 ha tzv. "Plenterwälder" (lesů, formovaných staletými tradičními výběrného hospodaření) a 25 ha jalovcových vrševišť. Protože oblast leží nedaleko hranic NDR, zůstala relativně nenarušená, avšak po pádu berlínské zdi je neustále ohrožována infrastrukturálními rozvojovými plány. Tak jako v mnoha jiných částech východního Německa je zde velmi vysoká nezaměstnanost, takže politici věnují veškeré úsilí vypracování konceptů ekonomického oživení okresu.
Země: Řecko Název: Ochrana a péče o pohoří Mainalo (LIFE99 NAT/GR/006481) Příjemce: Arcadia S.A. - Development Agency of ArcPref Eleftheriou Venizelou, 34 22100 Tripolis, Ellas Kontakt: Mr. Panayiotis Giannopoulos Tel.: 0/71/234124 Fax: 30/71/234209 E-Mail: plan@tri.forthnet.gr Trvání: 01-01-2000 -> 01-01-2003 Celkový rozpočet: 1.418.515,68 € Příspěvek z LIFE: 709.257,84 € (50,00 %)	Cílem projektu je podpora právní ochrany, praktické ochrany přírody a trvale udržitelného hospodaření v oblasti. Jedním z hlavních opatření je vytvoření a realizace plánu péče, který bude zaměřen na hospodaření v borech, tvořených borovicí černou. Projekt se také zaměřuje na reorganizaci intenzivní sylvikultury zavedením lesního certifikačního systému (ISO 14000). Konečně se plánuje vytvoření akčního plánu pro přístup turistů, aby tak pomohl místním úřadům při vytváření trvale udržitelného plánu jejich turistických aktivit. Specifická ochranná a udržovací opatření zahrnují oplocení citlivých území, péči o vegetaci a vytváření malých tůň pro populace obojživelníků. Plánuje se také omezit přístup do některých lesních úseků, udržovat lesní stezky a zřídit informační středisko a dva kiosky. Akce na zvyšování uvědomění zahrnují tvorbu informačních brožur, posterů a diapozitivů a organizování seminářů pro uživatele lesních ekosystémů. Mount Mainalo leží ve středu Peloponnésu a je příkladem dobře zachovaného přírodního a kulturního dědictví. Je tvořena rozsáhlou oblastí lesů, křovin středomořského typu a alpských luk, které jsou obklopeny řadou malých vesniček s vysokou historickou a kulturní hodnotou. Geografická poloha této oblasti ještě zvyšuje ekologickou hodnotu pohoří, neboť Mount Mainalo tvoří přirozené spojení mezi masívem severního Peloponnésu a pohořími jižního (Taigetos) a východního (Parnonas) Peloponnésu. Díky hodnotě dřevních zásob se v regionu rozsáhle komerčně hospodaří a buduje se rozvinutá síť lesních odvozních cest. Stanoviště alpských luk mají problém s nadměrnou pastvou a jsou souběžně ohroženy neřízeným rozvojem horské turistiky. Výsledkem těchto aktivit je fragmentace a ničení biotopů. V kombinaci s tlaky, vyvolanými lovem a ilegálním sběrem rostlin, to vytváří nepříznivé podmínky pro endemické druhy rostlin a živočichů, uvedené v příloze II směrnice 92/43/EHS. Navzdory ekologické důležitosti této oblasti neexistuje vhodný právní rámec pro ochranu jejích přírodních zdrojů.

Země: Itálie Název: Integrovaný akční plán na ochranu dvou lokalit NATURA 2000 (LIFE98 NAT/IT/005112) Příjemce: Università degli Studi di Udine - Dip. di Scienze della Produzione Animale Via S. Mauro, 2 33010 Pagnacco (UD) Italia Kontakt: Mr. Piero Susmel Tel.: 9/0432/650110 Fax: 39/0432/660614 E-Mail: Piero.Susmel@dspa.uniud.it webová stránka: http://www.uniud.it/dspa/ Trvání: 01-01-1999 -> 01-01-2002 Celkový rozpočet 665.799,42 € Příspěvek z LIFE: 332.899,71 € (50,00 %)	Záměrem projektu je zavedení integrovaného systému péče o volnou přírodu a lesní pastvy na dvou lokalitách pSCI, což by umožňovalo, aby ochrana byla kombinována se sociálními a ekonomickými cíli. Jedním z prvních cílů je to, aby byl les Tarvisio vyhlášen jako SPA podle směrnice o ptácích. Vypracování plánu péče bude doprovázeno sérií akcí, přizpůsobených ochraně 7 stanovišť a 14 druhů v zájmu Společenství, které se tu vyskytují. Cílem zavedení určitého řádu do cestovního ruchu, zpracování plánu lovu a zapojení místních zájmových skupin do hospodaření v lesích a hospodaření s dobytčím je, spolu s akcemi pro veřejnost, snížení antropogenních tlaků. Akce v lesnickém sektoru mají za cíl kromě zlepšování stanovišť i udržování a rozšiřování populací druhů Rosalia alpina, Lynx lynx, Canis lupus, Ursus arctos a různých druhů ptáků, uvedených v příloze I směrnice o ptácích. Les Tarvisio, strategicky rozložený v místě styku hranic Itálie, Rakouska a Slovinska, je využíván jako koridor medvědy z těchto posledních dvou zemí při opětovném osídlování italských stanovišť. Protože les je významný také pro mnoho druhů ptáků v zájmu Společenství, správce území, Ministerstvo pro zemědělskou politiku, oznámilo zahájení správní procedury na vyhlášení území jako SPA. Dvě pSCI, která se již nacházejí na lokalitě, mají velmi bohatou a heterogenní vegetaci: významné úseky jsou pokryty lesy s Pinus nigra, smíšenými bučinami, alpskými vápnitými trávníky, alpskými a subalpskými vřesovišti a smilkovými loukami. Kromě medvěda hnědého se zde vyskytují i další prioritní druhy, jako je vlk a tesařík Rosalia alpina. Hlavní dopady činnosti člověka představuje letní i zimní turistika, která je často neorganizovaná a nebere v úvahu potřebu rovnováhy v lesích a biologické cykly ve volné přírodě. Na čele turistických aktivit stojí lov, s mimořádnou intenzitou směřovaný vůči přezhývkavcům a pinus nigrá. Opouštění či modifikování tradiční lesní pastvy znamená, že se rozloha luk rychle zmenšuje a typičtí lesní živočichové jsou na ústupu.
Země: Itálie Název: Příroda Valgrande (LIFE95 NAT/IT/000764) Příjemce: Ente Parco Nazionale Valgrande Villa S. Remigo, Via S. Remigo 28922 Verbania Pallanza (VB) Kontakt: Ms. Franca Olmi Tel.: 39-0323.557.960 Fax: 39-0323.556.397 E-Mail: parco.nazionale.valgrande@comunic.it webová stránka: http://www.parks.it Trvání: 01-01-1995 -> 01-01-1999 Celkový rozpočet: 228.800 € Příspěvek z LIFE: 114.400 € (50,00 %)	Prostřednictvím programu LIFE poskytuje Evropská komise nezbytnou podporu pro zpracovávání plánů péče, které vyplývají ze strategických priorit. Konkrétně budou vypracovány plány hospodaření v lesích, řízeného vstupu do parku, péče o volně žijící živočichy, využití území a péče o park z ekologického hlediska. Park zprovozní geografický informační systém (GIS) ve spolupráci s regionálními a ústředními úřady, což umožní propojení s databázemi těchto institucí, aby bylo možno udržovat přehled o přípravě plánů a podporovat jejich provádění. Budou také vyhlášeny kampaně pro uvědomování veřejnosti s cílem informování a zapojení místního obyvatelstva při vytváření podmínek pro trvale udržitelný rozvoj celého tohoto divokého přírodního území. Valgrande v Piedmontu je jednou z nejvýznamnějších oblastí se zachovanou divokou přírodou, zbývající v Alpách, kde existuje pouze několik silnic, otevřených pro veřejnou dopravu, ekonomické aktivity jsou velmi omezené a turistická infrastruktura neexistuje vůbec. Ve Valgrande leží národní park o rozloze 12.000 ha, který v sobě zahrnuje 3.400 ha SPA, hostící četná stanoviště a druhy, uvedené v přílohách směrnic 79/409/EHS a 92/43/EHS včetně prioritních stanovišť, jako jsou druhově bohaté smilkové louky a aktivní vrchoviště i křemičité sutě. Národní park Valgrande byl zřízen roku 1993 a mezi dvě nejvyšší priority jeho vedení, jmenovaného v letošním roce, patří vyvinutí metod pro zabránění četným požárům, které tu propukají, a boj s nimi, a vypořádávání se s negativními dopady, vznikajícími neregulovaným přístupem turistů.
Země: Švédsko Název: Demonstrace metod na monitorování udržitelného lesnictví (LIFE98 ENV/S/000478) Příjemce: Skogsstyrelsen 551 83 Jönköping Sverige Kontakt: Mr. Erik Sollander Tel.: +46 36 15 57 27 Fax: +46 36 16 61 70 E-Mail: erik.sollander@svo.se webová stránka: http://www.svo.se Trvání: 01-07-1998 -> 01-01-2002 Celkový rozpočet: 1.950.071,29 € Příspěvek z LIFE: 968.337,79 € (49,66 %)	Projekt bude demonstrovat a porovnávat metody monitorování všech aspektů trvale udržitelného lesnictví ve Švédsku, Francii, Dánsku, Německu a Finsku. Analýza mezer, týkající se celoevropského procesu ochrany lesů, ukáže potřebu vyvíjení dalších metod. Budou vyvinuty nové metody, jiné budou přizpůsobeny a relevantní metody potom budou testovány v demonstračních oblastech: výsledek bude podporou prací na trvale udržitelném lesnictví v evropských zemích. Projekt se zabývá potřebou efektivního vyhodnocení trvalé udržitelnosti v lesnictví. Téměř všechny evropské země provedly v posledních letech revizi svých lesnických politik. Projekt bude demonstrovat metody monitorování trvalé udržitelnosti v lesnictví, což odráží tento nový stav věci. Švédská národní lesnická rada je vedoucí agenturou. Jejimi partnery jsou Dánský výzkumný ústav pro lesy a krajinu; Lesnické rozvojové středisko TAPIO, Finsko; Institut pour le Développement Forestier a CEMAGREF, Francie; Niedersächsische Forstliche Versuchsanstalt, Německo; Švédská agentura na ochranu životního prostředí. Základ práce tvoří šest celoevropských kritérií a kvantitativních indikátorů trvale udržitelného lesnictví. Etapa 1 představuje na národní úrovni analýzy toho, jak existující monitorovací metody plní potřeby hodnocení kritérií. Toto ověřování bude také použito pro identifikaci potřeby dalších indikátorů. V etapě 2 vyhodnotí každá země vybrané indikátory v demonstračních územích. Do procesu budou přizvány vhodné organizace. Speciální důraz bude kladen na validitu, přesnost a úspěšnost metod. Zkušenosti z jednotlivých států budou průběžně porovnávány a bude docházet k jejich výměně. Každý partner rozšíří výsledky uvnitř svého státu. Šíření do dalších zemí bude prováděno cestou workshopů. Francouzští partneři pozvou Belgie, Lucembursko a středomořské státy. Dolní Sasko pozve ostatní německé země a Rakousko. Dánsko pozve Spojené království, Irsko a Nizozemsko. Finsko a Švédsko pozvou státy Pobaltí a Norsko. Švédsko uspořádá zahajovací workshop. Finsko závěrečný. Tento poslední workshop zahrne i vyhodnocení silných stránek a slabín jednotlivých metod.

Země: Švédsko Název: Ochrana západní tajgy ve Svealandu a Götalandu (LIFE98 NAT/S/005369) Příjemce: Swedish Environmental Protection Agency (SEPA) Kontakt: Ms. Christina Lindhal Tel.: 46/8.6981409 Fax: 46/8.6981042 E-Mail: christina.lindhal@environ.se Trvání: 01-02-1998 -> 01-07-2002 Celkový rozpočet: 4.007.959,68 € Příspěvek z LIFE: 2.003.979,84 € (50,00 %)	Západní tajga je prioritním typem stanoviště, existujícím v rámci Společenství jediné ve Švédsku a ve Finsku. Tyto panenské lesy, charakterizované složitou skladbou mladých i starých jehličnanů i listnáčů, jsou mimořádně bohaté z biologického hlediska a představují stanoviště mnoha ohrožených druhů rostlin a živočichů. Zejména mrtvé dřevo hraje ústřední úlohu při udržování této vysoké ochranné hodnoty a jeho vzácnost je jedním z nejvážnějších ohrožení pro biodiverzitu. Velká část této bohatosti je způsobena skutečností, že v lesích po stovky let neprobíhaly žádné (nebo jen nepatrné) zásahy s výjimkou přirozeně se vyskytujících požárů. Dnes je množství původních přírodních lesů vytěženo a nahrazeno monokulturami. Odhaduje se, že zbývají pouze přibližně 3 % původní západní tajgy, a i ta je trvale ohrožena komerčním lesnictvím. Právě to je důvodem, proč je tento typ stanoviště považován za prioritní pro ochranu na základě směrnice o stanovištích a proč Švédská agentura na ochranu životního prostředí spustila celostátní program na jeho uchování a ochranu. Vysoká biologická hodnota, představovaná zbývajících lokalitami západní tajgy, nemůže být ochráněna bez rozsáhlých omezení komerčního lesnictví. Proto je jediným skutečně účinným prostředkem pro zajištění její dlouhodobé ochrany výkup pozemků nebo kompenzace vlastníkům půdy. Projekt je zacílen na sedm z nejlepších zbývajících lesních oblastí s jehličnany (69 – 992 ha) v jižním a středním Švédsku. Jakmile budou oblasti vykoupeny, budou ponechány přírodnímu vývoji, avšak ve dvou podoblastech, ovlivněných lesnictvím, se plánuje vypalování kvůli obnovení podmínek pro druhy, vyžadující pro svoji existence požáry. Spolu s dalšími dvěma schválenými projekty na ochranu západní tajgy ve Švédsku v tomto roce bude tento projekt významným příspěvkem k dlouhodobé aktivní ochraně tohoto typu stanoviště v rámci EU.
Země: Spojené Království Název: Zajištění cílů Naturity 2000 v New Forest (LIFE97 NAT/UK/004242) Příjemce: Hampshire County Council The Castle, Winchester SO23 8UE Hampshire United Kingdom Kontakt: Mr. Tim Greenwood Tel.: 44.1962.841841 Fax: 44.1962.846776 E-Mail: plantg@hants.gov.uk Trvání: 01-02-1997 -> 01-10-2001 Celkový rozpočet: 7.488.389,67 € Příspěvek z LIFE: 3.744.911,76 € (50,01 %)	Silné konsorcium organizací – od pastevců přes lesníky po ochránáře – sestavilo ambiciózní program na realizaci široké škály zásahů pro management stanovišť a obnovní opatření, vytvořená k tomu, aby se zabývala hlavními zdroji ohrožení Nového lesa (New Forest). Hlavními cíli je vytvoření plánu péče, pokrývajícího celé pSCI; zvýšení rozlohy pozemků, které vlastní a o něž pečují ochrana přírody; obnova stavu příznivého z hlediska ochrany na 4.000 ha stanovišť pSCI. Velká část obnovních činností bude spočívat v mýcení pěnišníků, odstraňování vysázených a invazivních jehličnanů, zaváděním tradičního lesního hospodaření s listnáči (jako je soustavné ořezávání korun stromů) a náprava erozních škod a kontrola další eroze. Jedním z nejpokrokovějších prvků projektu jsou akce na zajištění dlouhodobé životaschopnosti „okusovačů“ v Novém lese. Protože velká část zájmů ochrany přírody je spojena s tradičními pastevními technikami – chovem poníků, dobytka a prasat – je důležité, aby jejich stavy neklesaly. Za neohroženější se v Novém lese považuje pastva poníků a aktivity projektu se proto soustředí na zlepšování stád prostřednictvím stimulačních plateb, spojených s kompeticí mezi vlastníky poníků a s péčí o stáda. „Nový“ les, vytvořený původně jako les pro lov Vilémem Dobrytalem v 11. století (odtud jeho název), je rozsáhlou lokalitou, pokrývající téměř 300 km². Nejznámější je pravděpodobně jako oblast starých lesů a vysekaných pruhů „otevřeného lesa“, vypásaného stády poníků Nového lesa. Zájem ochrany přírody z hlediska EU spočívá v 9 typech stanovišť (včetně 3 prioritních) a 2 druhů podle směrnice o stanovištích a 5 druhů z přílohy I směrnice o ptácích. Nový les, ležící v hustě osídlené jižní Anglii, je magnetem pro návštěvníky – ročně jich sem přichází odhadem 16 milionů. Tato popularita s sebou přináší problémy: rekreační tlak způsobuje erozi a vyrušování druhů. Zalesňování nepůvodními druhy zanechalo dědictví v podobě plantáží jehličnanů, které se vylučují s udržováním přirozeného charakteru této oblasti. Její integritu dále ohrožují i jiné invazivní druhy, jako je hasivka orlíčí a pěnišník.

8.3 Příklady programů Leader + a Interreg III

LEADER+ a Interreg jsou iniciativami Společenství na podporu trvale udržitelného rozvoje ve venkovských a příhraničních oblastech. Kombinováním cílů ochrany přírody a ekonomických cílů v oblasti lesnictví mohou být projekty programu LEADER + využity jako jedna z možností financování inovačních přístupů k péči o lokality Naturity 2000.

Skupina LEADER z Garfagnany v Toskánsku/Itálii realizovala sérii projektů v oblasti hospodaření v lesích s cílem ochrany životního prostředí a vytváření pracovních míst. Současně se zavedením ekologického lesnického hospodaření a experimentování s ním v dané oblasti, založeným na školících programech, byly prováděny i jiné „eko-lesnické“ aktivity: experimentování s novou mechanizací, která je lépe přizpůsobena lesním pracem v horách, a především pěstování domácích druhů rostlin, používaných k obnově/zalesňování přírodních území, vážně narušených erozí a záplavami.

Klíčové prvky:

- Akreditované školení pro lesní dělníky a nezaměstnané na posílení úlohy odvětví, které je životně důležité pro místní zaměstnanost, a pro obnovení poškozeného nebo zranitelného prostředí.
- Rozšiřování poznatků o správné praxi v oblasti obnovy půdy a vegetace, poškozené erozí a záplavami.
- Specializace lesního školkařství na pěstování domácích lesních druhů.

Několik dalších projektů Leader+ se zabývalo marketingem a zpracováním lesních produktů v malém měřítku.

8.4 Plány rozvoje venkova a lesnictví

Ukázalo se, že podat kompletní informace o lesnických prvcích plánů rozvoje venkova pro současné rozpočtové období je úkolem, který se vymyká možnostem tohoto dokumentu díky neúměrnému rozsahu průzkumu, který by si to vyžadovalo, složitosti programů a skutečnosti, že mnohé z prvních zpráv o projektech, zahájených po roce 2001, se teprve očekávají.

Velmi zajímavý pokus o vytvoření syntézy současného stavu aktivit, týkajících se lesů, jež jsou součástí programů rozvoje venkova, je v současnosti prováděn ve Spojeném království na univerzitách v Gloucestershiru a Exeteru ve spolupráci s Institutem pro evropskou environmentální politiku (IEEP). Tým, vedený Prof. H. Bullerem a Prof. M. Winterem, předložil zprávu, porovnávající programy rozvoje venkova některých členských států a podávající přehled jejich lesnických pasází. Tato zakázka byla zadána Lesnickou komisí UK a skupinou Great Britain Countryside Agencies' Land Use Policy Group a bude přístupná na www.forestry.gov.uk.

8.5 Pro Silva: praktické přírodě blízké lesnictví

PRO SILVA je evropskou federací lesníků, podporujících typ lesního hospodaření, který byl nazván „hospodaření prostřednictvím lesa trvale tvořivého”.

Pro Silva podporuje realizaci takového hospodaření následujícími způsoby:

- výměnou informací mezi regionálními pracovními skupinami;
- zakládáním demonstračních lesů;
- setkáváními a exkurzemi do demonstračních lesů;
- spoluprací se vzdělávacími a vědeckými institucemi a s dalšími osobami.

Lesnické principy PRO SILVA

PRO SILVA podporuje takové hospodaření v lesích, které optimalizuje udržování, ochranu a využívání lesních ekosystémů způsobem, kdy jsou ekologické a socioekonomické funkce trvale udržitelné a lesy dávají zisk, přičemž poskytují společnosti užitek ve čtyřech kategoriích:

1. Ochrana ekosystémů

Ať již si společnost přeje využívat lesy jakýmkoli způsobem, vitalita a vzájemné vztahy všech forem života uvnitř lesního ekosystému jsou považovány za základ pro veškeré ostatní funkce lesa. Ochrana a uchování, a je-li to nutné, i obnova ekosystémů jsou tudíž hlavní prioritou.

PRO SILVA doporučuje následující metody, umožňující, aby lesní ekosystémy fungovaly:

- při využívání lesů věnovat velkou pozornost přirozenému rozložení lesní vegetace (např. zachování nebo obnově);
- udržování produktivity půdy cestou lesa trvale tvořivého a ponecháváním biomasy v lese (včetně mrtvého dřeva);
- podporování smíšených lesů se zvláštní pozorností, věnovanou vzácným a ohroženým druhům;
- omezení používání exotických druhů stromů na případy, kdy jde o ekonomickou nutnost, a tehdy, je-li je možné v rámci určitých limitů používat zároveň s původními vegetačními vzorci;
- ve speciálních případech se vzdát veškeré produkce.

2. Ochrana

Pro to, aby se dosahovalo přínosu z ochranných funkcí lesů, považuje PRO SILVA za zásadní následující metody:

- přijetí holistického přístupu včetně trvalého lesního pokryvu;
- zajištění specifických biologických ochranných funkcí prostřednictvím specifických opáření, například stanovením limitů využívání, používání exot, hnojiv, těžebních metod, odvodňování a podobně;
- vytvoření regionální soustavy chráněných lesních oblastí různého druhu včetně některých bezzásahových oblastí.

3. Produkce

PRO SILVA podporuje hospodaření v lesích a využívání obnovitelných zdrojů, například dřeva a dalších lesních produktů.

Jako metody pro dosažení funkčních produkčních lesů PRO SILVA doporučuje:

- kontinuální lesní kryt na ochranu produktivity půdy;
- zvyšování hodnoty lesů výběrným hospodařením a výchovou pro zastoupení všech vývojových stadií;
- udržování porostů na optimální úrovni;
- směřování k rovnováze mezi přírůstem a těžbou v každé hospodářské jednotce;
- věnování pozornosti funkci každého jednotlivého stromu při výchově i těžbě;
- vyhýbání se holosečím a dalším metodám, které přerušují kontinuitu lesních porostů;
- zrušení mytního věku jako nástroje pro stanovování toho, kdy má být strom smýcen;

- spontánní obnovu lesa a jeho vývoj těžbou jednotlivých stromů a skupinovými těžbami s dlouhými obnovními periodami;
- těžební metody, nepoškozující půdu nebo porosty;
- minimalizaci používání dodatkových materiálů (hnojiv, prostředků na ochranu rostlin);
- omezování hustoty zazvěření na úroveň, která je v rovnováze s únosnou kapacitou prostředí.

4. Rekreační, pohodlí veřejnosti a kulturní aspekty

PRO SILVA uznává narůstající význam lesů pro fyzické a duševní zdraví, obzvláště v hustě osídlených zemích Evropy.

PRO SILVA doporučuje následující metody pro rozvoj rekreačních funkcí lesů:

- dávat prioritu „tichým“ formám rekreace vytvářením vhodných cest a stezek a dalších zařízení;
- v takové míře, jak je nutné, soustřeďovat rekreační zařízení do specifických zón;
- podporovat (zachovávat) atraktivních stromů, skupin stromů a dalších speciálních prvků;
- udržovat a vytvářet atraktivní lesy cestou proměnlivé struktury lesa;
- zřizovat bezzásahové oblasti, kde je příroda ponechána sama sobě;
- udržovat lesní louky, údolí, skalní výchozy, vodní toky, místa s výhledem a podobně.

Ve světle výše vyřčeného již není třeba vysvětlovat, že lesní hospodaření podle zásad PRO SILVA může být stoprocentně slučitelné s lokalitami Natury 2000.

Principy PRO SILVA již přijalo významné množství veřejných i soukromých vlastníků lesa za základ hospodaření na jejich vlastních majetcích.

Kontakt: Mr. Thomas Harttung , prezident PRO SILVA, Barritskov God, 7150 Barrit, Denmark,
Email: Th@barritskov.com, Tel. : + 45 75691177

8.6 Služebnost z titulu ochrany přírody: americká cesta

„Služebnost z důvodů ochrany přírody“ je právní nástroj, běžně užívaný v USA pro udržování pozemků v nepřeměněném stavu cestou dobrovolné dohody mezi vlastníkem nemovitosti a oprávněnou organizací, jako je landtrust (pozemkový spolek) nebo vládní ministerstvo. Dohoda omezuje aktivity a způsob využívání, které mohou být na pozemku prováděny, výměnou za kompenzace vlastníkům. Vlastníci nemovitostí mohou předávat práva ke své nemovitosti selektivním způsobem a služebnost se proto může vztahovat jenom na část jejich vlastnictví. Za monitorování stavu nemovitostí bývá obvykle odpovědná třetí strana, aby bylo zajištěno, že jsou dodržována ustanovení dohody. Ve všech případech má vlastník zachováno plné právo nakládat s pozemky a prodat svůj majetek kdykoli a komukoli si přeje, ačkoli služebnost mívá dlouhodobou či absolutní platnost a je zaznamenána v katastru nemovitostí.

Tento systém kompenzací za ušlý zisk a snížení hodnoty kapitálu se ukázal být účinným nástrojem proti „živelnému růstu měst“ a jeho výsledkem bylo zakonzervování „fungujících lesů“ v oblastech s vysokou biodiverzitou v mnohých státech USA. Služebnost z důvodů ochrany přírody může být vykupována z vládních programů, kdy jsou náklady hrazeny z rozpočtů na ochranu přírody nebo soukromými nadacemi při všech typech kofinancování mezi veřejnými a soukromými zdroji. Nástroj tohoto typu umožňuje účinnou spolupráci mezi veřejným sektorem a mnoha nadacemi, korporacemi, NGO a individuálními rodinami vlastníků, aniž by to rozvracelo sociální struktury ve venkovských oblastech.

Informace: Society of American Foresters (SAF) – dubnové/květnové a červnové/červencové číslo 2002 časopisu „Journal of Forestry“ na <http://www.safnet.org/pubs/periodicals.html>

8.7 Pohled k protinožcům: ochrana přírody na soukromých pozemcích v Tasmanii

Aby mohla zřídit systém chráněných území, jež bude skutečně reprezentativní v rámci enormně různorodého přírodního dědictví země, vytvořila australská vláda systém „ochranářských smluv“ se soukromými vlastníky pozemků, který doplňuje veřejná chráněná území. Podle těchto smluvních dohod, které jsou uzavírány na základě dobrovolnosti, mohou být vlastníci lokalit, které mají vědecky uznávanou ochranářskou hodnotu, finančně odměňováni za to, že své pozemky dále nepřeměňují, akceptují omezení ekonomického využívání nebo na nich provádějí práce pro management biotopů.

Regionální správa Tasmanie poskytla následující popis procedurálních kroků pro účast v jejím programu „Private Forest Reserve Program“ (Program soukromých lesních rezervací):

1. Kontakt mezi vlastníky půdy a Programem pro iniciaci hodnotícího procesu.

2. Ochránářský úředník navštíví lokalitu(y), vysvětlí povinnosti a odměny v rámci programu a navrhne hodnocení ochránářsky významných zdrojů.
3. S využitím informací z hodnocení sestaví nezávislá vědecká poradní skupina doporučení o potenciálu pro zařazení daných pozemků do systému soukromých lesních rezervací.
4. V případě kladného doporučení je najat vyjednávající, aby vypracoval smlouvu, jež bude vyhovovat všem stranám.
5. Poradní výbor posoudí návrhy dohod, které byly dojednány, a doporučí je k finančnímu rozhodnutí na ministerské úrovni.

Kontakt: Dr. Steven Smith (steven.smith@dpiwe.tas.gov.au), www.privaterfa.tas.gov.au

9 Obecné závěry o lesnictví na lokalitách Natury 2000

Aktivní zapojení vlastníků lesa a praktiků do diskusí na všech úrovních je základním požadavkem pro zachování multifunkcionality lesnictví na lokalitách Natury 2000. Zatímco záměr na blokování veškerých ekonomických aktivit na lokalitách Natury 2000 obecně neexistuje, ekonomické funkce lesů, které zpravidla bývají v lesním hospodářství nejvyšší prioritou, budou muset být přizpůsobeny požadavkům na funkce ekologické a ochranu biologické rozmanitosti na většině lesních lokalit Natury 2000.

To může vyvolat změny v běžných způsobech lesního hospodaření, a to buď cestou nalezení dodatečných zdrojů příjmů, aby se mohlo pokračovat v tradičních formách hospodaření, jejichž ziskovost klesá, nebo zvýšením finanční motivace pro využívání lesnických produktů, získaných prostřednictvím hospodaření, založeného na aktivní ochraně, jako náhrady za neobnovitelné, více znečišťující a více energeticky náročné materiály. Nalezení rovnováhy mezi potenciálem pro místní rozvoj, založeným na uchování typů krajiny, přírody, místní kultury a globálních environmentálních cílů není nemožné. Protože většina oblastí s vysokými přírodními hodnotami bývá klasifikována jako ekonomicky retardovaná, bylo by chybou trvat na tom, že by měly soutěžit s intenzivními formami využívání území. Má-li se v takových oblastech najít kompetitivní výhoda, je třeba hledat odlišující faktory, jako je například „kvalita“.

Taková kvalita reálně existuje, neboť lokality Natury 2000 jsou oblastmi, kde díky vynikajícím přírodním zdrojům lze poskytovat (pokračovat v poskytování) statky a služby vysoké environmentální a kulturní kvality, pokud možno aplikováním integračního konceptu trvale udržitelného lesnického hospodaření, které nebere v úvahu ekologické požadavky izolovaně vzhledem k dalším funkcím lesa, nýbrž je zacíleno na sjednocení ekonomických, ekologických a sociálních užitků. To také znamená nutnost zvýšeného úsilí o „public relations“ s částí lesníků a asociacemi vlastníků lesa, aby se společnosti ukázalo, že pokud mají být splněny závazky na ochranu biodiverzity, může být někdy nejvhodnější volbou do budoucna produkce moderních komodit s využitím trvale udržitelných metod, používaných v minulosti.

10 Bibliografie

(uvedeny jsou pouze citované publikace)

BARBIER, J.-M., 2000, Proceedings of International Conference on Natura 2000 in France and the EU, Metz , 5 – 6 Dec. 2000

BUCHWALD, E. a SØGAARD, S., 2000. Danske Naturtyper i det europæiske NATURA 2000 netværk. Danish Forest and Nature Agency, Copenhagen.

CEPF – Confédération Européenne des Propriétaires Forestiers, 2001. Europe's forests. Brochure of CEPF, Brussels and Luxembourg.

CHRISTOPHERSEN, T. a WEBER, N. 2002. The Influence of NGOs on the Creation of Natura 2000 during the European Policy Process. Journal of Forest Policy and Economics, Elsevier Science, Amsterdam (v tisku).

CROCHET, J., 2000. Nachhaltige Forstwirtschaft in Europa – weltweit zukunftsweisendes Modell. AFZ/DerWald, Nr. 22/2000; pp. 1168 – 1170. BLV Verlag, München.

- JANSSEN, G., 2000. Von Waldverwüstung zum naturnahen Wirtschaftswald – ein Gebot rationeller, ökonomisch sinnvoller Forstwirtschaft. In: Proceedings of the 3rd International ProSilva Congress, Fallingbommel, June 2nd – 7th, 2000, pp. 38 – 56. ProSilva Europe.
- DFWR – Deutscher Forstwirtschaftsrat, 2001. Nachhaltigkeit – Ein Generationenvertrag mit Zukunft. „Gesellschaftlicher Vertrag“ unterzeichnet anlässlich des Ersten Deutschen Waldgipfels, 24. October 2001. DFWR, Rheinbach. URL: www.waldgipfel.de
- EEA – European Environment Agency, 1998. Europe's Environment: The Second Assessment. A report on the changes in the pan-European environment as a follow-up to 'Europe's Environment: The Dobbris Assessment' (1995). Office for official publications of the European Communities, Luxembourg.
- EEA – European Environment Agency, 1999. Environment in the European Union at the turn of the century. Summary. EEA; Copenhagen. URL: <http://eea.eu.int>
- EEA – European Environment Agency, 2001. Environmental signals 2001. European Environment Agency regular indicator report. Office for official publications of the European Communities, Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION, DG Agriculture, 1998. Communication of the Commission to the Council and Parliament on a Forestry Strategy for the European Union. Agriculture Directorate-General, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION, DG Budget, 2001. General Budget of the European Union for the financial year 2001. The figures. URL: <http://europa.eu.int>
- EUROPEAN COMMISSION, DG Environment, 1996. *Interpretation manual of European Union habitats: Version EUR 15/ compiled by Carlos Romão*. Scientific reference document adopted by the Habitats Committee on April 25, 1996. European Commission, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION, DG Environment, 2000. Managing Natura 2000 sites – The provisions of Article 6 of the Habitats Directive 92/43 EEC. Office for official publications of the European Communities, Luxembourg.
- FAO – FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS, 2001. The state of the World's Forests. FAO, Rome. URL: <http://www.fao.org/docrep/003/y0900e/y0900e00.htm>
- GIESEN, T., 2001. Rechtsschutzmöglichkeiten in Natura-2000 Gebieten. In: AFZ/DerWald, Nr. 24/2001; pp. 1282 – 1284. BLV Verlag, München.
- HELMS, John A. , (Ed.), 1998. The Dictionary of Forestry, Society of American Foresters, Md. USA
- IDF, Institut pour le Développement forestier, 2001. Evaluation du système d'aide communautaire pour les mesures forestières en agriculture du Règlement 2080/92
- HOSSELL, J. E., BRIGGS, B., a HEPBURN, I. R., (2000). Climate Change and UK Nature Conservation: A review of the impact of climate change on UK species and habitat conservation policy. Department of the Environment, Transport and the Regions, UK. 73 pp.
- KAPOS, V. a IREMONGER, S. F. 1998. Achieving global and regional perspectives on forest biodiversity and conservation. In: Bachmann, P., Köhl, M. and Päivinen, R. (eds.) Assessment of biodiversity for improved forest planning 7 – 9 October 1996, held in Monte Verita, Switzerland. European Forest Institute Proceedings No 18. Kluwer Academic Publishers. P: 3 – 13.
- LE GROUPE DES 9, 1998. Lettre d'information sur Natura 2000. Association Nationale des Centres Régionaux de la Propriété Forestière.
- MCPFE, 2000. General declarations and resolutions adopted at the Ministerial Conferences on the Protection of Forests in Europe. Strasbourg 1990 – Helsinki 1993 – Lisbon 1998. Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. Liaison Unit Vienna. 88 pp.
- NABUURS, G.J., PÄIVINEN, R. a SCHANZ, H., 2001. Sustainable management regimes for Europe's forests – a projection with EFISCEN until 2050. In: Journal of Forest Policy and Economics, Volume 3 (2001), pp. 155 – 173. Elsevier Science, Amsterdam.
- NOIRFALISE, A., *Forêts et Stations forestières en Belgique*, Les presses agronomiques de Gembloux, 1984
- SUNYER, C. a MONTEIGA, L., 1998. Financial Instruments for the NATURA 2000 NETWORK and nature conservation. TERA, environmental policy center, Madrid.
- UNECE – United Nations Economic Commission for Europe, Timber Section, 2001. Structural, Compositional and Functional Aspects of Forest Biodiversity in Europe. Geneva Timber and Forest Discussion Papers, UNECE Timber Section, Geneva.
- UNECE/European Commission, 2000. Forest Condition in Europe. Executive Report 2000. URL: http://europa.eu.int/comm/agriculture/fore/conrep/2000/exec_en.pdf

UN-ECE/FAO (eds.), 2000. Contribution to the Global Forest Resources Assessment 2000. MAIN REPORT, Forest Resources of Europe, CIS, North America, Australia, Japan and New Zealand (industrialized temperate/boreal countries). United Nations Publications, URL: <http://www.unece.org>.

WOLLBORN, P., 2001. Ist weniger mehr? Gedanken zu Ergebnissen und betriebswirtschaftlichen Auswirkungen einer naturnahen Waldwirtschaft in der Niedersächsischen Landesforstverwaltung. (Pp. 202 – 207) Forst und Holz Nr. 7, 10. April 2000 (55. Jahrgang).

WWF – European Policy Office, 2000a. Habitats Directive WWF European Shadow List, June 2000. WWF European Policy Office, Brussels.

WWF – European Policy Office, 2000b. Into the millenium. Broschüre, WWF European Policy Office, Brussels.

WWF – European Policy Office, 2000c. MEP Briefing. Structural Funds 2000–2006 and implementation of Habitats and Birds Directive. Oral questions to the Commission at the march plenary session. Background information for Members of the European Parliament. Report, WWF European Policy Office, Brussels.

11 Užitečné internetové odkazy

Téma	Instituce/ Agentura/NGO	Link
Přístup k informacím o životním prostředí	United Nations Economic Commission for Europe	http://www.unece.org/env/pp/
Bernská úmluva	Council of Europe	http://www.nature.coe.int
Biodiverzita – informační mechanismus	European Environment Agency	http://biodiversity-chm.eea.eu.int
Směrnice o ptácích – text	DG Environment	http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm
Úmluva o biologické rozmanitosti	CBD Secretariat	http://www.biodiv.org
Ochrana životního prostředí v Evropě	EEB – European Environmental Bureau	http://www.eeb.org/Index.htm
Clearing House Mechanism EU o biologické rozmanitosti	European Environment Agency	http://biodiversity-chm.eea.eu.int
Evropské časopisy a publikace o ochraně přírody	European Centre for Nature Conservation	http://www.ecnc.nl/
Certifikace hospodaření v lesích	PEFC – Pan-European Forest Certification	http://www.pefc.org/
Certifikace hospodaření v lesích	FSC – Forest Stewardship Council	http://www.fscoax.org/
Certifikace hospodaření v lesích Srovnávací matice	CEPI – Confederation of European Paper Industries	http://www.cepi.org/htdocs/newsletters/
Lesní zdroje	European Forest Institute	http://www.efi.fi
Lesní zdroje	United Nations Economic Committee for Europe – Timber Section	http://www.unece.org/trade/timber/Welcome.html
Lesy a biologická rozmanitost – výzkum bioindikátorů	BEAR Project	http://www.algonet.se/~bear
Financování ochrany přírody	Institute for European Environmental Policy	http://www.ieep.org.uk/eufunds.html
Slovník mezinárodních termínů pro přirozené lesy a jejich výzkum	EFI – European Forest Institute (COST E4, 1999)	http://www.efi.fi/Database_Gateway/FRRN/howto/glossary.html..

Směrnice o stanovištích – text	DG Environment	http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm
Indikátory biologické rozmanitosti lesů v Evropě	BEAR Project	http://www.algonet.se/~bear/
Mezinárodní ochrana biodiverzity	World Wide Fund for Nature	http://www.wwf.org/
Právní texty evropské legislativy na ochranu přírody	DG Environment	http://europa.eu.int/comm/environment/nature/natura.htm
Program LIFE	DG Environment	http://www.europa.eu.int/comm/life/home.htm
Péče o evropské přírodní dědictví	Eurosite	http://www.eurosite-nature.org/
Ministerská konference o ochraně lesů v Evropě	MCPFE Liaison Unit Vienna	http://www.mcpfe.org/
Monitorování aktivit lesnické politiky EU	Fern (NGO)	http://www.fern.org/
Národní lesnické programy	FAO	http://www.fao.org/forestry/foda/infonote/infonote-e.stm
Ochrana přírody v Evropě	WWF European Policy Office	http://www.panda.org/resources/programmes/epo/
Ochrana přírody v Evropě	IUCN – The World Conservation Union	http://www.iucn-ero.nl/eng_working_in_europe.htm
Regionální politika v Evropě a administrace strukturálních fondů	DG Regional Policy	http://europa.eu.int/comm/dgs/regional_policy/index_en.htm
Výzkum	Joint Research Centre of the European Commission	http://www.jrc.org/
Lesnický a zemědělský výzkum	DG Research	http://www.europa.eu.int/comm/research/quality-of-life/ka5/
Lesnický a zemědělský výzkum	DG Research	http://www.europa.eu.int/comm/research/agro/fair/en/index.html
Rozvoj venkova v Evropě a iniciativa LEADER II	LEADER Community Initiative	http://www.rural-europe.aeidl.be/
Zpráva o stavu světových lesů 2001	Food and Agricultural Organization of the United Nations	http://www.fao.org/docrep/003/y0900e/y0900e00.htm
Studie o financování ochrany přírody a rozvoje venkova	Institute for European Environmental Policy	http://www.ieep.org.uk/
Text Úmluvy o biologické rozmanitosti	Earthsummit 2002	http://www.earthsummit2002.org/toolkits/women/un-doku/otherun/biodivtext.htm

Příloha I: Všeobecné informace o lesích a o lesnictví

I. Globální stav světových lesů

Lesy pokrývají kolem 3 870 milionů ha neboli 30 procent rozlohy pevniny na Zemi. Tropické a subtropické lesy představují 56 procent všech světových lesů, zatímco lesy mírného pásma a lesy boreální zaujímají 44 procenta (FAO, 2001).

Lesy tropické, mírného pásma a boreální dohromady poskytují množství stanovišť pro rostliny, živočichy a mikroorganismy, takže jsou domovem naprosté většiny suchozemských druhů. Lesní organismy poskytují nezměrné množství statků a služeb, od dřeva a jiných než dřevních produktů až k důležité úloze, kterou hrají při zmírňování změn klimatu jako příjemci uhlíku. Lesy zároveň poskytují živobytí a pracovní příležitosti pro stamiliony lidí na celém světě. Lesní biologická rozmanitost hraje také významnou ekonomickou, sociální a kulturní roli v životě mnohých domorodých a místních komunit. Lesy jsou tudíž životně důležité pro ochranu globální biologické rozmanitosti (Kapos a Iremonger, 1998).

V průběhu posledních 8000 let zmizelo kolem 45 % původního lesního pokryvu Země, přičemž většina byla vykácena v uplynulém století. Tento proces globálního odlesňování pokračuje rychlostí, která nemá obdoby (FAO, 2001), takže četné druhy rostlin a živočichů již navždy zmizely spolu se svými lesními stanovišti. Mezi roky 1990 a 2000 zmizelo odhadem dalších 5 procent světového lesního pokryvu, a to rychlostí kolem 14 milionů hektarů ročně. Odlesňování se odehrává především v tropických lesích, které představují nejcennější zásobárnu biologické rozmanitosti a mají funkce významné pro světové klima, a dále v lesích boreálních, jež se obnovují jen velmi pomalu.

EU se stala jedním z dominantních aktérů mezinárodních diskusí o lesích. Pracuje na zastavení globálního odlesňování a na dosažení trvale udržitelného hospodaření v lesích prostřednictvím spolupráce ve všech globálních politických procesech, jako je:

- proces následující po UNCED (např. Fórum OSN o lesích a předchozí fóra IPF a IFF);
- Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD) a její nedávno přijatý „Rozšířený pracovní program pro lesní biodiverzitu“;
- rozvojové politiky, beroucí v úvahu environmentální tlaky;
- integrování ochrany životního prostředí do nových pravidel dodávání výrobků na trh ve prospěch dřevařských produktů z trvale udržitelných zdrojů („zelené zásobování“).

II. Lesy v Evropské unii

EU a její členské státy se rozhodly jednat zodpovědně s ohledem na jeden z hlavních ekologických problémů naší doby, zachování a trvale udržitelné hospodaření v lesích, tím, že EU v roce 1998 schválila³¹ Lesnickou strategii Evropské unie, navrženou Komisí³².

Silný evropský vliv na debatu o mezinárodní lesnické politice přináší zemím EU stále větší zodpovědnost v tom smyslu, že by měly sloužit jako model pro ochranu a trvale udržitelné hospodaření v lesích. V tomto kontextu je důležitým mezníkem pro EU na mezinárodní úrovni úspěšné vytvoření Natury 2000 spolu s dalšími iniciativami, kupříkladu národními lesnickými programy a aplikací rezolucí Ministerské konference o ochraně lesů v Evropě (MCPFE).

Socioekonomický význam evropských lesů

Lesy a lesnictví v Evropské unii jsou charakterizovány širokou škálou klimatických, geografických, ekologických i socioekonomických podmínek. Kolem 70 procent zalesněných území se nachází ve čtyřech zemích: Finsku, Francii, Německu a Švédsku. Nicméně největší potenciál pro uchování a obnovu lesní biodiverzity existuje na jihu Evropy. Středomořská biogeografická oblast hostí úžasný počet 30.000 druhů cévnatých rostlin, z nichž přes 10.000 je výlučně regionálních, což z této oblasti činí jednu z nejbohatších z hlediska endemismu.

Lesnictví je v Evropě významným ekonomickým faktorem: spolu s dřevozpracujícím průmyslem zaměstnává kolem 2,2 milionů lidí. Celkový objem průmyslového dřeva, produkovaného v EU za rok, v roce 1998 činil 226 milionů metrů krychlových (FAO, 2001). Švédsko, Finsko, Německo, Francie a Rakousko patří mezi deset největších světových vývozců lesních produktů. Existuje nicméně tendence k tomu, aby byla stále větší rozloha evropských ekonomicky využitelných lesů využívána v menší míře, než je to možné, a byl tak zaznamenán všeobecný jev nárůstu lesní biomasy. V současnosti roční přírůstky převyšují těžbu a proto v mnoha zemích EU převažují hustě zakmeněné porosty (např. DFWR, 2001). Tam, kde jsou ovlivněny lokality Natury 2000, by proto mělo být udržováno a dokonce posilováno trvale udržitelné využívání evropských lesních zdrojů, beroucí v úvahu ekonomické, sociální a ekologické cíle, jako je ochrana biodiverzity, a důsledkem by měl být management, posuzovaný na místně specifické úrovni.

V EU dnes existuje přibližně 12 milionů vlastníků lesů, přičemž průměrná rozloha činí méně než 5 hektarů lesa na jednoho vlastníka. Uvnitř společenství se však vlastnictví lesů velmi liší. V Řecku a v Irsku vlastní stát kolem dvou třetin lesní půdy, zatímco v Belgii, Španělsku, Itálii, Lucembursku, Francii a Německu hrají jako vlastníci lesů významnou úlohu místní komunity. V EU připadá v průměru 0,3 hektaru lesní půdy na hlavu, avšak opět existují velké rozdíly mezi členskými státy.

Porostní plocha lesů v EU se v současnosti zvětšuje nejen prostřednictvím zalesňovacích programů, kofinancovaných EU (1 milion ha od roku 1991), ale ještě více jako výsledek přirozené sukcese na opuštěné půdě, která bývala v minulosti většinou spásaná (IDF, 2001), a dosáhla více než třetiny rozlohy EU (FAO, 2001). Ačkoli tento trend je obecně považován za pozitivní, jsou tu některé okolnosti, které dávají důvod k obavám. Skutečnost, že zalesňování, často prostřednictvím exotických druhů, má tendenci omezovat se na chudé půdy a na marginální oblasti, ohrožuje některá klíčová stanoviště v otevřené krajině, přičemž zároveň vyhovuje trendu intenzifikace a další specializace na zbývající zemědělské půdě (EEA,

³¹ Rezoluce Rady z 15. 12. 1998, Úř. věst. č. C 56/1 z 26. 09. 1999

³² COM (1998) 649 final z 3. 11. 1998, Úř. věst. č. z 18. 11. 1998

2001). Zčásti i z tohoto důvodu by měly významné zalesňovací projekty, které mohou mít dopady na stávající (polo)přírodní volnou krajinu, před povolením obecně procházet hodnocením vlivů na životní prostředí.

Nárůst porostní plochy lesů také zakrývá skutečnost, že některé z posledních panenských lesů v Evropě, zpravidla s bohatou biodiverzitou a s množstvím ohrožených druhů, jsou stále ohrožované nahrazováním intenzivně obhospodařovanými polopřírodními lesy nebo umělými výsadbami (EEA, 1998). Kromě toho preferování jehličnanů před listnáči a exotických druhů před druhy původními má negativní dopady na biodiverzitu, i když celková plocha lesů narůstá. Je to tudíž kvalita lesů spíše než kvantita, na co se zaměřují současné iniciativy ochrany přírody.

Historie evropských lesů

Historické výzkumy ukazují, že lesy měly zásadní význam jako základní zdroj pro postup lidského osídlení a pro vytváření civilizované a prosperující Evropy. Do konce 18. století bylo na evropské lesy nahlíženo většinou jako na divoké a nehostinné království přírody a zároveň jako na nevyčerpatelný zdroj materiálu, steliva a energie, jsoucí k okamžité dispozici rostoucí lidské populaci.

V mnoha středoevropských zemích docházelo od 17. století k silnému poklesu rozlohy porostní plochy lesů, což mělo devastující účinky na lesní zdroje ještě hluboko do 19. století. Teprve tehdy, kdy dřevo jako hlavní zdroj energie mohlo být nahrazeno uhlím a později ropou, byla zastavena exploatace mnoha kdysi hustě zalesněných oblastí Evropy. Kvůli různým potřebám, jako byla stavba lodí, hornictví, palivové dřevo a stavební materiál, výroba soli a produkce dřevěného uhlí a potaše pro sklářství, byly mnohé lesní oblasti kompletně vytěženy, často bez základních ohledů na trvale udržitelnou produkci. Aby vše bylo ještě horší, tyto lesy byly často vystaveny slabě regulovaným a málo kontrolovaným formám primitivního multifunkčního využívání zemědělci, udržujícím se cestou místních „uživatelských práv“. To vedlo ke vzniku otevřené krajiny, sestávající z lesů degradovaných a oslabených extenzivní pastvou a rozptýleným sběrem lesních produktů, které se objevují na prvních přesných fyzických mapách z konce 18. století v podobě vřesovišť nebo oblastí vnitrozemských dun. Absence jasných vlastnických struktur lesa a dlouhá období válek ještě více podpořily tento vývoj směrem k všeobecnému úpadku lesů.

Obrat pro neustále se zmenšující lesní zdroje v mnoha evropských zemích nastal tehdy, když bylo rozpoznáno hrozící nebezpečí nedostatku dřeva, lesnictví se stalo vědeckým oborem a po Evropě se začalo šířit vyšší lesnické vzdělání. Během počátku 19. století to vedlo k rozšíření chápání lesníků jako „strážců lesů“, původně omezenému na majetky vysoké evropské šlechty, k podvojné funkci v podobě hospodaření a dozoru v národních lesích jako celku, svěřené samostatným lesním správám. Výsledkem toho bylo, že úbytek lesních zdrojů se pomalu zastavoval a na velkých územích byla umožněna regenerace lesa či bylo prováděno aktivní zalesňování. Tento trend se dále zrychlil po roce 1850, kdy se v lesy začaly přeměňovat stále větší rozlohy opuštěné zemědělské půdy a nevyužívaných pastvin. Hlavním cílem této obnovy lesů byla rychlá a účinná produkce dříví pro zásobování rostoucích trhů a ochrana proti erozi. To většinou vedlo k vytvoření monokultur jehličnanů. Tyto „nové lesy“, v nichž se hospodářilo jako na stejnověkových plantážích, měly jen malý význam pro biodiverzitu, ačkoli některé z nich se později staly diverzifikovanějšími v důsledku přírodního rozpadu nebo lidských zásahů.

V částech Evropy v menším měřítku opět nastal nedostatek dřeva po první i druhé světové válce. Mnohé oblasti, které byly zdevastovány nebo vytěženy během válečných let či krátce po nich, byly znovu osázeny pro produkci dřeva, aby v dané době mohly sloužit potřebám společnosti. V mnoha částech Evropy jsou proto lesy charakterizovány relativně mladými, stejnověkovými porosty, tvořenými několika málo druhy, poskytující stanoviště jen omezenému počtu organismů.

Tyto problémy neexistovaly, či alespoň neměly takový rozsah, v rozsáhlých lesích severní Evropy ani v nepřístupných alpských oblastech a horských regionech jižní Evropy, kde lze relativně nedotčené lesy a otevřenou multifunkční krajinu s rozptýlenými lesíky nalézt dodnes. Tyto oblasti představují poslední zbytky přírodních lesů a tradičního využívání lesů v Evropě a mají proto mimořádně vysokou vědeckou a ekologickou hodnotu. Protože ekonomická hodnota dřeva ze starých porostů bývá často stejně vysoká a tlak na zemědělskou intenzifikaci vede k podpoře komerční exploatace, dochází v těchto oblastech často ke střetu se zájmy ochrany přírody.

Přirozenost evropských lesů

Skutečná podoba lesů v Evropě je dnes dána kombinací dopadů dvou zásadně odlišných jevů (Falinski a Mortier, 1996)³³:

- primární diferenciaci, která nastala během postglaciální obnovy prostřednictvím druhů, vytvářejících les; ta započala během holocénního geologického období přibližně před 10.000 lety. Jde o proces, podmíněný klimatickými a půdními faktory;

³³ Tato kapitola z velké části vychází z publikace autorů, uvedených ve zvláštním vydání „Revue forestiere française“ (XLVIII), která odkazuje na rozsáhlou literaturu na toto téma. V menším rozsahu byla v úvahu brána i práce NOIRFALISE o vegetačním krytu CORINE.

- sekundární diferenciace pod vlivem lidského osídlení, které začalo modifikovat lesní kryt a jeho strukturu od neolitu; začala před 5000 lety.

A. Zalednění zanechalo významné stopy v severní a střední Evropě a v horských oblastech, což vedlo ke vzniku floristického gradientu sever – jih, který i dnes je ještě velmi charakteristický.

- Boreální lesy severní Evropy jsou původem nejmladší a mají méně rostlinných druhů. Jejich vytváření probíhalo po ústupu ledovcového krytu a nejmladší formace, jako jsou dubobukové a březosmrkové lesy střední Evropy, se zformovaly před pouhými 5000 lety. Pionýrské formace, jako borové březiny, se objevily již daleko dříve.
- Lesy jižní Evropy jsou mnohem starší. Některé z tamních formací existovaly již před více než 15.000 lety a protože byly mnohem méně ovlivněny zaledněním, počty jejich druhů a diverzita jejich floristických asociací je mnohem vyšší.

K tomu je třeba dodat, že klimatický gradient západ – východ od oceanického po kontinentální zároveň předznamenává úbytek v bohatosti druhů a vegetačních typů.

B. Historie lidského osídlení a jeho dopady na lesy také odráží gradient sever – jih, kdy nejstarší kolonizace začala na jihu, počínajíc od Středního Východu po Řecko před asi 8000 lety a dosahujíc do Fénoskandinávie před pouhými 2500 lety.

Výsledkem vlivu člověka byla nejprve fragmentace lesního krytu v nížinách; ten se dále kategoricky zmenšil vybojováním prostoru pro zemědělství, vznikem otevřených pastvin a plněním požadavků na zásobování energií. Čím starší byl kolonizační proces, tím jsou jeho následky v současné krajině viditelnější. Důsledkem toho je, že rozsáhlé zalesnění ve Fénoskandinávii i velké lesní komplexy ve střední Evropě, které dnes existují, jsou v silném kontrastu se situací na jihozápadě Evropy. Ve Francii se odhaduje, že na úsvitu římských výbojů dosahovala porostní plocha lesů 80 % území, zatímco do roku 1800 se zmenšila na 15 % a do dnešních dnů opět vzrostla na 30 %. Ve Fénoskandinávii mělo mýcení a žďáření významné dopady až do 19. století, avšak po opuštění tohoto typu hospodaření se vyvinul výrazně uzavřenější lesní kryt.

Nejvýznamnější dopady lidských činností na lesní biodiverzitu jsou:

- kácení stromů před tím, než dosáhnou fyziologické zralosti a potenciálního věku, což vede k úbytku druhů, vázaných na staré a rozpadající se stromy;
- mýcení nivních lesů kvůli pastvě, změny ve složení nivních lesů po pozměnění hydrologických podmínek v lesích na podmačených půdách;
- modifikace druhové skladby dřevin a vertikální struktury silvikulturními zásahy;
- vytvářením formací, které se v přírodě nevyskytují, jako jsou fruktifikující porosty vybraných druhů, výmladkové lesy, střední lesy, pěstování proutí, agrolesnické systémy apod., vedoucí často k vytvoření souvisící biodiverzity, vázané na pokračující lidské zásahy do přirozených sukcesních procesů;
- odvodňování rašelinných půd a podmačených lesů pro urychlení růstu stromů;
- budování sítě odvozních cest v oblastech s nenarušenou přírodou;
- zalesňování opuštěných zemědělských pozemků a oblastí, kde se dříve páslo.

Je třeba chápat, že tyto individuální faktory se nevyskytují na všech lokalitách, avšak mohou mít simultánní nebo následné vlivy, které také vyprodukovaly na specifických lokalitách synergický účinek.

Z toho, co bylo řečeno, lze odvodit, že biologická rozmanitost a přirozenost evropských lesů byla ovlivňována lidskými aktivitami v různém stupni po velmi dlouhou dobu a že přírodní nebo „panenské“ lesy se v Evropě a tím spíše v EU staly zcela vzácnými. Skutečně, pokud by byla primární i sekundární diferenciace, ovlivňující složení a strukturu lesů, posuzována naráz prostřednictvím maticového vyjádření křížově působících vlivů, byl by výsledkem nekonečný počet možných situací, z čehož lze všeobecně odvodit závěr, že lokality s nejvyšší biodiverzitou, zejména na živných půdách, jsou pravděpodobně těmi, které prošly nejintenzivnějšími změnami, neboť byly nejzajímavější z hlediska lidského osídlení. Zbývá jen velice málo nedotčených lesů, totálně umělé lesy nejsou ve skutečnosti hojné, takže největší část lesů Evropy můžeme nazvat polopřírodními (např. podle anglosaské literatury) nebo subnaturálními (např. podle francouzsko–švýcarské literatury). Stanovit rozlišení mezi přírodními a polopřírodními lesy bývá často obtížné, neboť dřívější vlivy člověka mohly vést k mnoha kombinacím přírodních a lidských vlivů. Mezi těmi lesy, které jsou dnes považovány za polopřírodní, lze nalézt umělé výsadby s přirozenou obnovou domácích druhů na zemědělských pozemcích, které byly opuštěny před více než 100 lety, dále přírodní lesy, jejichž původní bylinné patro bylo téměř kompletně degradováno spásáním a odvozem steliva, přírodní lesy, „obohacené“ exotickými druhy, jež se spontánně obnovují, a podobně.

Existují také terminologické problémy, vzniklé zaměňováním pojmů „přirozenost“, čímž je myšlena absence vlivu člověka, a „biodiverzita“, znamenající druhovou a strukturální bohatost. Směšování a zaměňování těchto pojmů vedlo k mýtickým vizím o tom, jaké by měly být charakteristiky „původních lesů“, „starověkých lesů“ nebo „pralesů“, které bývají někdy vydávány za cíl hospodaření v chráněných oblastech.

U vědomí těchto skutečností lze stanoviště, zařazená proto, že jsou významná pro Společenství, do přílohy I směrnice o stanovištích, rozdělit do tří funkčních skupin (Barbier, 2000) :

- stanoviště, vyskytující se v takových typech prostředí, jež byly vždy marginální v ekonomickém smyslu a nebyly nikdy kolonizovány člověkem, jako jsou poříční formace, oblasti dun, zamokřené plochy v lesích a aktivní rašeliniště;
- člověkem málo ovlivněná klimaxová stanoviště, jako jsou určité typy doubrav, bučin a přirozených smrčín, které byly využívány pro těžbu dřeva a udrženy ve stabilních podmínkách péčí o domácí druhy;
- stanoviště, která jsou převážně takovými typy krajiny, jež vytvořil člověk, nebo jejich přechody do klimaxové vegetace, jako jsou vřesoviště, zarůstající rašeliniště, otevřené (vypásané) lesíky, přírodní trávníky nebo pastviny.

To vede k závěru, že existuje příliš málo věrohodných důkazů pro to, aby bylo možno s dostatečným stupněm spolehlivosti stanovit, jaká by byla přesná skladba potenciální přírodní vegetace v kterémkoli daném bodě v Evropě a že v mnoha případech je pokračování v lidských zásazích pro zachování stanovišť absolutně nezbytné.

Příloha II: Rámec pro ochranu biodiverzity v Evropě

1. Směrnice o ptácích

Směrnice 79/409/EHS, známá pod názvem „směrnice o ptácích“, byla přijata v roce 1979 a jejím hlavním ustanovením je povinnost pro členské státy EU vyhlásit oblasti zvláštní ochrany (Special Protection Areas, SPA) pro soubor vyjmenovaných druhů ptáků, jejichž stav z hlediska ochrany je ohrožen, a dále obecně pro tažné ptáky. Druhým významným rysem této směrnice je to, že všem členským zemím stanovuje obecná základní pravidla pro lov a obchodování s ptáky.

2. Bernská úmluva

Úmluva o ochraně evropských přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, často citovaná jako „Bernská úmluva“, byla odsouhlasena v Radě Evropy v roce 1979 a vstoupila pro EU v platnost v červnu 1982. Je to jedna z nejstarších mezinárodních dohod na ochranu biologické rozmanitosti, avšak její smluvní strany nejsou vázány mandatorními ustanoveními o jejím provádění.

Cílem Bernské úmluvy je zajistit ochranu druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a jejich stanovišť. Zvláštní pozornost je věnována ohroženým a zranitelným druhům, včetně ohrožených a zranitelných tažných druhů, specifikovaných v přílohách úmluvy. Úmluvu ratifikovalo celkem 44 států od Turecka po Island a od Ukrajiny po Maroko.

3. Směrnice o stanovištích

Směrnice 92/43/EHS, známá jako „směrnice o stanovištích“ nebo „Fauna, Flora & Habitats (FFH)“, byla přijata v roce 1992 jako prováděcí nástroj Bernské úmluvy pro členské státy EU. Cílem této směrnice je přispět k uchování přírodních stanovišť a druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin na evropském území členských států s přihlédnutím k ekonomickým, sociálním a kulturním požadavkům a regionálním a místním charakteristikám. Ochrana přírodních stanovišť a druhů, vyjmenovaných v jejích přílohách, je zajišťována prostřednictvím přijetí a provádění specifických opatření, jako je například vyhlášení tzv. zvláštních oblastí ochrany přírody (Special Areas of Conservation, SAC) nebo vytvoření systému přísné ochrany druhů v zájmu Společenství. Tato směrnice zřizuje soustavu Natura 2000 a stanoví pravidla pro její vytváření a fungování.

4. Rozšíření EU a soustava Emerald

Soustava Emerald je obecným nástrojem pro ochranu stanovišť podle Bernské úmluvy ve státech mimo EU, které tuto úmluvu ratifikovaly. Zároveň je soustava Emerald účinným přípravným nástrojem pro kandidátské země na vstup do EU díky tomu, že její oblasti zvláštního zájmu ochrany přírody (Areas of Special Conservation Interest, ASCI) budou využity jako základ pro pozdější vytvoření zvláštních oblastí ochrany přírody (SAC), jak je to požadováno směrnicí o stanovištích. Protože pro naplnění směrnice o stanovištích neexistují přechodná období, ty státy, které vyvinuly veškeré úsilí, nutné k vytvoření soustavy Emerald, budou mít výhodnou startovní pozici pro vstup do EU.

Mnohé kandidátské země mohou být hrdé na své mimořádně bohaté přírodní dědictví. Ve východní Evropě stále existuje množství nedotčených říčních údolí a lesních komplexů s úplnými potravními řetězci díky výskytu velkých šelem. Jen v samotném Rumunsku se odhaduje, že zde volně žije 6000 medvědů – více než dvojnásobek počtu, obývajících všechny členské země EU dohromady. Zároveň však vysoká rychlost ekonomického rozvoje v mnohých z těchto zemí ohrožuje jejich bohaté přírodní dědictví a musí proto být zajištěno, že tento ekonomický rozvoj bude probíhat trvale udržitelným způsobem.

Jako součást příprav na rozšíření EU byly v roce 2001 ukončeny technické konzultace o přizpůsobení příloh směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích specifické situaci u stanovišť a druhů s ochrannářskou hodnotou v zemích střední a východní Evropy.

5. Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD)

Jednou z klíčových dohod, přijatých na Summitu o Zemi v roce 1992 v Rio de Janeiru, je Úmluva o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity, CBD). Tento pakt, uzavřený mezi většinou vlád světa, určuje závazky pro uchování světového přírodního dědictví spolu s trvale udržitelným ekonomickým rozvojem. Úmluva stanoví tři hlavní cíle: ochranu a zachování biologické rozmanitosti, trvale udržitelné využívání jejích složek a spravedlivé a rovnoměrné sdílení užitku z využívání genetických zdrojů.

Některými z mnoha problémů, o nichž se jedná v rámci CBD, jsou:

- praktická a motivační opatření pro zachování a trvale udržitelné využívání biologické rozmanitosti,
- regulovaný přístup ke genetickým zdrojům,
- přístup k technologiím včetně biotechnologií a jejich transfer,
- technická a vědecká spolupráce,
- pravidla hodnocení vlivů na životní prostředí,
- vzdělávání a zvyšování uvědomění veřejnosti.

CBD má 188 smluvních stran (stav k srpnu 2004 – pozn. red.). Úmluvu podepsalo Evropské společenství i individuální členské státy. Evropská agentura pro životní prostředí v Kodani vytvořila „informační systém pro biodiverzitu“ (tzv. Clearing-House Mechanism for Biodiversity)³⁴ pro zajištění optimálního toku informací mezi evropskými signatáři úmluvy.

Na 6. konferenci smluvních stran CBD v Haagu v dubnu 2002 byl přijat „Rozšířený pracovní program pro lesní biodiverzitu“. Tento program stanoví ambiciózní sérii cílů a aktivit, k jejichž dosažení se zavázaly samotné smluvní strany na základě vlastních priorit. Ty zahrnují aplikování ekosystémového přístupu k hospodaření u všech typů lesů a opatření na zlepšování ochrany, regeneraci a obnovu lesní biodiverzity při jejím trvale udržitelném využívání a významných snahách o provádění monitoringu.

6. Akční plány EU na ochranu biodiverzity

Aby bylo zajištěno, že ochrana biologické rozmanitosti bude hrát úlohu i v jiných významných oblastech politik EU, sestavily nedávno útvary Komise „Akční plány na ochranu biodiverzity“ pro zemědělství, rybolov, zachování přírodních zdrojů a rozvoj a pro ekonomickou spolupráci (COM/2001/0162 final). Tyto plány stanoví cíle, jichž má být dosaženo, aby se zlepšila ochrana biodiverzity; mají být schváleny společným rozhodovacím procesem Evropského parlamentu a Rady Evropské unie.

Vytvoření Natury 2000 je významným prvkem těchto akčních plánů. Pokud jde o lesy, Akční plán na ochranu biodiverzity pro zachování přírodních zdrojů stanoví jako cíl to, že všechny lesní typy z přílohy I směrnice o stanovištích by měly být do roku 2002 hodnoceny jako „dostatečně zastoupené“. Tyto akční plány volají také po další integraci opatření na podporu biologické rozmanitosti do programových dokumentů v rámci strukturálních fondů, fondu soudržnosti a programů rozvoje venkova, týkajících se třetích zemí.

Schválení výše zmíněného „Rozšířeného pracovního programu pro lesní biodiverzitu“ na 6. konferenci smluvních stran CBD může vést ke zvýšení pozornosti o problematiku, týkající se lesů, v existujících akčních plánech EU na ochranu biologické rozmanitosti.

³⁴ Pojem „clearing-house“ se původně vztahoval k finančním institucím, jejichž prostřednictvím se mezi členskými bankami vyměňují šeky a bankovky, takže v hotovosti je nutno mít pouze čistá salda. V současnosti byl tento význam rozšířen na jakoukoli instituci, která svádí dohromady ty, kdož hledají i nabízejí zboží, služby nebo informace, tedy propojují poptávku s nabídkou. Webová stránka clearing-house EEA je: <http://biodiversity-chm.eea.eu.int/>

7. Národní lesnické programy

Účelem národních lesnických programů (NLP) je vytvořit fungující sociální a politický rámec pro ochranu, péči a trvale udržitelný rozvoj všech typů lesa, což ve svém důsledku zvýší efektivitu a výkonnost veřejných i soukromých pracovních závazků. Jsou výstupem procesu, následujícího po Summitu o Zemi v Riu v roce 1992 (UNCED), týkajícího se lesů.

- Národní lesnické programy se řídí prvky a principy, které byly schváleny jako návrhy na konkrétní akce Mezivládním panelem o lesích (ad hoc Intergovernmental Panel on Forests, IPF, 1997), zřízeným Komisí OSN pro trvale udržitelný rozvoj.

V průběhu posledních 15 let vytvořilo nebo aktualizovalo svoje národní lesnické programy více než 120 zemí. Mezi hmatatelné výsledky tohoto procesu patří nové lesnické politiky a zlepšená legislativa, institucionální reformy, redefinování úlohy státu při rozvoji lesnictví, decentralizace odpovědností za péči o lesy, přesun pravomocí na obce a místní skupiny, větší transparentnost a podílení se na rozhodovacích procesech.

Ochrana biodiverzity hraje v mnohých národních lesnických programech, ve shodě s výše zmíněnými mezinárodními závazky, důležitou úlohu. Financování některých z podpůrných mechanismů Společenství je vázáno na úspěšné vytvoření NLP (např. podpora v rámci nařízení 1257/99 o podpoře rozvoje venkova).

8. Ministerská konference o ochraně lesů v Evropě (MCPFE)

Ministerská konference o ochraně lesů v Evropě (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, MCPFE)³⁵ představuje rozsáhlou iniciativu pro spolupráci mezi evropskými zeměmi, jejímž cílem je přispět k ochraně a trvale udržitelné péči o jejich lesy. Podílí se na ní více než 40 členských zemí Rady Evropy a četní pozorovatelé, aby jednali o ohrožujících faktorech i pozitivních příležitostech, vztahujících se k lesům a lesnictví. Tento proces je tvořen řetězcem konferencí na politické úrovni a doplňován jednáními expertů pro stanovení dalšího postupu a pro brainstorming. Státy, které se na něm podílejí, odpovídají za národní a regionální naplňování doporučení, učiněných během konferencí. Diskuse a výměny názorů v obdobích mezi konferencemi se nazývají „proces MCPFE“, který je charakterizován jednotným přístupem nejvyšších lesních správních úřadů jednotlivých států i představitelů občanské společnosti.

Výsledkem procesu MCPFE jsou doporučení ve formě rezolucí, které jsou přijímány na ministerských konferencích. Ty dosud proběhly ve Strasbourgu (1990), Helsinkách (1993) a v Lisabonu (1998) a vydaly následující rezoluce:

- S1: Evropská síť trvalých sběrných ploch pro monitorování lesních ekosystémů
- S2: Ochrana lesních genetických zdrojů
- S3: Decentralizovaná evropská databanka lesních požárů
- S4: Přizpůsobení péče o horské lesy novým podmínkám životního prostředí
- S5: Rozšíření sítě EUROSILVA o výzkum fyziologie stromů
- S6: Evropská síť pro výzkum lesních ekosystémů
- H1: Všeobecné pokyny pro trvale udržitelnou péči o lesy v Evropě
- H2: Všeobecné pokyny na ochranu biodiverzity v evropských lesích
- H3: Lesnická spolupráce se zeměmi s přechodovou ekonomikou
- H4: Strategie pro proces dlouhodobé adaptace lesů v Evropě na změny klimatu
- L1: Lidé, lesy a lesnictví: posílení socioekonomických aspektů trvale udržitelné péče o lesy
- L2: Celoevropská kritéria, indikátory a pokyny na provozní úrovni pro trvale udržitelnou péči o lesy

Rezoluce zahrnují právní ochranu, zachování a trvale udržitelný rozvoj evropských lesů a stanoví směrnice pro dosažení těchto tří obecných cílů včetně implementace cílů z Úmluvy o biologické rozmanitosti. Díky komplexní povaze rezolucí zdůraznil Evropský parlament důležitost tohoto celoevropského procesu ve vztahu k Lesnické strategii EU³⁶.

9. Přehled diskusí o ochraně biodiverzity a o lesnických problémech, 1992 – 2002

Globální debata o životním prostředí (nástroje EU jsou v textu uvedeny **TUČNĚ**)

³⁵ Více informací o činnosti MCPFE lze získat na internetu na <http://www.mcpfe.org> nebo v detašované jednotce MCPFE ve Vídni, Marxergasse 2, A-1030 Vienna, Austria; Tel.: +43 1 710 77 02, Fax: +43 1 710 77 02 13, E-mail: liaison.unit@lu-vienna.at

³⁶ Srov. http://europa.eu.int/comm/agriculture/fore/comm/649_en.pdf

